

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

THE DEVELOPMENT OF INSTRUCTIONAL MANAGEMENT OF MORAL
TEACHING MONKS IN SCHOOLS AT CHAIYO DISTRICT
ANGTHONG PROVINCE

พระสมุห์อมร ปภากร (อิมละอ)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

พระสมุห์อมร ปภากร (อิมละอ)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Development of Instructional Management of Moral
Teaching Monks in Schools at Chaiyo District
Angthong Province

Phrasamu Amon Pabhākaro (Imla-or)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)
Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2020

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์
เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัด
อ่างทอง” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร.)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระสมุห์อมร ปภากรโ)

- ชื่อสารนิพนธ์** : การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
- ผู้วิจัย** : พระสมุห์อมร ปากาโร (อัมละอ)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์**
- : พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖,
พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
 - : พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ. ดร.,
พธ.บ. (การสอนสังคม), ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) ศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจจากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ ๐.๘๒๔ กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๒ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มี ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

๒. นักเรียนที่มีเพศและอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักเรียนที่มีระดับการศึกษาสามัญและระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

๓. ปัญหา อุปสรรค ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง พบว่า ๑) พระสอนศีลธรรมขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอน ขาดสื่อการจัดการเรียนการสอน ๒) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อย กิจกรรมไม่น่าสนใจ ข้อเสนอแนะคือ ๑) พระสอนศีลธรรมต้องมีใจรักในการสอน มีการทำแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดทำสื่อการสอน ๒) ควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมและต้องพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ

๔. ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ควรมีการให้ความรู้แก่พระสอนศีลธรรมในวิธีการต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าปฏิบัติการสอนในโรงเรียนทั้งนี้ก็เพื่อความพร้อมแก่พระสอนศีลธรรม เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมอและต้องทำให้เป็นระบบ ต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นชาติไทย ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

Thesis Title : The Development of instructional management of moral teaching monks in schools at Chaiyo district Angthong province

Researcher : Phrasamu Amon Pabhākarō (Imla-or)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Krisada Kittisōbhanō, Asst. Prof. Dr., Pali VI, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

: Phrapalad Rapin Bhudtisaro, Asst. Prof. Dr., B.A. (Social Teaching), M.A. (Asian History), Ph.D. (Buddhism)

Date of Graduation : December 23, 2020

Abstract

This research aimed to 1) study the development of teaching and learning management of monks who teach morality in Chaiyo district schools, AngThong province. 2) compare students' opinions towards Development of teaching and learning management of monks who teach morality in Chaiyo district schools, AngThong province. Classified by personal factors 3) study problems, obstacles and recommendations toward the development of teaching and learning management of monks who taught morality in Chaiyo district schools, AngThong province. The research methodology was a combination of methods. During the quantitative research By survey from questionnaires Which had the whole confidence value of 0.824 with the sample group, Chaiyo district students, Ang Thong Province Using the grouping randomization method the data were analyzed by finding frequency, percentage, mean, standard deviation. T-test, F-test. and one-way analysis of variance and testing of the difference of mean on each pair with the least significant difference method. And qualitative research by doing in-depth interviews with 12 key informants or data analyzers by descriptive content analysis.

The research results were found that :

1. The level of opinion of students with toward the development of teaching and learning management of monks who taught morality in Chaiyo district schools, Ang Thong province. Overall, it was at a high level ($\bar{X}$ = 4.03). When considered individually, it was found that it was at a high level in all aspects.

2. Students of different gender and age There were opinions towards the development of teaching and learning of monks who taught morality in Chaiyo district schools, Ang Thong province. Therefore reject the research hypothesis As for students with different levels of ordinary education and different levels of dharma education. The opinions on the development of teaching and learning of monks in Chaiyo district schools, Ang Thong Province, overall differed significantly statistically at the 0.05 level, thus following the research hypothesis.

3. Problems and obstacles to the development of teaching and learning management of monks who taught morality in Chaiyo district schools, Ang Thong province, were found that 1) the morality of monks lacked teaching management techniques Lack of teaching and learning materials 2) The duration of the activity was minimal Things not interesting Suggestions were: 1) Monks who taught morals must have a love of teaching. There was a teaching and learning plan. The preparation of teaching materials 2) should increase the time for activities Emphasize students' involvement in activities and the activities must be developed regularly.

4. The results of the interview showed that the teaching and learning management of monks who taught morality in Chaiyo district schools, Ang Thong province. There should be knowledge of the monks to teach morals in different ways before entering the teaching practice in the school for readiness to teach morals for the efficient and effective performance of the duties assigned Learning and teaching must be developed constantly and systematically. Must cultivate the learner with the desirable characteristics of the basic education curriculum. Promote Thai national awareness in national, religious and monarchy institutions.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ของคณาบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. และคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อันประกอบด้วย พระมหา กฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ผศ.ดร. ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแล เอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือ ในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา เพื่อให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความ สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ พระมหานิกธ ฐานุตโร, ดร., รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร, ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว, ผอ.รัชดา ทองสุข และ ผอ.กาญจนา ใจเย็น ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ นายพงษ์ศักดิ์ ทองศักดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตาลเจ็ดช่อ (หม่อม - เพิ่ม เกษมสุวรรณ) และนักเรียนทุกคนที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม (Try out) และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ พระครูโสภณพัฒน์นิธาน พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด, พระครูวิบูลย์สังฆกิจ พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย, พระครูวิสิทธิ์สังฆการ พระสอน ศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม, พระครูกิตติยาภินันท์ เจ้าอาวาสวัดโบสถ์, พระครูธรรมธรรสภาพร ปกสสุโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม, พระกฤษณะพล คุณงกร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง, นางสาว กาญจนา ใจเย็น ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย, นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัย สิทธาราม, นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว, เด็กชายอดิกันต์ ชาตจินท์, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธาราม, เด็กชายรัชพงษ์ เก่งชี, ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว และ เด็กหญิงภัทรวดี สุกุลสิกร นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล ในการวิจัย โดยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธและ ขอขอบคุณคณาบดีคณะสังคมศาสตร์ รวมทั้งครูปาอาจารย์ทุกรูป/คน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกฝ่าย

ขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ ทุกรูปที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำการทำสารนิพนธ์แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณ พระรัตนตรัย คุณบิดามารดา คุณครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ญาติพี่น้อง ญาติธรรม ผู้มีอุปการะคุณทุก ท่าน ที่สนับสนุนงานวิจัยนี้

พระสมุห์อมร ปากาโร (อัมละออ)

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๙
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๒๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๕๔
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๖๔
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๖
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๘๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๒
๓.๒ งานวิจัยเชิงปริมาณ	๘๓
๓.๓ งานวิจัยเชิงคุณภาพ	๘๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
	๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
	๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	๙๓
	๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๐๐
	๔.๔ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	๑๑๐
	๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๑๘
	๔.๖ องค์ความรู้	๑๒๕
บทที่ ๕	สรุป การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๑
	๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๕
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๑
บรรณานุกรม		๑๕๓
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก ขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือในการทำวิจัย	๑๖๔
	ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๑๗๑
	ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๗๘
	ภาคผนวก ง ผลการหาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Alpha)	๑๘๐
	ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์อนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๘๓
	ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๙๔
	ภาคผนวก ช แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๐๗
	ภาคผนวก ซ รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๒๐
	ภาคผนวก ฌ ภาพลงพื้นที่และภาพบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๒๒
ประวัติผู้วิจัย		๒๓๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาความหมายของการพัฒนาตาราง การแบ่งการปกครอง/ประชากร	๑๑
๒.๒	แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาองค์ประกอบการพัฒนา	๑๓
๒.๓	แสดงสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๘
๒.๔	แสดงสาระสำคัญของปัจจัยที่ทำให้การบริหารงานมีการพัฒนาอย่างมี ประสิทธิภาพ	๒๔
๒.๕	แสดงความหมายของการจัดการเรียนการสอน	๒๖
๒.๖	แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๓๐
๒.๗	แสดงแนวคิดด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน	๓๔
๒.๘	แสดงแนวคิดด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	๓๙
๒.๙	แสดงแนวคิดด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	๔๙
๒.๑๐	แสดงแนวคิดด้านการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง	๕๒
๒.๑๑	แสดงแนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๖๓
๒.๑๒	แสดงข้อมูลพื้นฐานของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดอ่างทอง	๖๔
๒.๑๓	แสดงข้อมูลพระสอนศีลธรรมในจังหวัดอ่างทอง	๖๔
๒.๑๔	แสดงข้อมูลบริบทโรงเรียนที่ทำการวิจัย ในอำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง	๖๕
๒.๑๕	แสดงผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๗๑
๒.๑๖	แสดงผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน	๗๘
๓.๑	แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย	๘๔
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล	๙๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มี ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวม	๙๓
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มี ต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการวางแผน	๙๔
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มี ต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการลงมือทำ	๙๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการตรวจสอบ	๙๕
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการปรับปรุงแก้ไข	๙๖
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๙๗
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการจัดกิจกรรม	๙๗
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการสอนธรรมศึกษา	๙๘
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๙๙
๔.๑๑	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ	๑๐๐
๔.๑๒	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามอายุ	๑๐๑
๔.๑๓	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามระดับชั้น	๑๐๒
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๐๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามการศึกษาทางธรรมศึกษา ด้านภาพรวม	๑๐๔
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๑๐๕
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ด้านการจัดกิจกรรม	๑๐๖
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนธรรมศึกษา	๑๐๗
๔.๑๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๐๘
๔.๒๐	ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทองจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๔	๑๐๙
๔.๒๑	ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๑๑๐
๔.๒๒	ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทองในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๑๑๑
๔.๒๓	ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ในด้านการจัดกิจกรรม	๑๑๒
๔.๒๔	ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ในด้านการจัดกิจกรรม	๑๑๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๕	ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสอนธรรมศึกษา	๑๑๔
๔.๒๖	ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสอนธรรมศึกษา	๑๑๕
๔.๒๗	ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๑๖
๔.๒๘	ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๑๗

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดการวิจัย	๘๑
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๓๔
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๓๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓. หมายความว่า ระบุถึง พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๘ หน้าที่ ๒๓ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (บาลี)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบันแต่สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุด และเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมก็คือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา โดยเฉพาะสถาบันศาสนานี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนี้นับถือพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชาติ และยังแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอน มีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมให้แก่อุบาสกอุบาสิกา หรือประชาชน ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคมและพระภิกษุสงฆ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้^๑

วัดเป็นศูนย์การแห่งการรวมหัวใจของของบรรดาพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความสามัคคี ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุม หรือกล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากแสดงออก ทางศิลปวรรณคดี คติธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคม โดยที่พระสงฆ์ยังมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรมเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวม ในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากได้รับความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม^๒ พระสงฆ์มีบทบาทหลัก ๆ อยู่ด้วยกันคือ การทำกิจของตนให้ดีที่สุด ได้แก่ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ เนื่องจากพระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยศรัทธาซึ่งมีส่วนกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์เมื่อกล่าวถึงในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของตน กล่าวคือ นอกจากจะ

^๑ พระมหานาคศักดิ์ จันทราลักษณ์, “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม”, รายงานค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาการศึกษานอกระบบ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า ๗๓.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๔๔.

มีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านี้ พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านพัฒนาชนบท บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน การส่งเสริมการศึกษา การช่วยพัฒนาชุมชน ในท้องถิ่น การเผยแผ่ธรรม การส่งเสริมความสามัคคี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และมีความเข้าใจถึงบทบาทของตนเอง ในการทำหน้าที่เป็นเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ประชาชน เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในหน้าที่และบทบาทของตนเองก็จะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากสภาพวิถีชีวิตของคนในสังคมที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยมและภูมิคุ้มกันทางสังคม ลดลง จนก่อเกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทิศทางไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย ปัญหาที่สำคัญที่พบมาก คือ การละเมิดศีล ๕ ในประเด็นต่าง ๆ เช่น การทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิต การล่วงละเมิดทางเพศ การไม่มีความซื่อสัตย์ ทำให้ศีลธรรมในปัจจุบันเสื่อมลงมาก เยาวชนในสมัยนี้ก็ด้อยจริยธรรม เกี่ยวข้องกับยาเสพติดต่าง ๆ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่ารากเหง้าแห่งปัญหาที่แท้จริงคือ การที่นักเรียนขาดการกล่อมเกล่าจิตใจ และปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมจริยธรรม จนทำให้ขาดความสำนึกต่อหน้าที่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดการพิจารณาไตร่ตรอง และยังแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมแก่วัยของนักเรียน ที่มีสิ่งยั่วยุส่งเสริมชักจูงและโน้มน้าวอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่มีการพัฒนาอย่างหลากหลาย ทำให้ยากต่อการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนให้สัมฤทธิ์ผลได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เว้นแต่นักเรียนจะถูกจัดระเบียบทางความคิด จนมีจิตใจที่ใฝ่ดีและมีกำลังใจที่เข้มแข็งมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นภูมิคุ้มกันเหตุปัจจัยในทางเสื่อมที่จะเข้ามาทำลายคุณภาพชีวิตที่ดีงามได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา

สถาบันสงฆ์นับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งสถาบันหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานประวัติศาสตร์ว่าคนไทยสมัยก่อนส่วนมากจะนาลูกหลานไปฝากวัด เพื่อให้มีโอกาสได้เล่าเรียนหนังสือ ให้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ เมื่ออายุครบวชก็จะได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุศึกษาเล่าเรียนวิชาการขั้นสูงต่อไป พระพุทธศาสนายังเป็นพื้นฐานของชีวิตสั่งสอนให้อนุชนรุ่นหลัง มีศีล มีธรรม และยังทำให้ครองชีพอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขได้^๓ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๗๓ ซึ่งมีข้อระบุว่า รัฐต้องสนับสนุนการนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต และในวรรคต้นของมาตรา ๘๑ มีข้อความว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ฉะนั้นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

^๓ วรวิทย์ วสันตสารกร, การปรับตนตามวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สารานุกรมศึกษาศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๔๓.

เพื่อบริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ในพื้นที่ที่ปรึกษา มีที่พึงทางการวิชาการ มีแหล่งเรียนรู้ใกล้โรงเรียน จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน พร้อมทั้งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามพบว่าโครงการสอนศีลธรรมในสถานศึกษายังขาดความพร้อมอยู่หลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ หรือด้านบุคลากร โดยเฉพาะด้านความรู้ของครูพระสอนศีลธรรมที่ไม่ได้ระบุนักเรียนด้านวิชาชีพครู มีเพียงการกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะต้องจบนักธรรมเอก หรือประโยค ๑-๒ ขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไปเท่านั้น^๔ โดยพระที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วไม่ได้บ่งชี้ว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ด้านวิชาชีพครูหรือมีก็เป็นเพียงในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้นจึงทำให้การจัดการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูพระได้เข้าไปสอนในโรงเรียน อันเป็นการช่วยเหลือครูประจำการที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการสอนวิชาพระพุทธศาสนายังไม่ได้ผลเท่าที่ควรเพราะครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดเทคนิคการสอน และเน้นเนื้อหามากกว่าการปฏิบัติ ปัญหาที่พบคือขาดความเข้าใจวิธีการสอนที่เหมาะสม ซึ่งเป็นเหตุให้ไม่สามารถช่วยในการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนได้เท่าที่ควร ทำให้นักเรียนจึงไม่ซาบซึ้งในหลักธรรมที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิตใจ นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนจะมีคุณภาพเพียงใดนั้น ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ คุณภาพการสอนของครู ถ้าหากครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดีเยาวชนก็ย่อมจะได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือหากครูมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานก็ย่อมจะสามารถให้การศึกษากับเยาวชนอย่างมีคุณภาพ เยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น เสพยาเสพติด เล่นการพนัน ทะเลาะวิวาท ทุจริตข้อสอบ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การเที่ยวกลางคืน เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลให้เยาวชนขาดคุณธรรมจริยธรรมนั้นมีมากมาย ทำให้วิถีชีวิตของเยาวชนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความคิด ความเชื่อ ก็เปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมที่แพร่เข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางโลกออนไลน์ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ก็มีการโฆษณาชักจูงชวนเชื่อเกินความเป็นจริง ทำให้คนดูเกิดความเชื่อที่ผิด นอกจากนี้การนำเสนอเนื้อหาสาระของละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ คลิปวิดีโอ ในปัจจุบันมีการเผยแพร่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ ทำให้เยาวชนเกิดความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจ นอกจากนี้เพื่อนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเยาวชนในช่วงที่ก้าวเข้าสู่วัยรุ่นมาก วัยรุ่นมักจะติดเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เวลามีปัญหา ก็จะปรึกษาเพื่อน ถ้าคบเพื่อนดีก็นำพาชีวิตไปสู่การทำสิ่งที่ดี แต่ถ้าเพื่อนไม่ดีก็นำพาชีวิตไปสู่การทำสิ่งที่ไม่ดีได้เช่นกัน

^๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิจิตร, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาศึกษาดูงานเผยแพร่ผลงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (จังหวัดพิจิตร : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิจิตร เขต ๒, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

การพัฒนานักเรียน เยาวชน ให้มีความรู้และมีจริยธรรมควบคู่กันไปในั้น สามารถเริ่มได้ตั้งแต่วัยเยาว์ โดยต้องให้ความสำคัญแก่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ครอบครัวที่อบอุ่นและสถานศึกษาที่เอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดด้วยการปลูกฝังความรู้ที่ทันโลกและคุณค่าที่ดีของวัฒนธรรมไทย การส่งเสริมบทบาทของคณะสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนและครอบครัว ต้องร่วมมือสนับสนุนทางด้านการปลูกฝังคุณธรรม โดยให้มีการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นทางจิตใจ ควบคู่กับการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบและทุกแนวทางจะโน้มน้าวจิตใจเยาวชนให้ออกห่างจากสิ่งชั่วร้าย หลีกเลียงสื่อลามกอนาจาร การหมกมุ่นทางเพศก่อนวัยอันควร อันตรายและพิษภัยจากยาเสพติดต้องพัฒนาไปตามธรรมชาติของวัยนักเรียนและความพร้อมทางด้านจิตใจ โดยการให้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความสำคัญต่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม การปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุที่เป็นพระสอนศีลธรรม นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งทั้งในแง่ของการเป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งในแง่ที่เป็นพระสอนศีลธรรมที่รับนิมนต์จากทางโรงเรียนให้เข้าไปเป็นพระอาจารย์ผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหมวดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามมาตรฐานการศึกษา ส ๑.๑ และ ส ๑.๒ การที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับมอบภาระงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ที่เป็นผู้ริเริ่มโครงการฯ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๔๖ และมหาวิทยาลัยได้รับมอบในปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ จึงทำให้พระสอนศีลธรรมนั้นได้รับผิดชอบอย่างเอาใจใส่มาโดยตลอด อันจะเห็นได้จากผลการสอบธรรมศึกษา ที่เพิ่มขึ้นทุกปีนับตั้งแต่มีการดำเนินโครงการนี้ และภาพความเป็นอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียนที่มีพระสอนศีลธรรมเข้าไปสอน ทั้งนักเรียนได้เรียนกับครูที่เป็นพระอาจารย์ ทั้งที่โรงเรียนได้ดูแลต้อนรับพระสอนศีลธรรม นับเป็นการอยู่ร่วมกันตามหลักของคำว่า บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน พระสอนศีลธรรมจึงนับได้ว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาและทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง เพราะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ มีผลต่อการพัฒนาของเด็กนักเรียนและเยาวชน ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำผลของการวิจัยมาปรับปรุง แก้ไข พัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธสืบต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ ดังนี้

๑. ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) Plan (การวางแผน) ๒) DO (การปฏิบัติ) ๓) Check (การตรวจสอบ) ๔) Act (การปรับปรุงแก้ไข)^๕

๒. การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๒) ด้านการจัดกิจกรรม ๓) ด้านการสอนธรรมศึกษา ๔) ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ^๖

^๕ Dr. William Edwards Deming, *Out of the crisis and the new Economic for Industry, Government Education*, (Cambridge : MA MIT, 1986), p 88.

^๖ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *คู่มือพระสอนศีลธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๖๐*, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : https://www.krupra.net/new/files/work/8fee42af3873cedcca7cf816ad957ecf_1.pdf, [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓]

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น (Independent variable) ได้แก่ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ การศึกษาสามัญ และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) Plan (การวางแผน) ๒) DO (การปฏิบัติ) ๓) Check (การตรวจสอบ) ๔) Act (การปรับปรุงแก้ไข)

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๒) ด้านการจัดกิจกรรม ๓) ด้านการสอนธรรมศึกษา ๔) ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

๑.๔.๓.๑ ประชากร ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๖๒๖ คน

๑.๔.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๒) กลุ่มครูพี่เลี้ยง ๓) นักเรียน ๔) กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๑๐ โรงเรียน คือ ๑) โรงเรียนวัดไชโย(เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔) ๒) โรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม ๓) โรงเรียนวัดมะขาม(วิบูลย์อุปถัมภ์) ๔) โรงเรียนวัดบ้านป่า ๕) โรงเรียนวัดนางเลว ๖) โรงเรียนวัดกำแพง ๗) โรงเรียนอนุบาลวัดสระเกษ (หลวงพ่อโต๊ะอุปถัมภ์) ๘) โรงเรียนวัดมหานาม ๙) โรงเรียนวัดเยื้องคงคาราม ๑๐) โรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ รวมระยะเวลาทำวิจัย ๑๐ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มี ระดับการศึกษาสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

๑.๕.๔ นักเรียนที่มี ระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง ทางปฏิบัติที่วางไว้เป็นแนวตามหลักพระพุทธศาสนา โดยผ่านลำดับขั้นต่าง ๆ ไปสู่ลำดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิม

การเรียนการสอน หมายถึง วิธีการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่พระผู้ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาได้นำมาใช้เป็นวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การอธิบาย การตั้งคำถาม การสาธิต การมอบหมายกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้นำไปปฏิบัติ

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง รายวิชาหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้สำหรับศึกษาเล่าเรียน

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรม ทำการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียน ประจำอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง

การวางแผน หมายถึง พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้กำหนดในการวางแผนการสอน การวางแผนในการวัดประเมินผลในสถานศึกษา และมีการวางแผนจัดกิจกรรมให้ชัดเจน แผนโครงการอบรม หรือหลักสูตรการอบรม

การปฏิบัติ หมายถึง พระสอนศีลธรรมได้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ขอบข่ายของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ได้กำหนดไว้

การตรวจสอบ หมายถึง พระสอนศีลธรรม ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล กำหนดแนวทาง การปฏิบัติตามในข้อข่าย การเรียนการสอนการศึกษาภายในสถานศึกษา และขั้นตอนของการเก็บรวบรวมผลการจัดกิจกรรมตามที่กำหนดในแต่ละสัปดาห์ ตามแบบที่เตรียมการไว้และเป็นระบบ อาจเป็นแบบประเมินด้วยการออกแบบสำรวจ ข้อสอบ แบบสังเกต การสัมภาษณ์ การเก็บภาพความก้าวหน้า แล้วนำมาประมวลเป็นค่าสถิติต่าง ๆ

การปรับปรุงแก้ไข หมายถึง พระสอนศีลธรรมได้มีการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาข้อข่ายในรายวิชาพระพุทธศาสนาในการวัดประเมิน ในการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้โดยการนำผลการบันทึกหลังแผนการจัดกิจกรรมทั้งหมดมาประมวลผลวิเคราะห์ และสรุป

โรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง หมายถึง โรงเรียนที่มีพระสอนศีลธรรมปฏิบัติหน้าที่ จำนวน ๑๐ แห่ง ในเขตพื้นที่ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ดังนี้ ๑) โรงเรียนวัดไชโย(เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔) ๒) โรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม ๓) โรงเรียนวัดมะขาม(วิบูลย์อุปถัมภ์) ๔) โรงเรียนวัดบ้านป่า ๕) โรงเรียนวัดนางเล้ง ๖) โรงเรียนวัดกำแพง ๗) โรงเรียนอนุบาลวัดสระเกษ (หลวงพ่อโต๊ะอุปถัมภ์) ๘) โรงเรียนวัดมทานาม ๙) โรงเรียนวัดเยื้องคงคาราม ๑๐) โรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด

ระดับการศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษา ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑. ทำให้ทราบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๑.๗.๒. ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๑.๗.๓. ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๑.๗.๔. ทำให้สามารถนำผลไปใช้ได้ ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังได้ประมวลสรุปเนื้อหาแนวคิด ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อต้องการแนวคิดอันเป็นเกณฑ์และแนวทางการศึกษาวิจัย ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของการพัฒนา” เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า พัฒนา เริ่มใช้มาเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๓ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คำว่า พัฒนา แปลว่า เจริญ อย่างไรก็ตาม ตามแนวพระพุทธศาสนาแยกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคนไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายหรือจิตใจก็ตาม เรียกว่า ภาวนา ส่วนการพัฒนาอย่างอื่น ๆ เช่น พัฒนาวัตถุ พัฒนาสภาพแวดล้อม เรียกว่า พัฒนา หรือพัฒนา^๗ ในประเด็นนี้ ได้มีการนิยามความหมายไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับล่าสุด (พ.ศ. ๒๕๕๔) ว่า คำว่า พัฒนา ในภาษาไทย มาจาก

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑-๒๒.

วพฒน ในภาษาบาลี และ วรณ ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^๘ หรือจำเริญ ได้แก่ เติบโต งอกงาม มากขึ้น หรือสมบูรณ์^๙

โดยความหมายจากรูปศัพท์ คำว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิด ความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ซึ่งความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของ ความหมาย ในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ ดังนี้

คำว่า พัฒนา ในความหมายของนักเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ความเจริญเติบโต แต่เป็น ความ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายเชิง ปริมาณ คือ การเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ

คำว่า พัฒนา ในความหมายของนักพัฒนาบริหารศาสตร์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่ง ใด สิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การ เปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

คำว่า พัฒนา ในความหมายของนักเทคโนโลยี หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัย ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คำว่า พัฒนา ในความหมายของนักบริหาร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการ เตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้า ในลักษณะของแผนและโครงการ แล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไป ตามแผนและโครงการจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

คำว่า พัฒนา ในความหมายของนักสังคมวิทยา ซึ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ สังคม หมายถึง มนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมาย ในทาง พุทธศาสนา คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุข

คำว่า พัฒนา ในความหมายของนักพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของ สิ่ง ใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและการ ดำเนินงานโดยมนุษย์เพื่อประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์เอง^{๑๐}

คำว่า การพัฒนา มีความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปคือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ คำว่าทางที่ดีขึ้น มีลักษณะเป็นนามธรรมมาก หากต้องการให้เป็นรูปธรรมขึ้นควรเปลี่ยนคำว่าดีขึ้น เป็นเจริญขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาทฤษฎีสสมัยใหม่ประกอบกับคำว่าเจริญขึ้น จะเป็นการเน้นความเจริญ ทาง วัตถุ โดยเฉพาะโครงสร้างทางกายภาพขั้นพื้นฐานและด้านสังคม สำหรับการพัฒนาของประเทศ ที่กำลังพัฒนานั้น อาจต้องพิจารณาปัจจัย ๓ ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้าน ทรัพยากร และปัจจัยด้านเทคโนโลยี^{๑๑}

^๘ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท -ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๘๒๗.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๒

^{๑๐} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนส โตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒-๕.

^{๑๑} โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย, รายงานการศึกษาดัชนีสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑.

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๑, หน้า ๑๖-๑๘)	พัฒนา แปลว่า เจริญ ตามแนวพระพุทธศาสนา การพัฒนามนุษย์ เรียกว่า ภาวนา ส่วนการ พัฒนา อื่นที่ไม่ใช้การพัฒนามนุษย์ เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๕๖, หน้า ๘๒๗)	ความเจริญ (มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า จำเริญได้แก่ เติบโต งอกงาม มากขึ้น หรือ สมบูรณ์)
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๗, หน้า ๒-๕)	การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความ เจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ซึ่งเป็น แนวทางในการกำหนดความหมายใน ศาสตร์สาขา ต่าง ๆ ดังนี้ - เศรษฐศาสตร์ = ความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ - บริหารศาสตร์ = การเปลี่ยนแปลงของสิ่งใด ๆ ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม - เทคโนโลยี = การเปลี่ยนแปลงสังคมให้ ทันสมัย - แผนงาน = การเปลี่ยนแปลงที่มีการ เตรียมการ - สังคมวิทยา = การเปลี่ยนแปลงให้สังคมมีสุข - พัฒนาชุมชน = การเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์ และเพื่อประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์เอง
โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของ ประเทศไทย, (๒๕๔๗, หน้า ๑๑)	การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญ (ความหมาย ในทางรูปธรรม)

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญซึ่งเกิดจากความตั้งใจหรือมีเจตนาของการกระทำเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยในทัศนะของ พระพุทธศาสนาจะใช้คำว่า “ภาวนา” สำหรับการพัฒนาในมนุษย์ และใช้คำว่า “พัฒนา” หรือ “วัฒนา” สำหรับการพัฒนาอื่นที่ไม่ใช่การพัฒนามนุษย์ และโดยนิยามความหมายของคำว่าพัฒนา มีความแตกต่างกันไปในศาสตร์แต่ละสาขา ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายหลักของศาสตร์นั้น ๆ แต่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เป็นลักษณะของการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นกว่าเดิม

๒.๑.๒ องค์ประกอบการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “องค์ประกอบของการพัฒนา” เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การพัฒนาเป็นหน้าที่ของการวางแผนและการจัดการ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสูตรคำนวณได้ดังนี้

$$D = f(P+M)$$

D = Development คือ การพัฒนา

f = Function คือ หน้าที่

P = Planning คือ การวางแผน

M = Management คือ การบริหารงานหรือการจัดการ

ดังนั้น การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้จะต้องประกอบไปด้วยการวางแผนที่ดี มีการบริหารงาน และการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ^{๑๒}

วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาของมนุษย์ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ซึ่งได้มี วิวัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

๑) การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ

๒) การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ

๓) การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์

ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (Better Change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (Better Speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (Better Life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ^{๑๓}

หากพิจารณาในแง่ของหลักการสำหรับการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาทุกข้อร้อนแต่ละครั้งก็จะมี องค์ประกอบ ๕ ประการ ตามลำดับ คือ

๑) การระบุและวิเคราะห์ปัญหาทุกข้อร้อน

๒) การกำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้า

^{๑๒} องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) อังโน อัจฉรา โพธิยานนท์, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : เทคนิคปริ้นติ้ง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑.

^{๑๓} วิรัช วิรัชนิการวรรณ, ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๓-๔.

๓) การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์

๔) การสร้างหน่วยระบบทำงาน

๕) การจัดทรัพยากร^{๑๔}

หากพิจารณาในแง่ของกระบวนการพัฒนามีกระบวนการรวม ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การระบุปัญหา (Identify the Problem)

๒) การค้นหาทางเลือก (Generate Alternatives)

๓) การประเมินทางเลือก (Evaluate Alternatives)

๔) การทำการตัดสินใจ (Make the Decision)

๕) การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (Implement the Decision)

๖) การประเมินผลลัพธ์และการจัดการการป้อนกลับ (Evaluate the Results and Provide Feedback)^{๑๕}

การพัฒนาต้องเลือกสรรวัตถุดิบที่ดี คือ คนเป็นทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเพื่อประสิทธิผล ของงาน^{๑๖} และการพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต้องมีสิ่งอื่นหรือ ลักษณะอื่นเข้ามาผสม จึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่าการพัฒนา โดยลักษณะที่ประกอบเข้ามานั้น คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^{๑๗}

จากแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนาซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาองค์ประกอบการพัฒนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) อังโน อัจฉรา โพธิยานนท์, (๒๕๓๙, หน้า ๑๑)	การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้จะต้องประกอบไปด้วย การวางแผนที่ดี มีการบริหารงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

^{๑๔} เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ, ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ๒๕๕๓๑๐๑ ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ ในการพัฒนา, (เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^{๑๕} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๐-๑๐๓.

^{๑๖} พิภพ วังเงิน, พฤติกรรมองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗.

^{๑๗} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : เอมีเทรดดิ้ง, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาองค์ประกอบการพัฒนา (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิรัช วิรัชนิการวรรณ, (๒๕๕๔, หน้า ๓-๘)	การพัฒนาเป็นไปตามลำดับ คือ ๑) อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ๒) พยายามเอาชนะธรรมชาติ ๓) นำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์
ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, (๒๕๔๕, หน้า ๙๐๐-๑๐๓)	กระบวนการพัฒนาประกอบด้วย ๑) ระบุปัญหา ๒) ค้นหาทางเลือก ๓) ประเมินทางเลือก ๔) ทำการตัดสินใจ ๕) ปฏิบัติตามการตัดสินใจ ๖) ประเมินผลลัพธ์และการจัดการการป้อนกลับ
เฉลิม บวรภัคดี และคนอื่น ๆ, (๒๕๕๓, หน้า ๓)	การพัฒนาเมืองประกอบ ๕ ประการ ตามลำดับ ๑) ระบุและวิเคราะห์ปัญหา ๒) กำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้า ๓) กำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ ๔) สร้างหน่วยระบบทำงาน ๕) จัดทรัพยากร
พิภพ วังเงิน, (๒๕๔๗, หน้า ๔๗)	คนเป็นทรัพยากรสำคัญที่สุดในการพัฒนา
สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (๒๕๔๑, หน้า ๑๙)	การกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงไว้ล่วงหน้า เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการพัฒนา

สรุปได้ว่า การพัฒนาเมืองประกอบสำคัญตามลำดับ คือ ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย สร้างระบบทำงาน และจัดทรัพยากรเข้าไปใช้ในระบบทำงาน กล่าวได้ว่า การพัฒนาเกิดจากการวางแผนที่ดี การบริการจัดการอย่างเป็นระบบโดยต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งที่เป็นประการแรกคือการกำหนดปัญหาและกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสิ่งใด ๆ ย่อมอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของธรรมชาติ และมีมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนา

๒.๑.๓ แนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคมและตัวมนุษย์แต่จะเน้นที่การพัฒนาคนเพราะเมื่อคนพัฒนาแล้วทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมและเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริงเป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจโดยให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคมซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้นฝึกอบรมคืออภยสมาธิ ๔ ประการคือ

๑) กายภาวนา หมายถึง การเจริญการพัฒนากายการฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง๕ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณไม่ให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงามให้กุศลธรรมเสื่อมสูญการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) สติภาวนา หมายถึง การเจริญสติพัฒนาความประพฤติกการฝึกอบรมสติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิตพัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^{๓๘}

การพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคลหมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกทั้ง๔ด้านคือทางด้านกายทางด้านหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาทางสังคมคืออปปริหานิยธรรม หรือวัชชือปริหานิยธรรม ได้แก่ ธรรมไม่ทำให้เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการคือ

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชกรรมตามที่ว่าไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลายให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ

^{๓๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๘๑-๘๒.

๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นผาสุก

อุปทานิยธรรม ๗ ประการนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรมซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้นอกจากจะการใช้การเกลี้ยกล่อม หรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกันภายในกลุ่มของวัชชีจึงจะมีสิทธิชนะจะเห็นได้ว่า อุปทานิยธรรม ๗ ประการนี้มีสามัคคีธรรมเป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริงฉะนั้นหลักสามัคคีธรรมก็เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชน หรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ ได้แก่ ความมีคุณภาพชีวิตที่ดี^{๑๙}สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้พุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่น ๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจทั้งในปัจจุบันและในอนาคตดังนั้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนาด้วยการศึกษาความสำคัญของการพัฒนาโดยการช่วยเหลือกันทั้งการอบรมในศาสนธรรมและประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^{๒๐} ได้เสนอแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า ถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้วการพัฒนาประเทศไม่ว่า จะพัฒนาไปทำนองใดย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิตผลสุดท้ายอาจจะพัฒนาไปทำนองที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่า เรื่องที่สำคัญแท้ๆ คือความเจริญในทางปัญญาและในทางศีลธรรมการขาดจากศีลธรรมนั้นจะทำให้โลกเสื่อมโทรมพระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้ดั่งนั้นย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนาและการที่พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้ดีจริง ๆ ก็คืออาศัยหลักเกณฑ์บางประการดังนี้

๑) ความเชื่อในพุทธศาสนาต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นมัวแต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้นในการที่จะทำให้นมนุษย์โลกมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญาก็ควรจะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

๒) ความเชื่อในพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่มีมูลฐานตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชาไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยมโนงายอย่างเดียว หรืออวิชาพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ ท่านทั้งหลายอย่าพึงเชื่อสิ่งใด

^{๑๙} อง.สศตทก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๑๘.

^{๒๐} สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวายจำกัด , ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

เพียงเพราะที่ได้ฟังตาม ๆ กันมา หรือเพราะเคยเห็น เช่น นั้น ๆ ต่อมา ท่านจงเอาข้อที่ได้เห็นได้ฟัง ได้ตรึกตรองดูด้วยเหตุผลจนเกิดความชัดเจนแล้วจึงค่อยเชื่อ”

๓) การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบันซึ่งลักษณะของสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประยุกต์พระธรรมซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้วมาใช้กับสภาพปัจจุบันซึ่งจะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้

๔) การพัฒนาจำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรมเพราะฉะนั้นทางฝ่าย พระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ต้องร่วมมือกันอย่างมากมายหลายกรณีทั้งฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้านถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดีก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ เปลี่ยนแปลง เช่น กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคนถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^{๒๑} การพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรมจะต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคนตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติอันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยดีโดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์พร้อมกันนั้นการพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐานอำนวยให้เกิดคุณค่าในทางมนุษยธรรมเมตตากรุณาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความยุติธรรม^{๒๒} ตามพระพุทธศาสนาของการพัฒนาตรงกับคำว่า “ภาวนา” ซึ่ง หมายถึง การทำให้เจริญองกามหากพิจารณาจากรากศัพท์คำว่า พัฒนามาจากภาษาบาลีว่า “วัฒน” หรือ วัฒนา คำนี้ หมายถึง ความเจริญก้าวหน้า หรือภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า “อายุวัฒน” หมายถึง ทำให้อายุยืนนานอันหมายรวมถึงความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดีไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนและนอกจากนี้คำว่า “วัฒน” หมายถึง รกรู้งรังไม่มีระเบียบเลยก็ได้ เช่น คำว่า “โลกวัฒน” หมายถึง เป็นคนรกรกโลกเป็นสิ่งที่โลกไม่ต้องการอย่างไรก็ตามคำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่าและตามหลักการของพระพุทธศาสนาการพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ๔ ทางคือการพัฒนาทางด้านกายภาพการพัฒนาศีลธรรมและ/ หรือการพัฒนาสังคมการพัฒนาทางด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านปัญญานอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงรักษาสิ่งที่ดีให้คงอยู่ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟูและปรับปรุงทั้งตนเองและสังคมรอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้นแต่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นส่วนสำคัญ^{๒๓}

^{๒๑} ปว้ย อึ้งภากรณ์, ศาสนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๐), หน้า ๖๑-๖๕.

^{๒๒} พระไพศาล วิสาโล, พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๒๓} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๓ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ แสดงสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สมบุญ สุธาจารย์, (๒๕๔๐, หน้า ๕๓.)	การปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์
ปวย อึ้งภากรณ์, (๒๕๔๐, หน้า ๖๑-๖๕.)	การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม
พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๓, หน้า ๑๘-๑๙.)	การพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความยุติธรรม
จ่านง อติวัฒน์สิทธิ์, (๒๕๔๘, หน้า ๑๑๗-๑๑๘.)	การพัฒนาทางด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านปัญญา การพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง เช่น ภาวนา ๔ อปริหานิยธรรม ๗ เป็นต้น ล้วนเป็นการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคมและตัวมนุษย์แต่จะเน้นที่การพัฒนาคนเพราะเมื่อคนพัฒนาแล้วทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมและเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริงจำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้นทางฝ่าย พระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ดีต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี ก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ เปลี่ยนแปลง เช่น กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรมจะต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคนตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติ อันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยดี โดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์ พร้อมกันนั้นการพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน อำนวยให้เกิดคุณค่าในทางมนุษยธรรม เมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความยุติธรรม

๒.๑.๔ ปัจจัยที่ทำให้การบริหารงานมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวความคิดในเรื่องปัจจัยที่สำคัญในการปฏิบัติงานให้มีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ หรือปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการปฏิบัติงานนั้น นักวิชาการหลายท่านได้สรุปประเด็นที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงการดำเนินงานที่สามารถบรรลุผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและประสิทธิภาพนั้น พิจารณาที่กระบวนการของการดำเนินงานมากกว่าผลผลิตของการดำเนินงาน^{๒๔} ประสิทธิภาพ (Efficiency) จึงหมายถึง การมีสมรรถนะสูง สามารถมีระบบการทำงาน สร้างสมทรัพยากรและความ มั่งคั่งเก็บไว้ภายในไว้เพื่อขยายตัวต่อไป และเพื่อเอาไว้สำหรับรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดวิกฤติจาก ภายนอกได้ด้วย^{๒๕} เพื่อให้บุคลากรนำองค์ความรู้ ความเข้าใจมาใช้พัฒนางานบริหารจัดการด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาให้เกิด ประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถาบัน ที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านบริการแก่นักศึกษา ประชาชนสร้างเครือข่ายการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วงจร PDCA กับงานด้านการศึกษา เพราะวงจร DEMMING (PDCA, Plan-Do-Check-Act) PDCA สามารถประยุกต์ได้ทุกกระบวนการ^{๒๖}

Plan วางแผน จัดตั้งวัตถุประสงค์และกระบวนการที่จำเป็น เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นไปตามความต้องการ ของลูกค้าและนโยบายขององค์กร

Do ปฏิบัติ นำกระบวนการไปปฏิบัติ

Check ตรวจวัด เฝ้าติดตามและวัดกระบวนการและผลิตภัณฑ์เทียบกับนโยบาย วัตถุประสงค์และข้อกำหนดสำหรับผลิตภัณฑ์แล้วรายงานผลลัพธ์

Act ปรับปรุง จัดทำปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงสมรรถนะกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เพราะ การนำวงจร PDCA มาใช้พัฒนางาน ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

๑. P คือ การวางแผน (Plan) การทำงาน ซึ่งเราต้องรู้ว่า เราจะให้ใครทำ (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) ทำเมื่อไหร่ & มีเวลาเท่าไร (When) ทำอย่างไร (How) ภายใต้งบประมาณ เท่าไร (How much) ให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Purpose) ปัญหา มันเริ่มต้นจาก คน ๑ คน ไม่ได้ มีงานเดียว ทุกๆ คน มีทั้งงานด่วน งานแทรก งานของหัวหน้า งานของเพื่อน สารพัดงานที่มั่วหยาบๆ กันเข้ามา และที่วุ่นวายมากขึ้นไปอีก ก็คือ หากองค์กรนั้นมีหลายนาย ซึ่งแต่ละนาย ก็สุดที่จะเอาแต่ใจตัวเอง เอาใจไม่ถูก ดังนั้นคนทำงานจึงเริ่มรวน ไม่รู้จะทำงานไหนก่อน พอจะเริ่มทำงานนั้น ผู้ร่วมงานถูกดึงไปทำอย่างอื่น งาน รันต่อไม่ได้ พอทำงานหนึ่งเสร็จ เวลาไม่พอที่จะทำงานถัดไป

^{๒๔} ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและชมรมพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู, การพัฒนา โรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ, (ชัยนาท : ชัยนาทโมเดิร์นโฮม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๘.

^{๒๕} สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, เอกสารสาระการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา “การพัฒนาการบริหารสถาบันการศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๐.

^{๒๖} Dr. William Edwards Deming, *Out of the crisis and the new Economic for Industry, Government Education*, (Cambridge : MA MIT, 1986), p 88.

ต้องปรับ How (ปรับวิธีการ) แต่การปรับ How แบบเหลือเวลาทำงานน้อย ๆ มักจะทำได้ยาก สุดท้ายทีมงานก็ต้องวกกลับมาปรึกษาหัวหน้าทีมอีกครั้ง สำหรับปัญหาเหล่านี้หากจะแก้ ต้องทำให้ความผันผวนของการดำเนินงานมีให้น้อยลง ซึ่งคนที่เป็นหัวหน้าทีม จำเป็นต้อง Priority งานทุก ๆ งาน ต้องกำหนดเป้าหมาย (Purpose) ของแต่ละงานไว้ชัดเจน แล้วจึงทำการวางแผนงาน (Plan) และหากต้องการให้ทีมงานปรับตัวได้เร็ว หัวหน้าทีมจะต้องสอน (Coaching) วิธีคิดให้กับทีมงานด้วย ในขณะเดียวกัน หัวหน้าทีมต้องปรับแผนงานเร็วเพื่อที่จะได้นำพาทีมงาน ทำงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

๒. D คือ การลงมือทำ (Do) ปัญหา มันเริ่มต้นจากความไม่ชัดเจนของหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น แม้ว่าตอนวางแผน จะบอกว่า ให้ใครทำให้ฝ่ายไหนทำบ้าง แต่ไม่ได้ระบุไปว่าใครเป็นเจ้าภาพหลัก ทำให้ทีมงานเกี่ยงงานกันได้ง่าย ยิ่งหากไม่ชอบขึ้นหน้ากันด้วยแล้ว งานยิ่งไม่เดินเลย หรือ ในตอนวางแผนบอกว่า จะต้องใช้อุปกรณ์แบบนี้ เท่านั้น แต่พอทำจริง ปริมาณไม่พอใช้เพราะตอนวางแผนมองว่างบประมาณไม่พอเลยตัดโน่น ตัดนี่จนความเป็นจริง เกิดความไม่เพียงพอต่อการทำงาน ดังนั้น การแก้ปัญหาเหล่านี้สิ่งที่ต้องทำในฐานะหัวหน้าทีมงาน ก็คือ การระมัดระวังในการนำทีม (Directing) ซึ่งจะเกี่ยวข้อง กับเรื่อง วิธีการสื่อสาร (Communication) การจูงใจให้ทีมงานอยากทำงาน (Motivation) และหัวหน้าทีมยังต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา (Consulting) ให้กับทีมงานด้วย รวมถึงต้องมีการจัดกำลังคน และจัดเตรียมทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน (Organizing) ให้ดีก่อนที่จะดำเนินการลงมือทำ (Do)

๓. C คือ การตรวจสอบงาน (Check) เริ่มต้นจาก การตรวจสอบนั้นทำได้ง่าย แต่การนำข้อมูลที่ตรวจสอบไปใช้ ควบคุม การทำงานของส่วนงานนั้นๆ มักเป็นไปอย่างเชื่องช้า หรือ ไม่ได้นำไปใช้เลย และเมื่อเวลาผ่านไป พนักงานจะมองว่า การตรวจสอบของเขานั้น ไม่เห็นมีความจำเป็นต้องทำเลย ไม่นานพวกเขาก็จะเลิกทำการตรวจสอบงาน ดังนั้นแนวทางแก้ไข คือ หัวหน้าทีมงาน จะต้องเป็นผู้รับรู้ผลของการตรวจสอบงาน (Check) ของส่วนงานในสังกัดทั้งหมด เพื่อจะได้ทำการ เป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) นำข้อมูล ไปใช้ในการควบคุม (Control) ให้ผลงานเป็นตามแผน และหัวหน้างานยังจำเป็นต้องดำเนินการ ติดตาม การตรวจสอบงาน และควบคุมผลงาน อย่างต่อเนื่อง (Continue) เสมอเพื่อให้ทีมงาน เห็นถึงความสำคัญของงาน

๔. A คือ การปรับปรุง แก้ไขงาน(Act) ในกรณีที่ผลงานออกมาไม่ได้ตามเป้าหมาย ก็ไม่มีใครทำอะไรต่อ และยิ่งงานได้ตามเป้าหมายที่วางไว้พนักงานก็จะทำเหมือนเดิม ซึ่งทำให้องค์กรไม่พัฒนา ดังนั้นแนวทางแก้ไข คือ กรณีที่ทำ งานไม่ได้เป้าหมาย หัวหน้าทีมงาน จะต้องทำการปรับแผนงาน (Adjust plan) โดยเน้นในประเด็นวิธีการ (How) และในกรณีที่ทำได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หัวหน้าทีมงาน จำเป็นที่จะต้องทำการ สั่งการ (Command) ให้ทุกฝ่าย ตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้น เพื่อที่องค์กรจะได้พัฒนาต่อไปไม่สิ้นสุด (Action to improvement)

สรุป ผู้ให้บริการจะต้องมีแนวทางอย่างเป็นระบบมาประยุกต์ใช้เพื่อทำการปรับปรุงงานบริการให้ได้ตามข้อกำหนดของนโยบาย จากทั้งมุมมองของผู้ให้บริการและลูกค้า โดยก่อนที่จะมีการดำเนินการแผนในการปรับปรุงงานบริการ จะต้องมีการบันทึกระดับของคุณภาพการบริการในปัจจุบันไว้เพื่อทำการเปรียบ เทียบกับผลที่ได้จากการปรับปรุง รวมถึงนำมาใช้ในการเปรียบเทียบกับผลที่คาดว่าจะได้เพื่อทำการประเมินถึงประสิทธิภาพของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งนี้เมื่อวงจร PDCA

หมุนมาจนขึ้นตอน การปรับปรุง (Act) เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว วงจรก็จะหมุนวนใหม่เพื่อทบทวนและปรับเปลี่ยนแผนการบริหารงานบริการในขั้นตอนการวางแผน (Plan) ต่อไป

การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานที่มีความถูกต้อง รวดเร็ว ตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน และต้องใช้งบประมาณอย่างประหยัด และได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ประสิทธิภาพนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรที่ดี วัสดุอุปกรณ์ที่ดีและเพียงพอรวมทั้งระบบการบริหารจัดการที่คล่องตัวและการกำกับดูแลที่ดี^{๒๗} ในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพนั้น ทำได้เพียงใด อยู่ที่ปัจจัย ๓ ประการที่ผสมผสานอยู่ด้วยกัน คือ^{๒๘}

๑) ความพยายาม คือ ขนาดของกำลังความพยายามของพนักงานที่ทุ่มเทให้กับงานของกลุ่ม จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ออกแบบว่า เป็นงานที่ท้าทายความสามารถหรือไม่ให้อิสระในการตัดสินใจหรือไม่เป็นต้น

๒) ทักษะความรู้ หมายถึง ทั้งทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความรู้ที่จะเอาไว้อำนาจงาน และรวมไปถึงการมีทักษะและความรู้ที่เกี่ยวกับการเข้ากับคนเพื่อการทำงานด้วย

๓) กลยุทธ์ที่ใช้แก้ปัญหาหรือประยุกต์ใช้ทำงาน ถ้ากลุ่มมีกลไกในการร่วมกันและช่วยกันคิดค้นหากกลยุทธ์ที่จะใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนางานให้ดีขึ้นตลอดเวลาและประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้เสมอ การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของทีมจะมีลักษณะพอสรุปได้ดังนี้^{๒๙}

- ๑) สมาชิกมีความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มเป็นอย่างดี
- ๒) สมาชิกมีความเข้าใจในลักษณะของทีมและบทบาทต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การ
- ๓) สมาชิกทุกคนมีการสื่อสารถึงกันและกันโดยสะดวกและคล่องตัว
- ๔) สมาชิกทุกคนต่างสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี
- ๕) สมาชิกแต่ละคนต่างเข้าใจกระบวนการทำงานของกลุ่ม เข้าใจพฤติกรรมและพลวัตกลุ่มที่ช่วยให้กลุ่มทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด
- ๖) ทีมมีแนวทางการทำงานและการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพทั้งระดับกลุ่มและระหว่างกลุ่ม
- ๗) ทีมสามารถใช้ความขัดแย้งให้เกิดประโยชน์มากกว่าที่จะเป็นการทำลาย
- ๘) สมาชิกให้ความร่วมมือ มีการประสานงานอย่างดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มและลดการแข่งขันซึ่งดีซึ่งเด่นซึ่งจะนำไปสู่ความเสียหายของกลุ่มและองค์การ
- ๙) ทีมมีการเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถภาพของทีม โดยประสานกับทีมอื่น
- ๑๐) สมาชิกทุกคนมีความเคารพในหน้าที่ของแต่ละคน มีการกำหนดหน้าที่ให้แกกัน

^{๒๗} สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, เอกสารสาระการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา “การพัฒนาการบริหารสถาบันการศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๐.

^{๒๘} ธงชัย สันติวงศ์, องค์การและการจัดการทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙๖.

^{๒๙} สุนันทา เลาพันธ์, การพัฒนาองค์การ (Organization Development), (กรุงเทพมหานคร : ดีดี บุ๊คส์ไตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๔๒.

การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง การมีสมรรถนะสูง สามารถมีระบบการทำงานสร้างสมรรถพียง และความมั่งคั่งเก็บไว้ภายในเพื่อการขยายตัวต่อไป และเพื่อเอาไว้สำหรับรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดวิกฤติการณ์จากภายนอกได้ด้วย และได้กล่าวไว้ดีกว่าประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การเปรียบเทียบทรัพยากรที่ใช้ไปกับผลที่ได้รับจากการทำงานว่าดีขึ้นอย่างไร แค่นั้น ในขณะที่กำลังทำงานตามเป้าหมายขององค์กร ซึ่งแตกต่างจาก ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ที่หมายถึง ความสำเร็จในการที่ดำเนินกิจการก้าวหน้าไปและสามารถบรรลุเป้าหมายต่างๆ ที่องค์กรตั้งไว้ได้^{๓๐} การปฏิบัติกิจกรรมการทำงาน อย่างราบรื่นครบถ้วนประหยัดเวลา ใช้กำลังและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด บุคคลที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก และองค์กรที่เขาปฏิบัติหน้าที่^{๓๑} ประสิทธิภาพ คือ การพิจารณาหาระหว่างอัตราส่วนของผลผลิต (Output) ต่อปัจจัยนำเข้า (Input) หรือค่าใช้จ่ายต่อหน่วย^{๓๒} ดังนั้นประสิทธิภาพประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ๕ ประการ คือ^{๓๓}

๑) คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูง หรือผู้ผลิตและผู้ใช้ประโยชน์ คุ้มค่าและมีความพึงพอใจ

๒) ปริมาณงาน (Quantity) ปริมาณของงานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน

๓) เวลา (Time) คือเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องเหมาะสมกับคุณภาพและปริมาณของงาน รวมทั้งจะต้องเป็นไปตามกำหนดและสถานการณ์ด้วย

๔) วิธีการ (Method) ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องและเหมาะสม

๕) ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินงานทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการคือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด

การเสนอแนวคิดโดยการนำเอาการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานมาศึกษาร่วมกัน เพื่อให้ได้ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างสบายใจ และมีประสิทธิภาพได้ศึกษาวิจัยถึงทัศนคติของบุคคลที่พอใจในการทำงาน และไม่พอใจในการทำงาน พบว่าบุคคลที่พอใจในการทำงานนั้นประกอบไปด้วยปัจจัยดังนี้^{๓๔}

^{๓๐} ธงชัย สันติวงษ์, **ทฤษฎีองค์การและการออกแบบองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕๓.

^{๓๑} สมใจ ลักษณะ, **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**, (กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๙๐.

^{๓๒} สมชัย ศรีสุทธิยากร, **ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๒.

^{๓๓} ปีเตอร์สัน และโพลแมน (Peterson and Plowman) อ้างใน พระมหาสมหมาย ตันพิน, “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานองค์กรสงฆ์ไทย”, **ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

^{๓๔} Herzberg, **Motivation Moral and Money**, (New York: Psychology Co., 1968)

- ๑) การที่สามารถทำงานได้บรรลุผลสำเร็จ
- ๒) การที่ได้รับการยกย่องนับถือเมื่อทำงานเสร็จ
- ๓) ลักษณะเนื้องานของงานที่น่าสนใจ
- ๔) การได้รับความรับผิดชอบมากขึ้น
- ๕) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
- ๖) การที่ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของงานที่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้

- ๑) นโยบายการบริหารขององค์กร
- ๒) การควบคุมบังคับบัญชา
- ๓) สภาพการทำงาน
- ๔) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทุกระดับในหน่วยงาน
- ๕) ค่าตอบแทน
- ๖) สถานภาพ
- ๗) การกระทบกระเทือนต่อชีวิตส่วนตัว
- ๘) ความปลอดภัย

อัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัย การวัดประสิทธิภาพมีตัวบ่งชี้หลายตัวประกอบกัน เช่น อัตราการได้ผลตอบแทน ในเงินลงทุนหรือทรัพย์สินที่เป็นทุน ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยผลผลิต อัตราการสูญเสียเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากร และอัตราส่วนของผลกำไรต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุน^{๓๕} คำนิยามของประสิทธิภาพและประสิทธิผลว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การใช้ทรัพยากรขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ประสิทธิภาพจึงมุ่งให้เกิดการ “ทำสิ่งที่ถูกต้อง (Doing the Right Things) ส่วนคำว่าประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง เป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดความสิ้นเปลืองน้อยที่สุดในกระบวนการผลิตโดยสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายโดยใช้ทรัพยากรต่ำสุด กล่าวคือ เป็นการใช้โดยมีเป้าหมาย (goal) คือประสิทธิภาพ หรือให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้สูงสุด อาจเรียกว่า ทำสิ่งต่างๆให้ถูกต้อง (Doing things right)”^{๓๖}

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

^{๓๕} Gibson and others อ้างใน นภาพร ชันธนาภา, **การจัดองค์การและการบริหารธุรกิจ**, หน้า ๙.

^{๓๖} Samuel C Certo, **Modern Management**, 8th ed., (New Jersey: Prentice-Hall, 2000), P.9.

ตารางที่ ๒.๔ แสดงสาระสำคัญของปัจจัยที่ทำให้การบริหารงานมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย และชมรมพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู, (๒๕๔๕, หน้า ๑๔๘)	การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงการดำเนินงานที่สามารถบรรลุผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า
เอกสารสาระการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา การพัฒนาการบริหารสถาบันการศึกษา, (๒๕๔๖, หน้า ๓๔๐)	ประสิทธิภาพ หมายถึง การมีสมรรถนะสูง สามารถมีระบบการทำงาน สร้างสมรรถภาพและความมั่งคั่งเก็บไว้ภายในไว้เพื่อขยายตัวต่อไป
Dr.William Edwards Deming, (1986, p 88)	การใช้วงจร PDCA กับงานด้านการศึกษาเพราะวงจร DEMMING PDCA (Plan-Do-Check-Act) สามารถประยุกต์ได้กับทุกระบวนการ
ธงชัย สันติวงศ์, (๒๕๔๐, หน้า ๑๙๖)	การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการปฏิบัติงานที่มีความถูกต้อง รวดเร็ว ตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน และต้องใช้งบประมาณอย่างประหยัด
สุนันทา เลาพันธ์, (๒๕๕๑, หน้า ๔๒)	การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพนั้น ทำได้เพียงใด อยู่ที่ปัจจัย ๓ ประการที่ผสมผสานอยู่ด้วยกัน คือ ๑) ความพยายาม ๒) ทักษะความรู้ ๓) กลยุทธ์ที่ใช้แก้ปัญหาหรือประยุกต์ใช้ทำงาน
ธงชัย สันติวงศ์, (๒๕๔๑, หน้า ๒๕๓)	ความมีประสิทธิภาพ หมายถึง การมีสมรรถนะสูง สามารถมีระบบการทำงานสร้างสมรรถภาพ และความมั่งคั่งเก็บไว้ภายในเพื่อการขยายตัวต่อไป
สมใจ ลักษณะ, (๒๕๔๒, หน้า ๑๙๐)	บุคคลที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก และองค์การที่เขาปฏิบัติหน้าที่
สมชัย ศรีสุทธิยากร, (๒๕๔๕, หน้า ๒๔๒)	ประสิทธิภาพ คือ การพิจารณาระหว่างอัตราส่วนของผลผลิต (Output) ต่อปัจจัยนำเข้า (Input) หรือค่าใช้จ่ายต่อหน่วย
ปีเตอร์ซัน และโพลแมน, (๒๕๔๒, หน้า ๒๘)	ประสิทธิภาพประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ๕ ประการ คือ ๑) คุณภาพของงาน (Quality) ๒) ปริมาณงาน (Quantity) ๓) เวลา (Time) ๔) วิธีการ (Method) ๕) ค่าใช้จ่าย (Costs)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานให้มีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ส่วนประกอบที่สำคัญซึ่งจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือสำเร็จตามเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ได้แก่ การกำหนด กลยุทธ์ ระบบโครงสร้างองค์กร รูปแบบการบริการบุคลากร ค่านิยมของคนในองค์กร ความต้องการทั่วไป รวมถึงสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ถ้าได้รับการตอบสนองการทำงานก็มีประสิทธิภาพ แต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองการทำงานก็ไม่มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

คำว่า “การจัดการเรียนการสอน” ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน คือ การพัฒนาบุคคลในด้านสติปัญญาจิตใจ ร่างกาย และสังคม อย่างสมดุล และกลมกลืนอีก ทั้งเสริมสร้างคุณลักษณะและปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้เป็นคนที่คิดเป็น ทำเป็น ทำงานอย่างเป็นระบบรู้จักรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน เข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้าน^{๓๗}

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการธุรกิจทางการศึกษาที่จะต้องใช้จ่ายต่าง ๆ จำนวนมาก หากมีการจัดการที่ดีแล้วจะประหยัดกำลังคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลาได้อีกมาก โรงเรียนจัดเป็นองค์กรในการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบที่ดีพอ^{๓๘}

การจัดการเรียนการสอน คือ การเรียนการสอนที่เป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู และนักเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน^{๓๙}

การจัดการเรียนการสอน คือ การเรียนการสอนในรูปของการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นหลักการทฤษฎี โดยอาศัยเทคนิควิธีจะผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประสิทธิภาพในการสอน^{๔๐}

^{๓๗} สกล บุรารักษ์, การศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๓๘} สุวัช ศรีธวัช, การจัดการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : นาน มีบุ๊ค, ๒๕๓๒), หน้า ๑๖ - ๔๕.

^{๓๙} กรรณิการ์ ภิญญาคง, “พฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่พึงประสงค์”, กองทุนส่งเสริมการศึกษาเอกชน, (มกราคม ๒๕๓๕), หน้า ๓.

^{๔๐} พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, “บรรยากาศการเรียนการสอนปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอน”, กองทุนส่งเสริมการศึกษาเอกชน, (มกราคม ๒๕๓๖), หน้า ๗.

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักการ และเหตุผลเป็นกิจกรรม ที่บุคคลได้ให้ความรู้ของเขาอย่างสร้างสรรค์ และเพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้^{๔๑}

จากแนวคิด เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๕ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ แสดงความหมายของการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สกล บุรารักษ์, (๒๕๔๕, หน้า ๑๓)	การจัดการเรียนการสอน คือ การพัฒนาบุคคลในด้านสติปัญญาจิตใจ ร่างกาย และสังคม อย่างสมดุลและกลมกลืน
สุรวัช ศรีธวัช, (๒๕๓๒, หน้า ๑๖ - ๔๕)	การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการธุรกิจทางการศึกษาที่จะต้องใช้งบจ่ายต่าง ๆ จำนวนมาก หากมีการจัดการที่ดีแล้วจะประหยัดกำลังคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลาได้อีกมาก
กรรณิการ์ ภิญญาคง, (๒๕๓๕, หน้า ๓)	การจัดการเรียนการสอน คือ การเรียนการสอนที่เป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู และนักเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, (๒๕๓๖, หน้า ๗)	การจัดการเรียนการสอน คือ การเรียนการสอนในรูปแบบของการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นหลักการทฤษฎี โดยอาศัยเทคนิควิธีจะผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประสิทธิภาพในการสอน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ต้องอาศัยกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนที่ดี ทั้งด้านคน วัสดุ อุปกรณ์ เวลา ทั้งด้านการวางแผนการสอน การใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาช่วยในการสอน เป็นต้น เพื่อที่จะได้ให้ความรู้และสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้

^{๔๑} John B. Hough and Thomas K. Duncan, **Teaching : Description Analysis** (Massachusetts : Addison-Wesley, 1970), p 2 - 4.

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

จุดหมายแห่งการจัดการศึกษา คือ การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้จงได้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจฐานความรู้ และเศรษฐกิจแบบพหิมิติ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วหมายถึง คนที่มีภาวะ ๔ ได้แก่ ภาวะกาย ภาวะสติ ภาวะจิต ภาวะปัญญา และปัญญาภาวะ ๔ เทียบได้กับจตุสดมภ์ของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลักอิทธิฐานธรรม ๔ ประการคือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๔๒}

ธรรมชาติจัดเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในการศึกษาเล่าเรียน จะเห็นได้ว่าสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงใช้สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสื่อ อุปกรณ์ ในการสอนเป็นส่วนใหญ่ พระองค์ทรงอาศัยสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสื่อประกอบการสอน เช่น ต้นไม้ ป่าเขา ลำเนาไพร เป็นต้น ซึ่งอยู่ใกล้ๆหรือรอบๆบริเวณที่พระองค์กำลังทรงแสดงธรรมหรือทรงสอนอยู่นั้น พระองค์ก็จะทรงชี้ไปที่ธรรมชาติ เพื่อเป็นการยกตัวอย่าง เปรียบเทียบให้เห็นตามความเป็นจริง เรียกได้ว่าพระองค์ทรงสอนจากสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้ศึกษาหรือผู้ฟังได้มองเห็นภาพ และเข้าใจในหลักคำสอนนั้นอย่างแจ่มแจ้ง อย่างไรก็ตาม ธรรมชาตินับได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดและเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติและศึกษาเล่าเรียน ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีจิตใจเยือกเย็นเป็นสมาธิ เมื่อผู้เรียนและผู้สอนมีความพร้อมในการเรียนการสอนเช่นนี้ ก็สามารถทำให้การเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และทำให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างง่ายดายอาจจะสังเกตได้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนมาก ทรงอบรมสั่งสอนเวไนยสัตว์หรือประกาศพระศาสนาตลอดพุทธกิจ ๔๕ พรรชนั้น พระองค์ทรงอาศัยธรรมชาติเป็นสถานที่แสดงธรรมหรือสอนธรรมแก่สาวกของพระองค์ หรือแม้แต่วัดซึ่งเป็นสถานที่แสดงธรรมก็เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น วัดเวฬุวัน เป็นต้น ดังนั้น สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติจึงจัดเป็นสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ช่วยสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จได้

สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จัดเป็นสื่อและอุปกรณ์การสอนที่ใช้ได้โดยไม่ต้องผลิตให้สิ้นเปลือง และมีคุณค่าในตัวเอง สามารถสอนคนให้เข้าถึงไตรลักษณ์ได้ ดูตัวอย่างบรมครูโลกอย่างพระพุทธเจ้า ทรงอาศัยธรรมชาติเป็นที่ประทับเป็นส่วนใหญ่ ทรงให้ความสำคัญต่อธรรมชาติเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่า หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์ พระองค์ไม่คิดจะเสด็จดำเนินไปที่อื่นทันที ยังคงประทับยืนเพ่งต้นโพธิ์ ๗ วัน เรียกกันว่าพระปรางถวายเนตรที่เราอาจตีความได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงรำลึกถึงบุญคุณและความสำคัญของต้นโพธิ์ พระพุทธเจ้าสอนพุทธศาสนิกชนให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติ และให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ บ่อยครั้งที่เดียวที่พระพุทธเจ้าทรงอาศัย

^{๔๒} พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทิศทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นอุปกรณ์การสอน ธรรมชาติตามป่าเขานั้นเป็นตัวอย่างสอนธรรมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะธรรมชาติซื่อตรงปราศจากการยา จึงเปิดเผยให้เห็นความเป็นจริงได้รวดเร็ว เช่น ใบไม้เปลี่ยนสีจากเขียวเป็นเหลืองแล้วร่วงหล่น ทำให้คนเห็นอนิจจัง คือความไม่เที่ยง คนทุกวันนี้ไม่ค่อยเห็นความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เพราะอาศัยอยู่ในห้องปรับอากาศ ห่างไกลธรรมชาติ จึงไม่เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คนที่เข้าถึงธรรมชาติ ย่อมเห็นธรรมชาติตามที่เป็นจริง^{๔๓}

หากศึกษาและพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้เป็นทีแสดงธรรม นับตั้งแต่การแสดงปฐมเทศนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ไปจนถึงพระเวฬุวันมหาวิหารหรือสถานที่ที่พระองค์ทรงหยุดยังประทับพักอยู่ จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเลือกเสนาสนะที่ส่งต่ออยู่ท่ามกลางธรรมชาติ สะอาดร่มเย็นมากกว่าในปราสาทราชวัง ในมณฑลอันอุดมซึ่งเป็นธรรมที่บุคคลพึงเลือกประพฤติปฏิบัติ นั้น ได้มีคำถ้อยหนึ่งในมณฑลสูตรว่า “ปฏิรูปเทสวาโสจ...เอตมมณฑลุตตม” การอยู่ในประเทศอันสมควร...เป็นมณฑลอันสูงสุด คำอธิบายกล่าวว่าการอยู่ในประเทศอันสมควรนั้น หนังสือมังคลัตถปิณีได้เน้นถึงบรรยากาศทางวิชาการและบรรยากาศที่เหนียวแน่นใจให้กระทำความดีเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ดังได้มีสาระใจความว่า “บริษัท ๔ ย่อมเที่ยวไป บุญกิริยาวัตรมีทานเป็นต้นย่อมเป็นไป คำสอนของพระศาสดา มืองค์ ๙ ย่อมรุ่งเรืองในประเทศใดประเทศนั้นชื่อว่าประเทศอันสมควร”^{๔๔}

ส่วนบรรยากาศทางวิชาการนั้น หนังสือมังคลัตถปิณีได้ยกตัวอย่างชาวประมงที่ได้ฟังธรรมจนบรรลุโสดาบัน เพราะบังเอิญได้อยู่ในที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จผ่านไปได้รับปัจจัยแห่งบุญกิริยาวัตร คือ การฟัง (อัมมัสสวนมัย) การที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้รู้ ได้ฟัง ได้เห็นสิ่งเปรียบเทียบ (ทสฺสนานุตตริยะ) และ (สวนานุตตริยะ) จนประจักษ์จริงในสิ่งดีงาม ย่อมทำให้เกิดศรัทธาตั้งมั่นที่จะได้เรียนรู้มากยิ่งขึ้นไป

จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ^{๔๕}

๑) เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ และการปกครอง ศาสนากับการดำรงชีวิต

๒) เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคม สามารถแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยใช้เหตุผล กระบวนการกลุ่ม และวิธีการที่หลากหลาย

๓) เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย หลักธรรม และคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและผูกพันท้องถิ่นประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

๔) เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ตามระบอบการปกครองแนวประชาธิปไตย

^{๔๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔ - ๓๕.

^{๔๔} มังคลัตถปิณี แปล เล่ม ๑,๒. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒๘.

^{๔๕} กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓), หน้า ๖๑.

เนื้อหาสาระของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง) กำหนดเรียงตามหัวข้อเรื่องทั้ง ๘ หัวข้อ เหมือนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่จะมีขอบข่ายเนื้อหาสาระและจุดเน้นของการเรียนรู้แตกต่างกันไปในแต่ละหัวข้อ ของแต่ละรายวิชา จุดเน้น ในบางเรื่องต้องการให้เรียนรู้ในเรื่องเดียวกัน ตลอดทุกชั้น ดังนั้น เนื้อหาสาระจะเหมือนกันตลอด แต่การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนจะแตกต่างกันไปตามวัยและความจำเป็นของผู้เรียนแต่ละระดับ โดยกรอบสาระหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง ๘ หัวข้อ มีดังนี้

- ๑) ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
- ๒) พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง
- ๓) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๔) พระสงฆ์และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์
- ๕) พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลี และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา
- ๖) หน้าที่ชาวพุทธ
- ๗) การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
- ๘) มารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

สภาพปัญหาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอน เป็นต้น การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ใน ๕ ด้าน คือ

- ๑) ด้านสภาพทั่วไปของสำนักเรียน
- ๒) ด้านหลักสูตร
- ๓) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๔) ด้านสื่อการเรียนการสอน
- ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล^{๔๖}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้กำหนดบทบาทหน้าที่พระสอนศีลธรรมดังนี้

- ๑) สอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยทำการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- ๒) เป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา และทำพิธีทางพระพุทธศาสนา
- ๓) เป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาเข้าสอบธรรมศึกษาประจำปี
- ๔) ให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธโดยการสอนวิชาพระพุทธศาสนาบูรณาการเข้าสู่วิถีชีวิต

ชีวิต ให้นักเรียนชาวพุทธจริง คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา

^{๔๖} พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี (ชรินทร์), “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๖ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๖ แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๔๕)	จุดหมายแห่งการจัดการศึกษา คือ การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือ การศึกษาต้องสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้จงได้
พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๓๘, หน้า ๓๔ - ๓๕)	สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จัดเป็นสื่อและอุปกรณ์การสอนที่ใช้ได้โดยไม่ต้องผลิตให้สิ้นเปลือง และมีคุณค่าในตัวเอง สามารถสอนคนให้เข้าถึงไตรลักษณ์ได้
กรมวิชาการ, (๒๕๓๓, หน้า ๖๑)	จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ๑) เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ และการปกครอง ศาสนากับการดำรงชีวิต ๒) เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคม ๓) เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของวิทยาการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักและผูกพันท้องถิ่นประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ๔) เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ตามระบอบการปกครองแนวประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งมั่นในการทำประโยชน์ให้กับสังคม

ตารางที่ ๒.๖ แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระมหากษัตริย์ ปรเมศวร์ (ชินทร์), (๒๕๕๒, หน้า ๗)	สภาพปัญหาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรที่ยืดหยุ่น การสอบ และการประเมินผล รวมทั้งปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอน และการขาดนักเรียนที่สนใจศึกษาอย่างจริงจัง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมทุกประเภท โดยมีการดำเนินงาน และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การปรับปรุง กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน หลักสูตรและรวมทั้งการพัฒนาครูผู้สอน เพื่อนำผลแห่งการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงนั้นมาใช้อำนวย และปรับปรุงการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อบ่มเพาะผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี และมีคุณภาพ รวมไปถึงสภาวะจริงของการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือและประสานงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษา

การพัฒนาการศึกษาประกอบด้วยขอบข่าย ๔ งาน ได้แก่ ๑. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๒. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๓. ด้านจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ๔. ด้านการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

๑) แนวคิดด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนการสอนย่อมมีการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้การที่ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ฉะนั้นครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนการสอน จึงจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ในเรื่องของกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

๑.๑ ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมายนักเรียนได้ทั้งความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน^{๔๗}

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอน

^{๔๗} ทศนีย์ ศุภเมธี, พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๙ - ๑๖๐.

ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๔๘}

กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่^{๔๙}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การสอน ที่กำหนดไว้

๑.๒) ความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนเพราะกิจกรรมทั้งของผู้เรียน และผู้สอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในเรื่องความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังนี้

ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มีต่อการเรียนรู้ไว้ ดังนี้^{๕๐}

๑. กิจกรรมสร้างความสนใจของเด็ก
๒. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
๓. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
๔. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความความรับผิดชอบ
๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๖. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
๗. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
๘. กิจกรรมจะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
๙. กิจกรรมจะช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
๑๐. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก
๑๑. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
๑๒. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
๑๓. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่
๑๔. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจบทเรียน
๑๕. กิจกรรมจะช่วยเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่างๆ

๑.๓) หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

^{๔๘} วไลพร คุณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๔๙} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๕๐} วาริ ธีระจิตร, **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรคำนึงถึงหลักการ ต่อไปนี้^{๕๑}

๑. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
๒. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
๓. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
๔. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา
๕. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
๖. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ
๗. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
๘. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
๙. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
๑๐. จัดกิจกรรมให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง
๑๑. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรดำเนินการ เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยมุ่งพัฒนาความเจริญทุกด้านแก่ผู้เรียน เราให้ผู้เรียน ได้แสดงออก ได้มีส่วนร่วม ร่วมฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และจัดโดยมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ตลอดจนจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน

๑.๔) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยทั่วไปแล้วแบ่งได้ ๒ รูปแบบ ได้แก่^{๕๒}

๑. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเป็นกิจกรรมที่ครู เป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม ครูเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนการสอนมากกว่านักเรียน

๒. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้ แยกย่อยออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑ กิจกรรมที่ยึดกลุ่มนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้ปฏิบัติงานโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) กิจกรรมกลุ่มใหญ่ และ ๒) กิจกรรมกลุ่มย่อย

๒.๒ กิจกรรมที่ยึดนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล มุ่งให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละคน

ในความคิดของผู้จัดทำคิดว่าแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุ

^{๕๑} อารมณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๒ - ๗๕.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕ - ๗๖.

วัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ จำต้องอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจอันสำคัญ ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี และมีความเหมาะสมกับผู้เรียน จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ชัดเจน และหลากหลาย จึงจะจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ อย่างที่ต้องการ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๗ แสดงแนวคิดด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ทักษิณีย์ ศุภเมธี, (๒๕๓๓, หน้า ๑๕๙ - ๑๖๐)	กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น uly ได้ผลดี
วไลพร คุโณทัย, (๒๕๓๐, หน้า ๑๙)	กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ
กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๓๒, หน้า ๒)	กิจกรรมการเรียน หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่
วารีย์ ธีระจิตร, (๒๕๓๐, หน้า ๑๕๒ - ๑๕๓)	ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มีต่อการเรียนรู้ไว้ ทั้งหมด ๑๕ ข้อ
อาภรณ์ ใจเที่ยง, (๒๕๓๗, หน้า ๗๒ - ๗๕)	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรคำนึงถึงหลักการ ต่อไปนี้ ๑. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ๒. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน ๓. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ๔. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา ๕. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน ๖. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยทั่วไปแล้วแบ่งได้ ๒ รูปแบบ คือกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเป็นกิจกรรม และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้ แยกย่อยออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ กิจกรรมที่ยึดกลุ่มนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) กิจกรรมกลุ่มใหญ่ และ ๒) กิจกรรมกลุ่มย่อย และกิจกรรมที่ยึดนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล มุ่งให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละคน

๒) ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องดำเนินการ เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการรับรู้ได้ดีโดยมีสื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ด้านความรู้ความเข้าใจทักษะปฏิบัติ และทัศนคติได้ตามที่ครูต้องการ และยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องที่สอนได้ชัดเจนขึ้น ในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้หลายท่าน ดังนี้

๒.๑) ความหมายของสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุ ถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้^{๕๓} คำว่า สื่อการเรียนรู้นี้ หมายถึง วิธีการ หรือกระบวนการวัสดุของจริงเครื่องมือที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งมีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ เป็นไปตามหลักสูตรกำหนดไว้^{๕๔} สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ระบบการนำวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้ การศึกษาแก่ผู้ เรียน^{๕๕} สื่อการเรียนการสอนว่าหมายถึง ตัวกลางหรือสิ่งต่างๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคนิควิธีการ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนา และสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ^{๕๖} สื่อการเรียนการสอนว่าหมายถึง อะไรก็ได้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เป็นพาหะ เป็นตัวช่วย หรือเครื่องมือช่วยในการถ่ายทอด

^{๕๓} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^{๕๔} กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์ การรับส่งสินค้าพัสตภัณฑ์ ,๒๕๔๕), หน้า ๔๕ - ๔๗.

^{๕๕} ชุม ภูมิภาค, สื่อการศึกษา, วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

^{๕๖} นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา, และอานวย เดชชัยศรี, ชุดฝึกหัดอบรมครู, ประมวลสาระเรื่องเทคโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

ความรู้ เนื้อหาสาระ ความเข้าใจจากผู้สอนไปยังผู้เรียนให้ เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๗} สื่อการเรียนการสอนและสื่อการศึกษา ว่าหมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน หรือแหล่งความรู้ ไปยังผู้ เรียน ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ของการเรียนที่ตั้งไว้^{๕๘}

๒.๒) คุณค่าและความสำคัญของสื่อในกระบวนการเรียนการสอน

สื่อการสอนนับว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนไปยังผู้เรียน หรือเป็นสื่อสำหรับผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ในเรื่องคุณค่าและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

คุณค่าของสื่อการเรียนการสอน สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิผลทางการศึกษาในลักษณะดังต่อไปนี้^{๕๙}

๑. ด้านการสอน สื่อสามารถช่วยสอนแทนครูได้
๒. ด้านผู้เรียน สื่อสามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามลำดับความสามารถ
๓. ด้านผู้บริหาร สื่อการเรียนการสอนจะช่วยเพิ่มคุณภาพการศึกษา ลดงบประมาณทางการศึกษา ควบคุมมาตรฐานการเรียนการสอนของครู บริหารหลักสูตรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์
๔. ด้านหลักสูตรสื่อสามารถช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนมีทัศนคติที่ดี ต่อการใช้หลักสูตรสามารถทำให้หลักสูตรเปิดกว้างได้ รวมทั้งให้หลักสูตรเกิดการยืดหยุ่น

คุณค่าของสื่อการเรียนการสอน ได้แก่^{๖๐}

๑. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมการสอน หรือเนื้อหา การสอนโดยจัดให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อการสอน เช่น ใช้บทเรียนโปรแกรมชุดการสอน
๒. การใช้สื่อการสอนเป็นการช่วยสร้างบรรยากาศในการสอนให้น่าสนใจ แทนที่จะฟังผู้สอนบรรยายอย่างเดียว ผู้เรียนจะได้เห็นผู้สอนใช้สื่อประกอบการบรรยายทำให้เนื้อหาน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
๓. สื่อช่วยสร้างความมั่นใจในการสอนของผู้สอนให้มากขึ้นด้วย เช่นกรณีผู้สอนจำเนื้อหาหรือลำดับการสอนไม่ได้ ผู้สอนอาจดูได้จากสื่อที่เตรียมมา กรณีผู้สอนพูดไม่เก่ง หรือผู้สอนเป็นอาจารย์ใหม่ สื่อการสอนจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้สอน

^{๕๗} ปองสุข คุ่มภัย, “การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ในโปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์การศึกษา : สถาบันราชภัฏ ๖ แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรม **มหาบัณฑิต**, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระเจ้าเกิ้ลธันบุรี, ๒๕๔๕).

^{๕๘} ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, **สื่อการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒**, (นครปฐม : ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๙), หน้า ๔๓.

^{๕๙} ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม, **การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐ - ๑๒.

^{๖๐} ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, **สื่อการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒**, (นครปฐม : ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗ - ๔๘.

๔. เมื่อผู้สอนเห็นคุณค่าของสื่อการสอน ย่อมเป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวในการเตรียมการผลิต เลือก หรือจัดหาสื่อการสอน ตลอดจนเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน

๕. สื่อการสอนช่วยกระตุ้นและเร้าความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนาน และไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน

๖. สื่อการสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหา บทเรียนที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนได้ง่าย และรวดเร็วขึ้นตลอดจนช่วยสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นอย่างรวดเร็ว และถูกต้อง

๗. สื่อช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ในแง่ความสนใจ ระดับสติปัญญา และศักยภาพแห่งความคิดสร้างสรรค์

๘. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

๙. สื่อช่วยดึงประสบการณ์นอกห้องเรียนที่อยู่ไกล มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ระยะทาง และสถานที่มาสู่ห้องเรียนได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีคุณค่า และประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น ด้านปริมาณ และประหยัดเวลาในการเรียนรู้ ตลอดจนสื่อบางชนิดสามารถทดแทนการสอนของครูได้สามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้

๒.๓) ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอนมีอยู่หลายลักษณะหลายประเภท ซึ่งผู้รู้ทางเทคโนโลยีทางการศึกษาหลายท่าน ได้จัดแบ่งแตกต่างกันออกไป ในเรื่องประเภทของสื่อการสอนนี้ ได้มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ดังนี้

สื่อการเรียนการสอนสามารถจัดแบ่งได้ ๓ ประเภทใหญ่ ๆ คือ^{๖๑}

๑. สื่อการสอนประเภทวัสดุ (Materials) ได้แก่ สื่อที่มีขนาดเล็กที่ผลิตขึ้นมาจากวัสดุต่าง ๆ บางทีก็เรียกสื่อประเภทนี้ว่า (Software)

๒. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์หรือเครื่องมือ (Equipment's) หมายถึง สื่อที่เป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่างๆ ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยกลไกทางไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพโปรเจกต์ เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่น แผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นและบันทึกภาพวิดีโอ เครื่องช่วยสอนแบบ ต่าง ๆ ตลอดจนคอมพิวเตอร์ กระดาษขอลูก แผ่นป้ายสำลี แผ่นป้ายนิเทศ แผ่นป้ายไฟฟ้าและอื่น ๆ เป็นต้น

๓. สื่อประเภทเทคนิควิธีการหรือกิจกรรม เป็นสื่อการสอนที่ไม่ใช่เป็นการใช้วัสดุ หรือเครื่องมือเท่านั้นแต่เป็นกิจกรรมหรือวิธีการที่อาจจะต้องใช้วัสดุ หรือเครื่องมือประกอบ

^{๖๑} จรัสพรรณ ศิลารมณ, “การศึกษาสถานภาพสื่อและการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ เรือนจำกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม”, การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖).

หรือไม่มีเลยก็ได้ ที่กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อกลางที่จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เช่น การสาธิต การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร การแสดงหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การแสดงบทบาทสมมติ รวมทั้งกิจกรรมที่เสนอบทเรียนหรือวิธีการเป็นการส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้ประสบการณ์ ที่สมบูรณ์ตามเป้าหมายของการศึกษาอย่างแท้จริงได้

สื่อการเรียนการสอน แบ่งได้ ๓ ประเภทใหญ่ ๆ คือ^{๖๒}

๑. ประเภทวัสดุ (Materials) ได้แก่ สิ่งที่เป็นสิ่งของทั้งหลายรวมทั้งรูปภาพ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ด้วย

๒. ประเภทอุปกรณ์ (Equipments) ได้แก่ สิ่งที่ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ ต่าง ๆ เช่น วีดิโอ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๓. ประเภทวิธีการ (Methods) เป็นสื่อประเภทของกระบวนการและ การกระทำ เช่น การสาธิต การทดลอง นิทรรศการ เกม บทบาทสมมติ เป็นต้น

สื่อการเรียนรู้สามารถจำแนกออกตามลักษณะได้เป็น ๓ ประเภท คือ^{๖๓}

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือ และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่แสดงหรือ เรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือพิมพ์

๒. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุ หรือ เครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วีซีดี เป็นต้น

๓. สื่ออื่นๆ นอกเหนือจากสื่อ ๒ ประเภทดังกล่าวแล้วยังมีสื่ออื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสื่อดังกล่าวมาสื่อดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

๓.๑ บุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ในสาขาต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด และประสบการณ์ไปสู่บุคคลอื่น เช่น บุคลากรในท้องถิ่นแพทย์ ตำรวจ และนักธุรกิจ เป็นต้น

๓.๒ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ ปรากฏการณ์ และห้องปฏิบัติการ

๓.๓ กิจกรรมกระบวนการ หมายถึง กิจกรรม หรือกระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียน กำหนดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ใช้ในการฝึกทักษะ ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน

๓.๔ วัสดุเครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในการประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ตาราง สถิติ รวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ และเครื่องมือช่าง

^{๖๒} ชม ภูมิภาค, สื่อการศึกษา, วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕ - ๒๖.

^{๖๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๗ - ๘.

นอกจากนี้สื่อการสอนยังจำแนกได้ตามทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) เป็น ๖ ระบบ ได้แก่

๑. คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ เริ่มแต่ครู และบุคลากร ในสถานศึกษาจนถึงบุคคลในสังคม ที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ

๒. วัสดุ ทั้งที่บรรจุเนื้อหาวิชาการ และเพื่อการบันเทิงสามารถนำมาเป็นแหล่งวิชาการได้ เช่น หนังสือ สไลด์ และเทปโทรทัศน์ เป็นต้น

๓. อาคารสถานที่ อาจจะเป็นในรูปของสนามกีฬา ตัวอาคาร ห้องประชุมและสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้

๔. เครื่องมือและอุปกรณ์ นอกจากเครื่องมือทางโสตทัศนูปกรณ์แล้ว เครื่องใช้ในสำนักงานและงานอุตสาหกรรม หรือก่อสร้าง เริ่มตั้งแต่เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่ตะปู ไขควง เหล่านี้ เป็นต้น

๕. กิจกรรม อาจจะเป็นการจัดขึ้นร่วมกับแหล่งวิทยาการอื่นๆ หรือวิธีการเรียนที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ได้แก่ การสอนแบบโปรแกรม ทัศนศึกษา การเล่นเกมส์ และการแสดงละคร

๖. ธรรมชาติ สิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในรูปของปรากฏการณ์ วัตถุ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งความรู้ สามารถนำมาใช้เพื่อสื่อการเรียนการสอนได้ เช่น ฟาร์ม ไร่ สวน แผ่นดินไหว แร่ต่างๆ หุบเขา และน้ำตก

จากแนวคิดด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๘ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๘ แสดงแนวคิดด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กิดานันท์ มลิทอง, (๒๕๔๕, หน้า ๔๓)	สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
ชม ภูมิภาค, (๒๕๔๔, หน้า ๒๕)	สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ระบบการนำวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน
นิคม ทาแดง, (๒๕๔๖, หน้า ๑๖)	กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่

ตารางที่ ๒.๘ แสดงแนวคิดด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, (๒๕๓๙, หน้า ๔๓)	สื่อการเรียนการสอนและสื่อการศึกษา หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน หรือ แหล่งความรู้ ไปยังผู้ เรียน ทำให้การเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ ของการเรียนที่ตั้งไว้
ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม, (๒๕๓๓, หน้า ๑๐ - ๑๒)	คุณค่าของสื่อการเรียนการสอน สามารถช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพทางการศึกษาทั้ง ๔ ด้านคุณค่าของสื่อ การเรียนการสอน สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทาง การศึกษาในลักษณะ ดังต่อไปนี้ ๑. ด้านการสอน สื่อสามารถช่วยสอนแทนครูได้ ๒. ด้านผู้เรียน สื่อสามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียน สามารถเรียนได้ตามลำดับความสามารถ ๓. ด้านผู้บริหาร สื่อการเรียนการสอนจะช่วยเพิ่ม คุณภาพการศึกษา ลดงบประมาณทางการศึกษา ควบคุมมาตรฐานการเรียนการสอนของครู บริหาร หลักสูตรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ๔. ด้านหลักสูตรสื่อสามารถช่วยให้การเรียนการสอน ดำเนินไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
จรัสพรรณ ศีลารวรรณ, (๒๕๔๖, หน้า ๒๓)	สื่อการเรียนการสอนสามารถจัดแบ่งได้ ๓ ประเภท ใหญ่ ๆ ได้แก่ ๑. สื่อการสอนประเภทวัสดุ (Materials) ๒. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์หรือ เครื่องมือ (Equipment's) ๓. สื่อประเภทเทคนิค วิธีการหรือกิจกรรม
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๕, หน้า ๗ - ๘)	สื่อการเรียนรู้สามารถจำแนกออกตามลักษณะได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ๑. สื่อสิ่งพิมพ์ ๒. สื่อเทคโนโลยี ๓. สื่ออื่นๆ

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนนี้สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ ทั้งนี้ เพราะว่าการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่จะให้ประสบความสำเร็จได้ตามต้องการนั้น จำเป็นต้องอาศัยสื่อที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด ความสนใจในการเรียน และไม่รู้สึกรู้สึกเกิดความเบื่อหน่าย นอกจากนี้สื่อยังช่วยทำให้ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประหยัดเวลาในการอธิบาย เพราะสื่อบางชนิดจะทำให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องที่ครูสอนได้อย่างชัดเจน และเห็นเป็นรูปธรรม ฉะนั้นจึงควรแสวงหา สื่อใหม่ๆ และพัฒนาสื่อให้เหมาะสมหลากหลายนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะเป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศให้กับผู้เรียนโดยเฉพาะเยาวชนนักเรียน เพราะเป็นผลโดยตรงต่อผู้เรียนสังคม และประเทศชาติ นอกจากนี้หลักสูตรเป็นตัวนำในการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ความรู้การถ่ายทอด วัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ และการเสริมสร้างความเจริญให้กับนักเรียนไปทุก ๆ ด้าน

กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก๑๑/๒๕๔๔ เรื่อง การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญามีความสุข และมีความเป็นไทย ได้กำหนดจุดหมายข้อ ๑ ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานความรู้เป็นเครื่องกำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักสูตรได้กำหนดให้มีมาตรฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นมาตรฐานการเรียนรู้๑๒ ปี หรือมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกรมวิชาการได้มีหนังสือลงในวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้นสถานศึกษา ควรจัดให้ผู้เรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาได้เรียนรู้ประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์เพื่อเน้นความเป็นคนดีมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในกลุ่มสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม มีดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมมาตรฐาน ส ๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑.๒ ยึดมั่นในหลักศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส ๑.๓ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข

ระดับประถมศึกษาเพิ่มเนื้อหาสาระและเวลาเรียนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ดังนี้

๑. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สปช.) ปรับหน่วยย่อยเป็น ๓ ของหน่วยที่ ๔ จาก "ศาสนาในประเทศไทย" เป็น "พระพุทธศาสนา" กำหนดให้เรียน ๖๐ คาบตลอดปีทุกชั้น

๒. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะ (สลง.) ให้เปลี่ยนคำว่า "จริยศึกษา" "พระพุทธศาสนา" (ภาค ศีลธรรม) และกำหนดให้เรียน ๑๘๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้นโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ได้กล่าวถึง การจัดสาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรม และจริยธรรมได้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร

- ๑) พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- ๒) ประกวดมรยาทชาวพุทธ
- ๓) กิจกรรมค่ายพุทธบุตร
- ๔) กิจกรรมบริการจิตเจริญปัญญา
- ๕) เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา
- ๖) บรรพชาสามเณรฤดูร้อน

๒. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์

- ๑) กิจกรรมหน้าเสาธง
 - กิจกรรมที่กระทำเพื่อระลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา
 - กิจกรรมพุทธสุภาชิตวันละบท
 - กิจกรรมนั่งไหว้พี่
 - กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องอย่างมีสติ
- ๒) กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน
 - กิจกรรมเดินเข้าโรงอาหารอย่างมีสติ
 - กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทาน
 - กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติเช่นมีกติกากว่า ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ
 - กิจกรรมนั่งสมาธิ ๕ นาที ก่อนเข้าห้องเรียน
- ๓) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน
 - กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
 - กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ- กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ
- ๔) กิจกรรมประจำสัปดาห์
 - กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์
 - กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระ)

๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาส วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓.๑ กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา
ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกิจกรรมดังนี้ ทำบุญตักบาตร ฟังเทศนา เวียนเทียน

๓.๒ ห่อเทียนเข้าพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียน

๓.๓ สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันสำคัญทางศาสนาโดยประดับธงทิวสีเหลืองเชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา

๔. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

- กิจกรรมไขปัญหาธรรม
- กิจกรรมการประเมินผลการทำงานดี
- กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
- กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม
- กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา
- กิจกรรมสมათานศีลในวันพระ
- กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ
- กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียน ด้วยกิริยาวาจาอ่อนหวาน

และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา^{๒๔}

๓.๑ ความหมายของหลักสูตร

คำว่า "หลักสูตร" แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า "Curriculum" เป็นคำศัพท์ทางการศึกษาที่มีความหมายยืดหยุ่นมากในปัจจุบัน และมีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไปบางความหมายมีขอบเขตกว้าง บางความหมายมีขอบเขตแคบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและประสบการณ์ ที่แตกต่างกันของบุคคลนั้นๆ ที่มีต่อหลักสูตร นักการศึกษาได้ให้ความหมายหรือนิยามของหลักสูตรแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อความเข้าใจ และตามแนวความคิดดังนี้

หลักสูตรเป็นแผนแม่บทในการกำหนดขอบข่ายความรู้ความสามารถและประมวลประสบการณ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนของชาติในวัยต่างๆ^{๒๕} (Beauchamp) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ สถานะ คือ

๑. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของศาสตร์สาขาหนึ่ง ในที่นี้ หมายถึงสาขาวิชาหลักสูตรซึ่งเป็นศาสตร์ที่สอนกันในระดับอุดมศึกษา ผู้ที่ศึกษาในสาขานี้จะต้องศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ศึกษาถึงวิธีการใช้หลักสูตร และศึกษาถึงวิธีการประเมินผลหลักสูตรว่าควรทำแบบใดและจะอย่างไร

๒. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของข้อที่กำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ความหมายนี้หลักสูตรจะหมายถึงเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการในเอกสารนั้นจะประกอบด้วยรายละเอียดของจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนรายละเอียดของเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลหลักสูตร ตลอดจนผลผลิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร

^{๒๔} กระทรวงศึกษาธิการ, การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

^{๒๕} กรมวิชาการ, คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

๓. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตทางระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรซึ่งความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้จะหมายถึงกิจกรรมทั้งหมดที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้แก่ การจัดบุคลากร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตรกระบวนการประเมินผลหลักสูตร ตลอดจนผลผลิตต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตรจากความหมายของหลักสูตรที่เน้นการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์แผนประสบการณ์แนวทางในการปฏิบัติหรือกิจกรรมการเรียนการสอนทุกอย่างที่สถานศึกษาได้จัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เจตคติ ทั้งทางร่างกายและอารมณ์สังคม และสติปัญญาให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตามจุดหมายที่กำหนดไว้^{๖๖}

๓.๒ ความสำคัญของหลักสูตร

การสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่งมีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลการพัฒนาในโรงเรียนนอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ในหลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนา เพียงไม่กี่บรรทัด ดังต่อไปนี้

“มาตรฐาน ส.๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันมาตรฐาน ส.๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีความนิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส.๑.๓ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาดน บำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข” ๔ ส่วนผลจากการประชุมชี้แจงครั้งนี้สรุปเป็น ๓ ประการ ดังนี้

๑) นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและชื่นชมผังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาพร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้อื่นทำผังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

๒) นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิต (ในระดับมัธยมศึกษา คำว่า ๑ หน่วยกิต มีค่าเท่ากับ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์)

^{๖๖} Beauchamp George A, *A Curriculum theory*, 4th (ed Itasca, Ill: F.E. Peacock, 1981), p. 61 – 62, อ้างใน พระธีรชาติ ธีรวิโส, “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครราชสีมา เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๘).

๓) ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียน ในปี ๒๕๔๖ เหตุที่ทำให้มีการพูดถึงโรงเรียนวิถีพุทธก็เพราะว่านายกรัฐมนตรีได้ถามความเห็นของที่ประชุมว่ารายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ผู้เข้าประชุมได้อภิปรายสนับสนุนรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามที่นำเสนอ นั่น อย่างไรก็ตาม การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลจะต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กที่สำคัญ คือ ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยสอนในโรงเรียน เหมือนกับโรงเรียนที่จัดโดยบางศาสนาที่ไม่สอนเฉพาะวิชาการ แต่เน้นเรื่องกิริยามรรยาทและอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้วย โรงเรียนเหล่านั้น ประสบความสำเร็จในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพราะมีบาทหลวงและแม่ชีทั้งหลายมาเป็นแบบอย่างอบรมดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด

ดังนั้นจึงควรมีโรงเรียนที่สอนเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยการ สอนให้รู้ทำให้ดู อยู่ให้เห็น โดยในเบื้องต้นมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการในรุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๔๖ จำนวน ๘๘ โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธรุ่นที่ ๑ ณ พุทธมณฑล เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๖ โดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ วัดสระเกศ เป็นประธานเปิดการประชุม พระเทพโสภณเป็นวิทยากรบรรยายนำ จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดรับสมัครโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการเรื่อยมา จนถึงวันนี้ (๕ ธันวาคม ๒๕๔๗) มีโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศกว่า ๑๕,๐๐๐ โรงเรียน^{๒๗} หลักสูตรถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะหลักสูตรยังเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ถึงแนวทางในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนในโรงเรียน และหลักสูตรยังเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตที่จะเป็นไปอย่างไรอีกด้วย นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

สาระสำคัญของหลักสูตรนั้นมีอยู่ ๒ ประเด็น คือ

๑. ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาส่วนรวม มีผู้กล่าวว่าถ้าต้องการทราบว่าคุณภาพของประเทศไทยมีลักษณะอย่างไร มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศมากน้อยเพียงใดประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ให้ดูจากการศึกษาของประเทศนั้น ทั้งนี้เพราะความสามารถในการจัดการศึกษาได้ทั่วถึงความเสมอภาค ระดับการศึกษาของประชาชนส่วนรวม สัดส่วนและปริมาณของผู้ได้รับการศึกษาสาขาต่าง ๆ ฯลฯ ย่อมสะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตย และชี้ให้เห็นศักยภาพของประชากรของประเทศในด้านต่าง ๆ การที่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงและเสมอภาคโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้มีสิทธิ์ในการศึกษาเล่าเรียนทัดเทียมกัน ย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย ทำนองเดียวกัน สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาสาขาต่าง ๆ เช่นวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ฯลฯ ย่อมชี้ให้เห็นศักยภาพในด้านต่าง ๆ ว่ามีอยู่มากน้อยเพียงไร อย่างไรก็ตามยังมีผู้กล่าวอีกว่าถ้าต้องการทราบและรู้ให้ลึกซึ้งลงไปอีก ก็จำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ของประเทศนั้นเพราะหลักสูตรจะชี้วัดลงไปว่ามีการสอนอะไรเน้นอะไร เช่นเน้นในด้านภาษาศีลธรรม หรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้นการเน้นหนักด้านใดก็

^{๒๗} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖ – ๒๙.

ตามย่อมแสดงถึงความรู้และศักยภาพของประชากรในด้านต่างๆ เมื่อครั้งที่ประเทศรัสเซียสามารถปล่อยดาวเทียม สปุตนิก (Sputnik) ขึ้นไปโคจรในอวกาศเป็นครั้งแรกก่อนประเทศใด ๆ ทั้งหมด ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นคู่แข่งได้รับปรับการศึกษาของตนโดยปรับปรุงหลักสูตร ให้มุ่งเน้นในด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เป็นผลให้สามารถแข่งขันกับสหภาพโซเวียตได้ในเวลาต่อมา จากนิยามที่กล่าวมาเราคงจะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงการปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตร คือ สิ่งที่น่าเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขึ้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่าหลักสูตร คือ หัวใจของการศึกษาก็ไม่ผิดเพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการศึกษาก็คงดำเนินไปไม่ได้

๒. ความสำคัญต่อการเรียนการสอน หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กับต้นหรือครูผู้สอนว่าต้องตั้งเข็มทิศไปทางใด และ จุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไรและระหว่างที่จะต้องทำอะไรบ้างเป็นต้นว่าต้องใช้สื่ออุปกรณ์ช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผลหรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการเรียนการสอนนั้นตัวผู้เรียนเองก็จำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่าจะได้เรียนรู้อะไร และจะได้รับผลอย่างไร นอกจากนี้จะต้องเตรียมการอย่างไรจึงจะสามารถเรียนรู้ได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องมีส่วนช่วยกำหนดแนวทางเพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันและสิ่งที่กล่าวนั้นก็คือหลักสูตร ถ้าหากไม่มีหลักสูตรก็สอนอะไรไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะสอนอะไร หรือถ้าสอนโดยคิดเอาเองก็จะเกิดความสับสนโดยอาจสอนซ้ำไปซ้ำมาไม่เรียงตามลำดับที่ควรจะเป็น ผลการเรียนรู้อาจไม่เป็นไปตามที่คาดเอาไว้ ผู้เรียนเองก็จะลำบากใจเพราะไม่ทราบว่าสิ่งที่เรียนไปนั้น สามารถนำไปเปรียบเทียบได้กับระดับชั้นใด อนึ่ง พึงเข้าใจว่าการเรียนการสอนนั้น คือการนำหลักสูตรไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติจริง ๆ เหมือนกับการที่ช่างลงมือสร้างบ้านโดยการตอกเสาเข็มทำฐานรากก่อสร้างและส่วนอื่น ๆ จนเป็นบ้านขึ้นมาในที่สุดช่างต้องอาศัยแบบแปลนช่วยในการก่อสร้างฉนั้น ผู้เรียนผู้สอนก็จำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการเรียนการสอนฉนั้นหลักสูตรมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ฉนั้น ครูจำเป็นต้องที่จะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้พร้อมช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจด้วย^{๒๘}

การนำหลักสูตรเข้ามาใส่ไว้เป็นหลักสูตรในการสอนอันมีลักษณะจุดเน้นในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ ดังนี้

๑) การนำหลักสูตรมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่โดยนำไปจุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์,แท้จริงต่อชีวิต

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙ - ๑๑.

๒) การจัดดำเนินการของสถานศึกษา จะแสดงถึงการ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้ การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขา พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลัก เป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่าไตรสิกขา^{๖๙} คือ อธิสัสสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้ กล่าวคือ ศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึงงามสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพมีจิตใจที่ตั้งมั่น เข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้ จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงแล้ว พิจารณาให้เห็นประโยชน์คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน^{๗๐}

จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือนักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ครูผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนดังนั้นยังบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน^{๗๑}

การศึกษาการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนพัฒนาด้านต่าง ๆ ตลอดชีวิต ในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการจำเป็นต้องมีหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางและมาตรฐานการศึกษา สำหรับควบคุมการจัดการศึกษาของประเทศ และมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนหลักสูตรเป็นเอกสารที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

^{๖๙} งาม.สตุตตก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๑๘.

^{๗๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **สู่การศึกษาแนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓ - ๒๐.

^{๗๑} สมุทร อินมณี, “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอยะรัง จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑).

หลักสูตรจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแผนสำหรับการจัดการเรียนการสอน

ความสำคัญของการศึกษาที่มีในหลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาการจัดการศึกษาประเภทใด และระดับใดก็ดีจะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็ก และสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรรีกด้วยความสำคัญของหลักสูตร พอสรุปได้ดังนี้

๑. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
๒. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
๓. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
๔. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
๕. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
๖. หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์, โดยตรงแก่เด็ก
๗. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม
๘. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่น ผาสุกเป็นอย่างไร
๙. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร
๑๐. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางการรู้ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์, ต่อชุมชน และชาติบ้านเมืองจาก

ความสำคัญของหลักสูตรที่กล่าวมา^{๗๒}

การจัดหลักสูตรในสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถิพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัด ก็คือ การบูรณาการหลักสูตรทั้งที่เป็นความรู้ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติหลักสูตร ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำการจัดการเรียนรู้ต่อไปโดยครูจะต้องมีการเตรียมสิ่งต่างๆ ได้แก่

- ๑) การเตรียมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลาย ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกที

^{๗๒} สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์, หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๕), หน้า ๘ - ๙.

๒) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อมอาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุดทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน

๓) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกลยุธยเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธา ค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

จากแนวคิดด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๙ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๙ แสดงแนวคิดด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๕, หน้า ๔)	กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม, กิจกรรมการประเมินผลการทำงานดี, กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี เป็นต้น
กรมวิชาการ, (๒๕๓๓, หน้า ๑)	หลักสูตรเป็นแผนแม่บทในการกำหนดขอบข่ายความรู้ความสามารถและประมวลประสบการณ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนของชาติในวัยต่างๆ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕๔๗, หน้า ๒๖ - ๒๙)	มีโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศกว่า ๑๕,๐๐๐โรงเรียน
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๗, หน้า ๑๓ - ๒๐)	ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงแล้ว พิจารณาให้เห็นประโยชน์คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน
สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์, (๒๕๔๕, หน้า ๘ - ๙)	หลักสูตรเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตที่จะเป็นไปอย่างไรอีกด้วยความสำคัญของหลักสูตร

สรุปได้ว่า การจัดสาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรม และจริยธรรมที่จะประสบความสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีคุณธรรม การบริหารจัดการโดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็น กัลยาณมิตรนักเรียนมีกิริยาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม พร้อมกันนั้นโรงเรียนเปิดกว้างสู่ชุมชนและ สังคมพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือใน การพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

๔) ด้านการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ของการจัดการศึกษาเพราะ การวัดผล และประเมินผลจะแสดงผลการตรวจสอบการเรียนรู้การสอนของผู้เรียนว่าเป็นไปตามผลการ เรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรเพียงใดซึ่งจะเป็นข้อมูลของผู้สอนในการใช้ ประกอบการปรับปรุง และพัฒนาผลการเรียนการสอนต่อไปในเรื่องการวัดผลและประเมินผลนี้ ได้มี นักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

๔.๑) ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดรายละเอียดของข้อมูลให้เป็นตัวเลข ภายใต้ กฎเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขแทนปริมาณ ของสิ่งที่จะวัดตามคุณลักษณะ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจข้อมูลที่ได้จากการวัดผลอย่างมีหลักเกณฑ์^{๗๓} การวัดผล หมายถึง การ กำหนดสิ่งที่มีความหมายแทนคุณลักษณะคุณภาพ ของสิ่งที่ต้องการวัดโดยสิ่งที่กำหนดนั้นอาจอยู่ใน รูปของภาษาตัวเลขสัญลักษณ์ก็ได้ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การนำสิ่งที่ได้จากการวัดมาตัดสิน ดี รวาคา ซึ่งการที่จะตัดสินหรือดีรวาคาส่งใดได้ นั้นจำ เป็นจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ ที่เกี่ยวข้อง เพราะผล การประเมินจะอยู่ ในรูปของความเหมาะสม หรือไม่เหมาะสม ดีหรือเลว ใช้ ได้ หรือ ใช้ ไม่ได้ เป็น ต้น^{๗๔} การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนด หรือหาจำนวนปริมาณอันดับแทนคุณลักษณะ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือแทนพฤติกรรมความสามารถ ของบุคคลโดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดผล การ วัดจะอยู่ในรูปของตัวเลข หรือคะแนน หรือ บรรยายลักษณะสิ่งนั้นทำ ให้รู้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ วัดว่ามีจำนวน หรือปริมาณเท่าใด หรือมีลักษณะอย่างไร เช่น กระดานดำ ยาว ๓ เมตร ๕๐ เซนติ เมตร เด็กชายแดงได้ คะแนนวิ ชาคณิตศาสตร์ ๓๐ คะแนน เป็นต้น^{๗๕} การวัดผลเป็นกระบวนการที่ กำหนด จำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความ แตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ เช่น การวัดความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ผลที่ได้จาก การวัดผลจะเป็นตัวเลขเป็นการวัดเชิงปริมาณ^{๗๖} การวัดผลว่า หมายถึง การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัว

^{๗๓} อำนวนย เลิศขยันดี, **คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : อำนวนยการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

^{๗๔} สมบูรณ์ ชิตพงษ์, **การวัดและการประเมินผลการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า ๔๘๕.

^{๗๕} วนิดา เดชตานนท์, **การประเมินผลการเรียนรู้**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นครราชสีมา : ภาควิชาทดสอบและ วิจัยการศึกษาคณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๗๖} ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๖.

นักเรียน ซึ่งจำ เป็นต้องใช้เครื่องมือหลาย ๆ ชนิด มาวัดดูว่าหลังจากที่นักเรียนเรียน ไปแล้วอาจจะ เป็น ๑ อาทิตย์ ๑ เดือน หรือ ๑ ภาคเรียน เขาสัมผัสผลลัพธ์ในสิ่งที่ เรียนไปแล้วมาน้อยเพียงใด^{๗๗}

การประเมินผล เป็นการวินิจฉัย ติราคา บ่งคุณค่าโดยสรุป โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ อย่างใดอย่างหนึ่งว่า ดี เลว เด่น ด้อย ประการใด^{๗๘} การประเมินผลการศึกษา หมายถึง การพิจารณา ตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริง และการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับการวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่ส่วนมาก มักเป็นการรวมการวัดหลาย ๆ อย่างต่าง ๆ กันเพื่อวินิจฉัยคุณค่าหรือตัดสิน คุณลักษณะต่างๆ ที่ได้มาจากการวัดหลายๆ อย่าง^{๗๙} การประเมินผล จึงเป็นกระบวนการที่ครุณาทุกๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้ คือ ครุณาผลต่างๆ จากการวัดผลเหล่านั้นมารวมกัน เพื่อนำไปใช้ในการวินิจฉัย ติราคาคุณค่า และชี้ขาดลงเป็นผลสรุปว่า เด็กคนนั้นมีคุณภาพสูงหรือต่ำสมควรสอบได้ หรือตก ซึ่งการประเมินค่าที่ดีต้องตั้งบนรากฐานของการวัดที่ดี^{๘๐}

๔.๒) องค์ประกอบของการประเมินผล

การประเมินผลมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ^{๘๑}

๑. ผลการวัดทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่ประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์

๒. เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือเลว ใช้ได้หรือใช้ไม่ได้นั้นจะต้องมี หลัก หรือบรรทัดฐานที่ต้องการโดยนำผลการวัดนั้นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้

๓. การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติซึ่งได้รับ จากการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า สูงต่ำกว่ากันขนาดไหน และความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบหรือ ต้องมีคุณธรรมที่ดี

๔.๓) หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

การวัดผลและประเมินผลการศึกษาจะเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสอดคล้อง กับจิตวิทยาการเรียนรู้ควรยึดหลักในการปฏิบัติดังนี้^{๘๒}

๑. วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย

๒. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ

๓. คำนึงถึงความยุติธรรม

^{๗๗} เตือนใจ เกตุษา, การประเมินผลการสอน, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์ ,๒๕๓๕), หน้า ๑.

^{๗๘} อเนก เพียรอนุกุลบุตร, การวัดและประเมินทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ป.สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๒๗), หน้า ๓.

^{๗๙} สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โกชนดา, การประเมินผลการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๓.

^{๘๐} ชวาล แพร่ตกุล, เทคนิคการวัดผล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๑๔๑.

^{๘๑} ไพศาล หวังพานิช, การวัดผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

^{๘๒} พิชิต ฤทธิ์จรรย, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : แฮสส์ ออฟ เคอร์มัสส์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑ - ๑๓.

๔. การแปลผลให้ถูกต้อง

๕. ใช้ผลของการวัดและการประเมินให้คุ้มค่า

๔.๔) ความมุ่งหมายของการประเมินผล

การประเมินผลการเรียนการสอน มีความมุ่งหมายหลายประการ ซึ่งครูสอนอาจเลือกให้ให้ตรงกับความต้องการ ดังนี้^{๔๓} ๑. เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน ๒. เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน ๓. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ๔. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง ๕. เพื่อตัดสินผลการเรียน ๖. เพื่อจัดตำแหน่งหรือจัดประเภท ๗. เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการ ๘. เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย ๙. เพื่อประเมินค่า

ในความคิดของผู้จัดทำคิดว่า แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลนี้สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการวัดผลทั้งในระดับชั้นเรียนของแต่ละสำนัก และการประเมินผลในส่วนกลางของแผนกบาลีสยามหลวง การวัดผล และประเมินผลดังกล่าว เป็นการตรวจสอบคุณภาพของครูผู้สอน และผู้เรียนว่ามีผล ของการเรียนการสอนเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือไม่เพียงใด และยังเป็นเครื่องมือที่ผู้สอนจะใช้สำหรับการปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดด้านการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑๐ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ แสดงแนวคิดด้านการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อำนาจ เลิศขันธ์, (๒๕๒๕, หน้า ๗)	การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดรายละเอียดของข้อมูลให้เป็นตัวเลข ภายใต้กฎเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขแทนปริมาณ ของสิ่งที่จะวัดตามคุณลักษณะ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจข้อมูลที่ได้จากการวัดผลอย่างมีหลักเกณฑ์
สมบุรณ์ ชิตพงษ์, (๒๕๓๖, หน้า ๔๘๕)	การวัดผล หมายถึง การกำหนดสิ่งที่มีความหมายแทนคุณลักษณะคุณภาพ ของสิ่งที่ต้องการวัดโดยสิ่งที่กำหนดนั้นอาจอยู่ในรูปของภาษาตัวเลขสัญลักษณ์ก็ได้

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐ - ๒๒.

ตารางที่ ๒.๗ แสดงแนวคิดด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วนิดา เดชตานนท์, (๒๕๔๐, หน้า ๔)	การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนด หรือหาจำนวนปริมาณอันดับแทนคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือแทนพฤติกรรมความสามารถ ของบุคคล โดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดผล การวัดจะอยู่ในรูปของตัวเลข หรือคะแนน หรือ บรรยายลักษณะสิ่งนั้น ทำให้รู้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ วัดว่ามีจำนวน หรือปริมาณเท่าใด หรือมีลักษณะอย่างไร
ปริยาพร วงศ์ อนุตรโรจน์ (๒๕๔๔, หน้า ๑๖๖)	การวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนด จำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความ แตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ เช่น การวัดความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ผลที่ได้จาก การวัดผลจะเป็นตัวเลขเป็นการวัดเชิงปริมาณ
เตือนใจ เกตุษา, (๒๕๓๕, หน้า ๑)	การวัดผล หมายถึง การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งจำ เป็นต้องใช้เครื่องมือหลาย ๆ ชนิด มาวัดดูว่าหลังจากที่นักเรียนเรียน ไปแล้ว
อเนก เพียรอนุกุลบุตร, (๒๕๒๗, หน้า ๓)	การประเมินผล เป็นการวินิจฉัย ติราคา บ่งคุณค่าโดยสรุป โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งว่า ดี เลว เด่น ด้อย ประการใด
พิชิต ฤทธิจรูญ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๑ - ๑๓)	การวัดผลและประเมินผลการศึกษาจะเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ควรยึดหลักในการปฏิบัติดังนี้ ๑.วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ๒.ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ๓.คำนึงถึงความยุติธรรม ๔.การแปลผลให้ถูกต้อง

สรุปได้ว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไขตลอดถึงตัดสินใจเลื่อนชั้นของผู้เรียนนำมาพัฒนาวิธีการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และ การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งของหรือการกระทำใดๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานในแง่ของการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน หมายถึง กระบวนการที่ใช้ตัดสินใจว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตามเป้าหมายของการสอน หรือไม่เพียงใด

๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๓.๑ ประวัติความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากสภาพวิถีชีวิตของชาวไทยในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิคุ้มกันทางสังคมลดน้อยลงจนก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างเร่งด่วนในการปลูกฝังกล่อมเกลาด้วยหลักธรรมทางศาสนา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิต ให้มีสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติพิจารณาไตร่ตรอง มีจิตใจใฝ่ดี และมีพลังใจที่เข้มแข็ง^{๔๔}

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๗ - ๒๕๕๐ โดยแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนธรรมในโรงเรียน ที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำ ข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่ากระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอนฯ ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง

ดังนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้าน แล้วจึงได้มีแนวคิดว่าจะขยายพระสอนฯ ให้เข้าไปสอนโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ พระสอนฯ โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูปเป็นการนำร่อง จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาล เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอนฯ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป รูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามประเมินผลโครงการเพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสอนฯ ให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย

^{๔๔} พรชูลี อาชาวำรุง และคณะ, การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (กระทรวงวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๙), หน้า ๓.

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่นๆ โดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่างๆ อยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนฯ

๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการฯ มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอนฯ ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแล พระสอนฯ ทั่วประเทศ^{๔๕}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนฯ มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์คือนักเรียนได้รับการปลูกฝัง ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอนโดยตรง และคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการฯ อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และ เพื่อปลูกฝัง คุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องพร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงาม โดยได้จัดแผนการดำเนินการโครงการซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการดังนี้

^{๔๕} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๖.

๑. จัดประชุมคณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๒. จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ/อำนวยการโครงการพระสอนฯ ทั่วประเทศ
๓. การปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ
๔. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเข้มข้นวิทยากรแกนนำโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๕. การอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๖. การจัดทำคู่มือ หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๔ และพัฒนาเว็บไซต์โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๗. การวิจัย
๘. การนิเทศ การติดตามประเมินผล
๙. การจัดถวายค่าตอบแทน
๑๐. การรับสมัคร/การคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

ส่วนคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นต้องสำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก หรือ ประโยค ๑ - ๒ ขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง หรือเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไป

การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แม้ช่วงแรกๆ เด็กจะมีความรู้สึกต่อต้านที่พระเข้ามาสอน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปก็ได้รับการยอมรับจากเด็กที่ได้รับการเรียนรู้ศีลธรรมจากครูพระโดยตรง ทำให้เด็กมีจิตใจที่ดีจากเด็กที่เอาแต่ใจตัวเองไม่ค่อยจะเชื่อฟัง เมื่อมีครูพระเข้าไปสอนในสถาบันทำให้เขามีความอ่อนโยน ไม่แสดงกริยาก้าวร้าว

โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงเริ่มต้นจากการได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมของคณะรัฐมนตรีในวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยรัฐบาล และกรมการศาสนาได้อนุญาตพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว ถือว่าประสบความสำเร็จ เป็นอย่างมากได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ,หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมใน ๓ ด้านคือ ๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและ ๓. ด้านวิธีการสอน

๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ปัจจุบันเทคโนโลยีแหล่งข้อมูลทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับผู้เรียนครูจึงมีบทบาทในการวางแผน เตรียมสื่อการเรียนเพื่อให้เด็กเรียนมีการปฏิบัติและครูชี้แนะแนวการเรียนรู้วิธีศึกษาหาความรู้ ครูจึงต้องเตรียมสื่อการเรียนการสอนมากมาย แล้วเลือกสรรเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอันจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้คุณลักษณะของสื่อที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

๑. ต้องเป็นสื่อเน้นการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
๒. ครูและนักเรียนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง
๓. รูปแบบของสื่อมีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียน

๔. สื่อการเรียนการสอนต้องตรงกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียนอีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า สื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนามีหลายประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า นอกจากนั้นยังมีสื่อเทคโนโลยี ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และที่สำคัญเป็นสื่อประเภทกิจกรรม ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม การฟังธรรม การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน วิทยากรหรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ที่ผู้เรียนหรือครูจะนำมาสู่ห้องเรียนหรือการสัมภาษณ์ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกิดการเรียนรู้ที่ถาวร จะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น

ดังนั้น การจัดสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงต้องมีการพัฒนารูปแบบของสื่อให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียน และสื่อการเรียนการสอนจะต้องตรงกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุดด้วย

๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนการนำ เนื้อหาที่เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรมในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษามาเรียงกันตั้งแต่ ป.๑ - ม.๖ ได้เรียนเนื้อหามากมาย ผลที่ได้กลับเป็นว่าผู้เรียนมิได้เข้าถึงและปฏิบัติตามหลักอันเป็นแก่นแท้ของศาสนาและศีลธรรม ฝ่ายโรงเรียนก็ขาดทอดครอบครัวยุคและสังคมพ่อแม่ก็โทษครู ครูโทษสิ่งแวดล้อม โทษกันไปโทษกันมา นักเรียนถูกทอดทิ้งจากการประพฤติที่ต้งามการสอนศีลธรรมที่ทุกฝ่ายสนใจ คือ จัดสิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่สะอาด ร่มเย็น และสงบ มีสื่อการเรียนการสอนที่เร้าความสนใจ มีช่วงเวลาสนุกสนานด้วยเพลงและเกมส์ก็มีช่วงเวลาสงบสำรวมและเป็นพิธีการมีการอภิปรายถกเถียงปัญหาร่วมกัน ระหว่างครูกับนักเรียน การสอนศีลธรรมในบรรยากาศเช่นนี้ ครูเป็นกัลยาณมิตรและนักเรียนก็เรียนโดยโยนิโสมนสิการ มุ่งเน้นการวิเคราะห์เรื่อง “เหตุใด” “อย่างไร” และ “ทำไม” ครูจัดสถานการณ์และสรุปประเด็นให้นักเรียนฝึกการประเมินค่าการเลือกตัดสินใจ และทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง

๓) ด้านวิธีการสอน การสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา ยังไม่เกิดผลดี จึงมีการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงการสอนศีลธรรมแก่เยาวชนสถาบันการศึกษาและสถาบันสงฆ์ซึ่งมีบทบาทในการสร้างเสริมศีลธรรมแก่เยาวชนร่วมกันอย่างใกล้ชิดจะต้องประสานงาน และจัดระบบสร้างระเบียบที่รัดกุม ทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาและสถาบันสงฆ์ส่วน สถาบันครอบครัวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อศีลธรรมของเยาวชนต้องชักจูงผู้ใหญ่ให้ หันเข้าวัดและพาเยาวชนเข้าวัด มีการใช้สื่อการศึกษาและสื่อมวลชนหลายรูปแบบที่จะให้ความรู้ และแบบอย่างเป็นแนวทางแก่พ่อแม่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูลูกซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือ ทั้งโรงเรียน สถาบันศาสนา สังคม องค์กรการสังคมสงเคราะห์ สมาคมที่บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สื่อมวลชน หน่วยงานของรัฐ และเอกชน มหาวิทยาลัยจะต้องค้นคว้าศึกษาวิธีการปลูกฝังศีลธรรม ให้แก่เยาวชน^{๔๖}

๒.๓.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ ในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมี ส่วนร่วมในการจัดการ เรียนรู้ให้นักเรียนในโรงเรียน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา
๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรม ไปบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขดังนั้น วัตถุประสงค์ ของ โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือการจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ มีส่วนร่วมในการ จัดการเรียนรู้และปลูกฝังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่นักเรียน

๒.๓.๓ บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เจ้าคณะหนหรือเจ้าคณะจังหวัด มีหน้าที่ดังต่อไปนี้
 ๑. เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนฝ่ายสงฆ์
 ๒. เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนครูพระให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่าง มีประสิทธิภาพ
 ๓. เป็นประธานในการคัดเลือก ประกาศผล แต่งตั้งและติดตามการปฏิบัติงานของ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

^{๔๖} พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, (สาระพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

๔. รับรายงานผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการและร่วมแก้ไขปัญหาของ
พระสอนศีลธรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. ผู้ว่าราชการจังหวัด มีหน้าที่ดังนี้

๑. เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมงานของพระสอนศีลธรรม
๒. เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนพระสอนศีลธรรม
๓. รับรายงานผลการดำเนินงานของพระสอนศีลธรรม

๓. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มี
หน้าที่ดังนี้

๑. เป็นที่ปรึกษาแก่ครูพระในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน การนำหลักธรรม
สาระการเรียนรู้ สู่การปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตของนักเรียน
๒. ร่วมกับศึกษานิเทศก์ของสถานศึกษา ในการนิเทศการเรียนการสอนครูพระ
๓. จัดทำรายงานผลการนิเทศเสนอต่อผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาและกรมการ
ศาสนาเมื่อสิ้นภาคเรียน

๔. ร่วมกับศึกษานิเทศก์ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูพระ

๔. ผู้อำนวยการเขตการศึกษา มีหน้าที่ดังนี้

๑. ร่วมเป็นคณะกรรมการคัดเลือกครูพระและคัดเลือกสถาบันการศึกษา
๒. แจ้งสถานศึกษาให้เตรียมความพร้อมและสนับสนุนในการรับพระสอนศีลธรรม
๓. มอบหมายภารกิจให้ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา นิเทศครูพระ

๕. ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ดังนี้

๑. ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วางแผนการนิเทศการเรียนการสอนของครูพระในสถานศึกษา

๒. ร่วมดำเนินการนิเทศครูพระ

๓. ร่วมประชุมกับครูพระเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน

๔. จัดทำรายงานผลการนิเทศเสนอต่อผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา

๖. สถานศึกษาที่รับครูพระสอนศีลธรรม มีหน้าที่ดังนี้

๑. อำนวยความสะดวกแก่ครูพระตามความเหมาะสม
๒. จัดตารางเวลาสอนให้ครูพระตามความเหมาะสม
๓. ปฐมนิเทศครูพระในเรื่องการสอนและบทบาทหน้าที่ของครูพระ
๔. จัดครูพี่เลี้ยงเพื่อช่วยเหลือครูพระ
๕. ร่วมกับศึกษานิเทศก์ ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

๗. ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด มีหน้าที่ดังนี้

๑. เป็นตัวแทนของกรมการศาสนาในการประสานงานหน่วยงานต่างๆ เพื่อดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๔ การคัดเลือกโรงเรียนและการกำหนดให้พระสอนในโรงเรียน

นับจากเริ่มต้นของการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้กำหนดแนวทางในการคัดเลือกโรงเรียนสำหรับพระสอนศีลธรรม ดังนี้

๑. เจ้าคณะจังหวัดร่วมกับผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศเขตการศึกษา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนตามความเหมาะสมในแต่ละบริบท โดยพิจารณาจากโรงเรียนในตำบล อำเภอ และจังหวัด ตามลำดับ ดังนี้

๑.๑ เป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิถีสอนในตำบล อำเภอ จังหวัดนั้นๆ

๑.๒ เป็นโรงเรียนที่อยู่ในตำบล อำเภอ จังหวัดที่มีความเสี่ยงที่มีผลต่อพฤติกรรม เบี่ยงเบนของนักเรียน นักศึกษาสูง และหรือโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องร่วมแก้ปัญหาเชิงพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษา

๑.๓ เป็นโรงเรียนที่มีห้องจริยศึกษาที่พระสามารถใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถจัดกิจกรรมที่นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

๑.๔ เป็นโรงเรียนที่พระสามารถเดินทางไปสอนได้สะดวก

๒. เขตการศึกษาประกาศผลการคัดเลือกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพระสอนศีลธรรม

๓. เขตพื้นที่การศึกษาแจ้งโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือก และชี้แจงวัตถุประสงค์ตลอดจนแนวทางในการดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดพระเข้าสอนในแต่ละช่วงชั้น

๔. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด แจ้งพระให้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนและประสานกับโรงเรียน ตลอดจนสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของพระเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

๕. การจัดให้พระสอนในโรงเรียนสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาผู้บริหารการศึกษา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจารณาตามความเหมาะสม โดยพระ ๑ รูป อาจเข้าสอนในสถานศึกษาใกล้เคียงได้มากกว่า ๑ โรงเรียนขึ้นอยู่กับบริบทและความเป็นไปได้ของพระภิกษุสงฆ์

๒.๓.๕ การรับสมัครและคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การดำเนินการรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ผ่านมาที่เริ่มในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

๑. กรมการศึกษากำหนดจำนวนพระในการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดและระดับการศึกษาในสถานศึกษา

๒. กรมการศาสนาประกาศรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำ ปีงบประมาณ

๓. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดทำใบสมัครตามที่แนบท้ายประกาศการรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๔. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ รับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยร่วมมือกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในการจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการรับสมัคร เช่น เป็นเจ้าหน้าที่รับสมัคร ตรวจสอบ เอกสารการรับสมัคร รวบรวมรายชื่อพระสงฆ์ที่สมัครเพื่อรายงานเจ้าคณะจังหวัด

๕. เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการพิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์ เพื่อคัดเลือกเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ คัดเลือกจากผู้สมัครที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามประกาศของกรมการศาสนา

๕.๒ ในกรณีที่ผู้สมัครเกินจำนวนที่กำหนดให้เจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัดที่มีอาวุโสสูงทางสมณศักดิ์ เป็นประธานและเจ้าคณะจังหวัดที่มีอาวุโสรองลงมาเป็นรองประธาน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาศึกษานิเทศก์ผู้ทรงคุณวุฒิในเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนตามความเหมาะสม โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นฝ่ายเลขานุการ ให้คณะกรรมการดังกล่าวพิจารณาโดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ดำเนินการสอนอยู่ในสถานศึกษาใน ตำบล อำเภอ จังหวัดนั้นๆ ก่อน หากยังมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร

๒) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หากมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร

๓) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ผ่านการอบรมครูสอนพระพุทธศาสนาตามมติมหาเถรสมาคม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการหากมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร

๔. เมื่อพิจารณาตามข้อ (๑) ถึง (๓) แล้วยังไม่ครบตามจำนวนที่ประกาศให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการฯ

๕. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดทำประกาศผลการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละจังหวัด

๖. ผู้สมัครรายงานตัวโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจัดทำทะเบียนประวัติและแจ้งพระสงฆ์ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

๒.๓.๖ การกิจตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์
๒. เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม
๓. เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม
๔. เป็นผู้จัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
๕. เป็นผู้จัดการกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้นำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
๖. เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
๗. เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจฯ
๘. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน^{๘๗}

^{๘๗} บุญหนา จิมาโนง และฤดี แสงเดือนฉาย, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม ในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐-๓๔.

จากแนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๑ แสดงแนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม
พรชูลี อาชาวอำรุง และคณะ, (๒๕๔๙, หน้า ๓).	การปลูกฝังกล่อมเกลาด้วยหลักธรรมทางศาสนา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิต ให้มีสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติพิจารณาสิ่งคิด มีจิตใจใฝ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕๔๙, หน้า ๒๖).	ประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๙๙ – ๒๐๒).	๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓. ด้านวิธีการสอน
บุญหนา จิमानัง และฤดี แสงเดือนฉาย (๒๕๕๑, หน้า ๓๐-๓๔).	พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และปลูกฝังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่นักเรียน

สรุปได้ว่า โครงการพระสอนศีลธรรม เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระสงฆ์ ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดอ่างทอง

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงข้อมูลพื้นฐานของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดอ่างทอง

จังหวัดอ่างทอง	จำนวนพระสอนศีลธรรม (รูป)
อำเภอเมือง	๒๙
อำเภอวิเศษชัยชาญ	๒๘
อำเภอป่าโมก	๑๖
อำเภอไชโย	๑๐
อำเภอโพธิ์ทอง	๒๘
อำเภอสสามโก้	๑๔
อำเภอแสวงหา	๓๑
รวม	๑๕๖

๒.๔.๒ ข้อมูลพระสอนศีลธรรมในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ตารางที่ ๒.๑๓ แสดงข้อมูลพระสอนศีลธรรมในจังหวัดอ่างทอง

ชื่อ - ฉายา	สังกัดวัด	โรงเรียนที่ปฏิบัติการสอน
พระครูวิบูลย์สังฆกิจ	วัดไชโยวรวิหาร	โรงเรียนวัดไชโย(เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔)
พระอธิการชัยยุทธ ชัยบุรุษ	วัดศรีมณฑป	โรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
พระครูวิสิทธิ์สังฆการ	วัดมะขาม	โรงเรียนวัดมะขาม(วิบูลย์อุปถัมภ์)
พระครูสถิตสีลโสภิต	วัดโบสถ์อัมพวา	โรงเรียนวัดบ้านป่า
พระสมุห์อมร ปภากร	วัดนางเล้ง	โรงเรียนวัดนางเล้ง
พระครูโกวิทกจจานุกูล	วัดไชยภูมิ	โรงเรียนวัดกำแพง
พระมหาสิทธิพล สุทธิญาโณ	วัดไชโยวรวิหาร	โรงเรียนอนุบาลวัดสระเกษ
พระครูธรรมธรรสภาพร ปภัสสร	วัดมหานาม	โรงเรียนวัดมหานาม
พระครูวิวัฒน์ปัญญากร	วัดเจ้าบุญเกิด	โรงเรียนวัดเอื้องคงคาราม
พระครูโสภณพัฒนภิธาน	วัดเทวราช	โรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด

๒.๔.๓ ข้อมูลบริบทโรงเรียนที่ทำการวิจัย ในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ตารางที่ ๒.๑๔ แสดงข้อมูลบริบทโรงเรียนที่ทำการวิจัย ในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ชื่อโรงเรียน	ข้อมูลพื้นฐาน
โรงเรียนวัดไชโย(เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔)	จำนวนนักเรียนรวม ๑๙๔ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกษไชโย สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม	จำนวนนักเรียนรวม ๑๗๘ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชัยฤทธิ สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนวัดมะขาม(วิบูลย์อุปถัมภ์)	จำนวนนักเรียนรวม ๒๗๒ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลไชโย สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนวัดบ้านป่า	จำนวนนักเรียนรวม ๑๖๕ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลไชโย สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนวัดนางเลว	จำนวนนักเรียนรวม ๑๕๕ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-ประถมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลไชโย สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนวัดกำแพง	จำนวนนักเรียนรวม ๔๕ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-ประถมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไชโย สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนอนุบาลวัดสระเกษ (หลวงพ่อดื้ออุปถัมภ์)	จำนวนนักเรียนรวม ๖๒ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-ประถมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลไชโย สังกัด สพป.อ่างทอง

ตารางที่ ๒.๑๔ แสดงข้อมูลบริบทโรงเรียนที่ทำการวิจัย ในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง (ต่อ)

ชื่อโรงเรียน	ข้อมูลพื้นฐาน
โรงเรียนวัดมหานาม	จำนวนนักเรียนรวม ๑๔๓ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-ประถมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลไชโย สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนวัดเยื้องคงคาราม	จำนวนนักเรียนรวม ๕๖ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-ประถมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล สังกัด สพป.อ่างทอง
โรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด	จำนวนนักเรียนรวม ๔๘ คน ระดับที่เปิดสอน อนุบาล-ประถมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล สังกัด สพป.อ่างทอง

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนได้พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัย งานด้านการจัดการเรียนการสอนไว้มากมายแต่ได้นำมาเสนอเพียงแต่พอสังเขป ดังนี้

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดชมนิมิต อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นครูและผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนวัดชมนิมิต อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิชาการอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูและผู้บริหารมีความเห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รองลงมา มีการจัดสอนพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนเสริมเด็กที่เรียนเก่ง ห้องสมุดจัดหนังสือและสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าอย่างพอเพียง เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนนำมาสอนเป็นประโยชน์และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จัดกิจกรรมการแข่งขันการประกวด จัดนิทรรศการด้านวิชาการอย่างเหมาะสม

ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน มีการส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามลำดับ และโรงเรียนใช้วิธีการวัดผลหลากหลายวิธี และประเมินตามสภาพจริงเป็นอันดับสุดท้าย^{๘๘}

ดวงทิพย์ ตันตศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครบุรีรัมย์" ผลการวิจัยพบว่า ๑)สภาพและปัญหาของการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๙ โดยด้านการจัดกิจกรรมเสริม และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รองลงมาได้แก่ด้านการใช้สื่อด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการเรียนการสอน ด้านสถานที่และงบประมาณตามลำดับ ๒)ผลการศึกษาความต้องการของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครองในการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาล นครบุรีรัมย์ พบว่าควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับเด็กนักเรียนและจัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาให้เด็กนักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ ได้มีการทำวัตรสวดมนต์อาทิตย์ละครั้งในวันสุดท้ายและสามารถทำให้ครูและนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมที่ดีในจิตใจได้นานึกของทุกคน^{๘๙}

พรทิพา กุญชรพิณานนท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาและการพัฒนาคน” ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญแก่การศึกษาประวัติ วิธีปฏิบัติ และหลักคำ สั่งสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อยึดมั่นในศีลธรรม การทำแต่ความดี และสามารถนำหลักธรรมไปเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา ซึ่งกระบวนการและวิธีการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่พระพุทธศาสนิกชนทุกคนจะต้องเข้าสู่กระบวนการของการศึกษาหรือเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจหลักธรรม แล้วจึงน้อมไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติ ได้เจริญรุ่งเรือง^{๙๐}

ปิยวรรณ เพชรภา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง ๓ อันดับแรก คือ ด้านการวางแผน รองลงมาได้แก่ด้านการจัดการและด้านการนำ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการควบคุม

^{๘๘} พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน(สอนเล็ก), “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นนิมิต อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๘๙} ดวงทิพย์ ตันตศรี, “การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๙๐} พรทิพา กุญชรพิณานนท์, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาและการพัฒนาคน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ รสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ จำแนกตามโรงเรียน โดยภาพรวมพบว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕^{๙๑}

พระคำไข คมภีรานนโท (ธงส์สวัสดิ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์นครหลวงเวียงจันทน์ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางการจัดหลักสูตรเป็นไปตามนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ แต่บุคลากรยังขาดทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนเน้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามแผนการสอน การวัดผลเน้นประเมินผล ตามสภาพความเป็นจริงวิเคราะห์ผลการประเมิน เพื่อใช้ในต่อไปอย่างไรก็ตามยังขาดแคลน สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่อง (๒) วิทยาลัยสงฆ์ต้องคื้อ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานฝึกอบรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ความสามารถ และ ประสบการณ์ในการพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดเป็นนโยบาย และแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม จัดหาสื่อ และเทคโนโลยีการเรียนการสอน และฝึกอบรมการใช้อย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับขบวนการเรียนการสอนให้เพียงพอ^{๙๒}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ภูตภณ สุเมธ (ศรีอัญญา) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และ ๓.๕๕ ตามลำดับสวนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ วัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีพบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการพิจารณาวางแผน และ

^{๙๑} ปิยวรรณ เพชรภา, “การบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๑).

^{๙๒} พระคำไข คมภีรานนโท (ธงส์สวัสดิ์), “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”, ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

กำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัด อย่างเป็รูปธรรม เป็นการบริหารจัดการแบบเดิมตามที่เคยปฏิบัติ ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ^{๙๓}

พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. จาก การศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัด สระบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุ สามเณรและ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับ มากทุกด้าน ๒. การ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร และประชาชน ต่อ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่าสถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษาสายสามัญ เพศ สถานภาพอาชีพ ตลอดจนถึงทักษะ และประสบ การณชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุ สามเณร ประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็น ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรีโดยรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ ๓. การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยัง ขาดงบประมาณในการพัฒนา ในด้านต่าง ๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวด มนต์เป็นประจำ การ ทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เหนื่อยชา มักทำงานแบบ การยายที่อยู่กับที่ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ไหว ความ เคารพซึ่งกันและกันของผู้เฒ่าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและ อบายมุขอื่น ๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน^{๙๔}

กัญญาภาภรณ์ กลิ่นนันทน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพ รวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๖$) ส่วน ด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก (๒) ผลการเปรียบเทียบ ทัศนะของ บุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิ บาธ ๔ จำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศอยู่ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตาม หลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธ สมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก

^{๙๓} พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ตมณ สุเมธ (ศรีอัญญา), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน เขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, **ปริญญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๙๔} พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอ หนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **ปริญญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ตามหลัก อธิธำมา ๔ ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๓) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอธิธำมา ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการ ใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ ประารถนาที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความขยัน หมั่นประกอบกรการทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย ต้องตั้งจิตรับรู้ใน ภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยความคิด เอาจิตผูกฝ ฝ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องในงาานนั้นๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผล และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา^{๔๕}

ไพบูลย์ ตั้งใจ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ พนักงานตามหลักอธิธำมา ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรีจำกัด อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลัก อธิธำมา ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรีจำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าพนักงาน บริษัท แอมพาส อินดัสตรีจำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลัก อธิธำมา ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = ๔.๒๗) ในด้านจิตตะ (การเอาใจผูกฝ ฝในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = ๔.๐๙) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรีจำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอธิธำมา ๔ จำแนกตามเพศ อายุระดับ การศึกษา รายได้ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรีจำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอธิธำมา ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในดาานงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และย้งต้องเสียค่าที่จอด ความ ลาขาดานเอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้าย้งไม่ดีเท่าที่ควร และ เจ้าหน้าที่ย้งไม่เพียงพอตั้งนั้นแนวทางการนำหลักอธิธำมา ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน สามารถพิจารณาได้ ๔ ดาาน โดยการพัฒนาดาานฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น^{๔๖}

^{๔๕} กัญญาพารณ กลิ่นนิมมวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอธิธำมา ๔”, **ปริญาญพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๔๖} ไพบูลย์ ตั้งใจ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอธิธำมา ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **ปริญาญพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ตามที่ผู้วิจัยได้ประมวล
เนื้อหาไว้พบว่า ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๕ แสดงผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

นักวิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก), (๒๕๕๓)	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตาม แนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นนิมิต อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิชาการอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก
ดวงทิพย์ ตันทศศรี, (๒๕๕๒)	การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาระดับ ประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหาของการจัด กระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก
พรทิพา กุฎุมพินานนท์, (๒๕๕๑)	การศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้ใน พระพุทธศาสนาและการพัฒนาคน ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ให้ ความสำคัญแก่การศึกษาประวัติ วิธีปฏิบัติ และหลัก คำ สอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อยึดมั่นในศีลธรรม การทำแต่ความดี
ปิยวรรณ เพชรภา, (๒๕๕๑)	การบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครู เกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารการศึกษา ในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
พระคำไซ คมภีรานนโท (ธงสวัสดิ์), (๒๕๕๓)	ประสิทธิภาพใน การบริหารหลักสูตรการเรียนการ สอนของวิทยาลัยสงฆ์นครหลวงเวียงจันทน์ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการ เรียน การสอนโดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตารางที่ ๒.๑๕ แสดงผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ตมณ สุเมธ(ศรีอัญญ), (๒๕๕๓)	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน เขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้า อาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีใน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), (๒๕๕๓)	ประสิทธิภาพการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพ การบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดใน อำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรีโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก
กัญกวหาภรณ์ กลิ่นนันทนวล, (๒๕๕๔)	ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการสำนักงานจังหวัด พิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัด พิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของ บุคลากรโดยภาพ รวมอยู่ในระดับมาก
ไพบุลย ตั้งใจ, (๒๕๕๔)	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ พนักงาน ตาม หลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัส ตรีจำกัด อำเภอมะเมือง จังหวัด สมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานของพนักงานตามหลัก อิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรีจำกัด อำเภ เมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

สรุปได้วา การจัดการเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมของผู้ที่ปฏิบัติการในการทำงาน
เป็นงานของผู้ที่ทำงานนั้น ๆ อันจะหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงขีดความสามารถในการทำงาน
ของพนักงานตามหน้าที่โดยผู้ที่ทำงานนั้นมีแผนการทำงาน มีระเบียบ กฎเกณฑ์ความรับผิดชอบ ความ
ละเอียดรอบคอบในการทำงานนั้น ๆ ตลอดจนมีความกระตือรือร้นหรือมีสิ่งเร้าใจในการ ทำงาน
และการพิชิตปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ตลอดจนความรู้สึกไปในทางบวกความชอบในหน้าที่
ความสบายใจในการทำงาน ความสุขในงาน มีความอดทนต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือเป็น
ความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงผล
การปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ๆ

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมพบว่าได้มีผู้ที่ทำการศึกษาและทำการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมไว้มากมายประการด้วยกัน ดังจะนำมากล่าวพอสังเขปได้ดังนี้

พระราชรัตนมงคล (มนตรี อภินันท์โก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง ทั้งในด้านทักษะการใช้พุทธวิธีการสอน ได้แก่ การเขียนแผนการสอน สอนตรงตามเวลา สอนตรงตามเนื้อหา ปรับปรุงแผนการสอนเดิมให้เข้ากับเวลาและเนื้อหาการสอน การทำแผนการสอนเป็นรายชั่วโมง และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ใช้สื่อที่ตรงกับเนื้อหา ใช้สื่อที่อยู่ใกล้ตัว และใช้สื่อที่พระสอนศีลธรรมผลิตขึ้นเองและแลกเปลี่ยนกัน ใช้สื่อที่มาจากอินเทอร์เน็ตนำมา ประยุกต์เข้ากับเนื้อหาสาระที่สอน และการใช้สื่อภาพประกอบการเรียนการสอน^{๙๗}

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” ผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังนี้ ปัญหาเกี่ยวกับความรู้และวิธีการสอนนักเรียน ได้แก่ ขาดสื่อการสอนที่ดี ไม่มีอุปกรณ์ช่วยสอน นักเรียนไม่ค่อยสนใจ ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน ได้แก่ นักเรียน อ่านหนังสือไม่ค่อยออก มีสมาธิสั้น ไม่สนใจการเรียน ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและครูในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนส่วนมากให้ความสำคัญกับพระสอนศีลธรรมน้อย ติดต่oprสานงานน้อย ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กนักเรียน ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้ ถนน มีเสียงรบกวน ไม่มีต้นไม้ ไม่มีน้ำดื่ม ไม่สะอาด และมีขยะ และปัญหาเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ เดินทาง ไม่สะดวก ค่าตอบแทนน้อย ไม่มีสื่อและอุปกรณ์ช่วยสอน^{๙๘}

พรรณี ผุดเกตุ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีที่มา/ แนวคิดของรูปแบบ ซึ่งยึดแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การพัฒนาบุคลากรและครูและการประเมินความต้องการจำเป็นและในส่วนของบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่า มี ๖ หน่วยงาน คือ หน่วยวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{๙๗} พระราชรัตนมงคล (มนตรี อภินันท์โก), “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔).

^{๙๘} พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, “ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” , ภาค ๕ , รายงานการวิจัย, (สำนักวิชาการ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๒).

จังหวัดสงขลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศาสนาอันอุดมศึกษาที่มีคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๙๙}

ปรีชา กันธิยะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมประกอบด้วย ๑๒ รูปแบบ รูปแบบหลักการโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานด้านการจัดการหลักสูตรของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานด้านการจัดซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยีของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานด้านการนิเทศการศึกษาของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานการเงินของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานทั่วไปด้านงานความสัมพันธ์ โรงเรียนกับชุมชน รูปแบบการบริหารงานทั่วไปด้านกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียน รูปแบบการบริหารงานทั่วไปได้งานอาคารสถานที่ของโรงเรียน^{๑๐๐}

พรชูลี อาชาวรุ่ง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพบว่า ครูพระมีผลให้ผู้บริหารและครู/อาจารย์ในโรงเรียนสำรวจมากขึ้น ตระหนักถึงหน้าที่ชาวพุทธทำบุญทำทาน และนำตนเอง ครอบครัว และนักเรียนเข้าวัดมากขึ้น ได้มีการทำโครงการใหม่ ๆ ขึ้น แต่การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาด้านความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า ขาดความรู้ด้านเทคนิคการสอน การบริหารจัดการชั้นเรียน การผลิตสื่อการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน ไม่เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายในการเรียน^{๑๐๑}

บุญหนา ติมานัง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” ผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมมีความเมตตากรุณาความยุติธรรมปราศจากอคติต่อผู้เรียนมีความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือของผู้เรียนทั้งในเวลาและนอกเวลาให้ความสนใจในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถและเต็มเวลาเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีความอดทนต่อพฤติกรรมของผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์กับครูและนักเรียนในสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสำนึกและมีความรับผิดชอบที่ช่วยเหลือสังคม ปฏิบัติงานสอนตรงต่อเวลา เสียสละและอุทิศเวลาให้กับงานที่ได้รับมอบหมายและงานบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมีการวางแผนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายและ

^{๙๙} พรณิ ผดุงเดช และคณะ, “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในจังหวัดสงขลา”, รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๔),

^{๑๐๐} ปรีชา กันธิยะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒).

^{๑๐๑} พรชูลี อาชาวรุ่ง และคณะ, “การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

พบว่า มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือผู้บริหารหรือผู้ที่มีอำนาจเกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรม ควรจะมีการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมจากพระภิกษุที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทางวุฒิการศึกษาเป็นสำคัญเพื่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม^{๑๐๒}

พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รายงานผลการประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” ผลการวิจัยพบว่า การประเมินพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นผลของการประเมินจากบุคคล ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรมรวม ๕ จำพวกได้แก่ ผู้อำนวยการ ครูอาจารย์ พระสอนศีลธรรม ผู้ปกครอง และนักเรียน โดยปัจจัยนำเข้าสำคัญ คือ จำนวนของสื่อวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่โรงเรียน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง โรงเรียนต้องแก้ไขปัญหานี้ในเบื้องต้น โดยการขอความร่วมมือจากชุมชนมาช่วยในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนตามความเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๑๐๓}

พระตาล ญาณโร (สิงห์ทอง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาตอบทบาทของพระสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทตามจัดการศึกษา ได้แก่ การจัดให้เยาวชนชาวเขาได้เรียนรู้การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของตน การดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์ การป้องกันภัยจากยาเสพติด และการชักนำเยาวชนให้บวชเรียนในระดับที่สูงขึ้นนั้น เยาวชนชาวเขาเห็นด้วยมากกับบทบาทด้านนี้โดยให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นการรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีไว้และได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลและช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์และวิธีป้องกันภัยจากสารเสพติด ส่วนการบวชเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนชาวเขาได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ด้านความคาดหวัง อยู่ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่าเยาวชนชาวเขาสนใจใฝ่หาความรู้ การอบรม หรือเรียนรูมาแล้ว^{๑๐๔}

พระมหาไชยา ขยสิทธิ์ (เสนแสนยา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ๑.บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุครูในโรงเรียน มีความคิดเห็นตอบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสมค่อนข้างมาก และมีความคาดหวังต่อพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาไว้มากในด้านการสอน โดยต้องการให้พระภิกษุใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ไม่นเน้นการ สอนแบบบรรยายจะทำให้ให้นักเรียนเบื่อธรรมะ และพระภิกษุบางรูปยังมีความไม่พร้อมในการสอนหลายอย่าง เช่น ความรู้และ

^{๑๐๒} บุญนา จิมนาง และคณะ, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” , รายงานการวิจัย (สำนักวิชาการ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๑).

^{๑๐๓} พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล และคณะ, รายงานผลการประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, หน้า ๑๗๖-๑๗๘.

^{๑๐๔} พระตาล ญาณโร (สิงห์ทอง), “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาตอ บทบาทพระสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ความแม่นยำในหลักสูตร และความหลากหลายในวิธีการสอนเด็ก ๒.วิธีการสอนของพระภิกษุ นักเรียนธรรมศึกษา เห็นว่าวิธีการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมค่อนข้างมาก มีความคาดหวังต่อพระภิกษุในด้านการใช้อุปกรณ์การสอนที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานไม่เครียดกับวิชาการ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและมีกิจกรรมรวมอื่น ๆ ในการเรียนการสอน วิชาธรรมะ^{๑๐๕}

จินตนา จรียนนท ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ สรุปวิเคราะห์ผลใน ๓ ด้าน คือ ๑. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสงฆ์ในด้าน บุคลิกภาพนั้น นักเรียนพึงพอใจในบุคลิกภาพของครูพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก ๒. ความพึงพอใจ ด้านเนื้อหาวิชา นักเรียนมีความพึงพอใจในเนื้อหาวิชาที่ครูพระสงฆ์สอน อยู่ในระดับมาก ๓. ความพึงพอใจในด้าน เทคนิคเรื่องการเรียนการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก แต่มีความพึงพอใจน้อยกว่าเรื่องบุคลิกภาพของพระสงฆ์^{๑๐๖}

พระมหาวุฒิชัย มหาเมตติโก (เหลาเลิศ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการยอมรับจากสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด การปฏิบัติการสอนของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมาก การพัฒนาความสามารถของครูพระสอนศีลธรรม ความมีอิสระในการทำงานแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในโรงเรียน และความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลาง ๒. ครูพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม เมื่อจำแนกตามอายุและประสบการณ์สอนต่างกัน มีการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุพรรษา ระดับ การศึกษาแผนกบาลีและระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ๓. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์การมีส่วนร่วมในโรงเรียน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และการพัฒนาความสามารถของพระสอนศีลธรรม และการยอมรับจากสังคม สามารถรวมกันทำนายการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้อยู่ที่ ๙๘.๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๐๑^{๑๐๗}

^{๑๐๕} พระมหาไชยา ขยสิทธิ (เสนแสนยา), “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๑๐๖} จินตนา จรียนนท, “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๘.

^{๑๐๗} พระมหาวุฒิชัย มหาเมตติโก (เหลาเลิศ), “ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”, *ปริญาญศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

ศราวุฒิ จำรัสภูมิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ในภาพรวม นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางบวกต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา ๒) ในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง ทัศนคติของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา ๓) ในการศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อครูพระโดยแยกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ความสำคัญของครูพระ บทบาทความเป็นครูพระและด้านการปฏิบัติตนของครูพระในโรงเรียน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน^{๑๐๘}

อรรถ คัมภีรศาสตร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนวิสัยศึกษาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนวิสัยศึกษาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ๑) ด้านการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน ผลวิจัยพบว่า ผู้สอนเน้นปลูกฝังเรื่องคุณงามความดีหลักคำสอนของพระพุทธองค์ เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอย่างถ่องแท้เป็นแบบอย่างที่ดีโดยการสอนให้รู้ทำให้ดูทำให้ดู อยู่ให้เห็นและพิจารณา ช่วงชั้นของผู้เรียน ๒) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้พบว่า ผู้สอนกำหนดกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิด สันติสสนา สมาทปนา สมุตเตชชา สัมปหัง โดยพิจารณาหลักสูตร คำอธิบาย รายละเอียดการเรียนรู้นี้เนื้อหา โดยยึดหลักไตรสิกขา ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียน และเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๑๐๙}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตามที่ผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้พบว่า ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

^{๑๐๘} ศราวุฒิ จำรัสภูมิ, “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา”, *ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒).

^{๑๐๙} อรรถ คัมภีรศาสตร์, “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนวิสัยศึกษาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน”, *ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

ตารางที่ ๒.๑๖ แสดงผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

นักวิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
พระราชรัตนมงคล (มนตรี อภินันท์โก), (๒๕๕๔)	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง
พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, (๒๕๕๒)	ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย
พรรณี ผุดเกตุ และคณะ, (๒๕๕๔)	รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีที่มา แนวคิดของรูปแบบ ซึ่งยึดแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การพัฒนาบุคลากรและครูและการประเมินความต้องการ
ปรีชา กันธิยะ, (๒๕๕๒)	การพัฒนาแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมประกอบด้วย ๑๒ รูปแบบ
พรชูลี อาชวรวง, (๒๕๔๙)	การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า ครูพระมีผลให้ผู้บริหารและครู/อาจารย์ในโรงเรียนสำรวมมากขึ้น ตระหนักถึงหน้าที่ชาวพุทธ ทำบุญทำทาน และนำตนเอง ครอบครัว และนักเรียนเข้าวัดมากขึ้น ได้มีการทำโครงการใหม่ ๆ ขึ้น
บุญหนา จิมานั่ง และคณะ, (๒๕๔๙)	การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมมีความเมตตา กรุณาความยุติธรรมปราศจากอคติต่อผู้เรียนมีความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับนับถือของผู้เรียนทั้งในเวลาและนอกเวลา

ตารางที่ ๒.๑๖ แสดงผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ต่อ)

นักวิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล และคณะ, (๒๕๔๖)	รายงานผลการประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นผลของการประเมินจากบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรมรวม ๕ จำพวกได้แก่ ผู้อำนวยการ ครูอาจารย์ พระสอนศีลธรรม ผู้ปกครอง และนักเรียน
พระตาล ญาณธโร (สิงทอง), (๒๕๔๖)	ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาตอบทบาทของพระสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านจัดการศึกษา ได้แก่ การจัดให้เยาวชนชาวเขาได้เรียนรู้การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของตน
พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา), (๒๕๔๖)	ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุครูในโรงเรียน มีความคิดเห็นตอบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสมค่อนข้างมาก และมีความคาดหวังต่อพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาสูงมาก
จินตนา จรียานนท์, (๒๕๔๖)	ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ สรุปผลวิเคราะห์ผลใน ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก
พระมหาวุฒิชัย มหาเมตติโก (เหลาเลิศ), (๒๕๕๐)	ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการยอมรับจากสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด การปฏิบัติการสอนของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมาก การพัฒนาความสามารถของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในโรงเรียน และความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๑๖ แสดงผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ต่อ)

นักวิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
ศราวุฒิ จำรัสภูมิ, (๒๕๕๒)	ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา
อรพร คัมภีร์ศาสตร, (๒๕๕๐)	ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวม นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางบวกต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน ผลวิจัยพบว่า ผู้สอนเน้นปลูกฝังเรื่องคุณงามความดีหลักคำสอนของพระพุทธองค์ เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอย่างถ่องแท้เป็นแบบอย่างที่ดีโดยการสอนให้รู้ทำให้ดูทำให้ดู อยู่ให้เห็นและพิจารณา

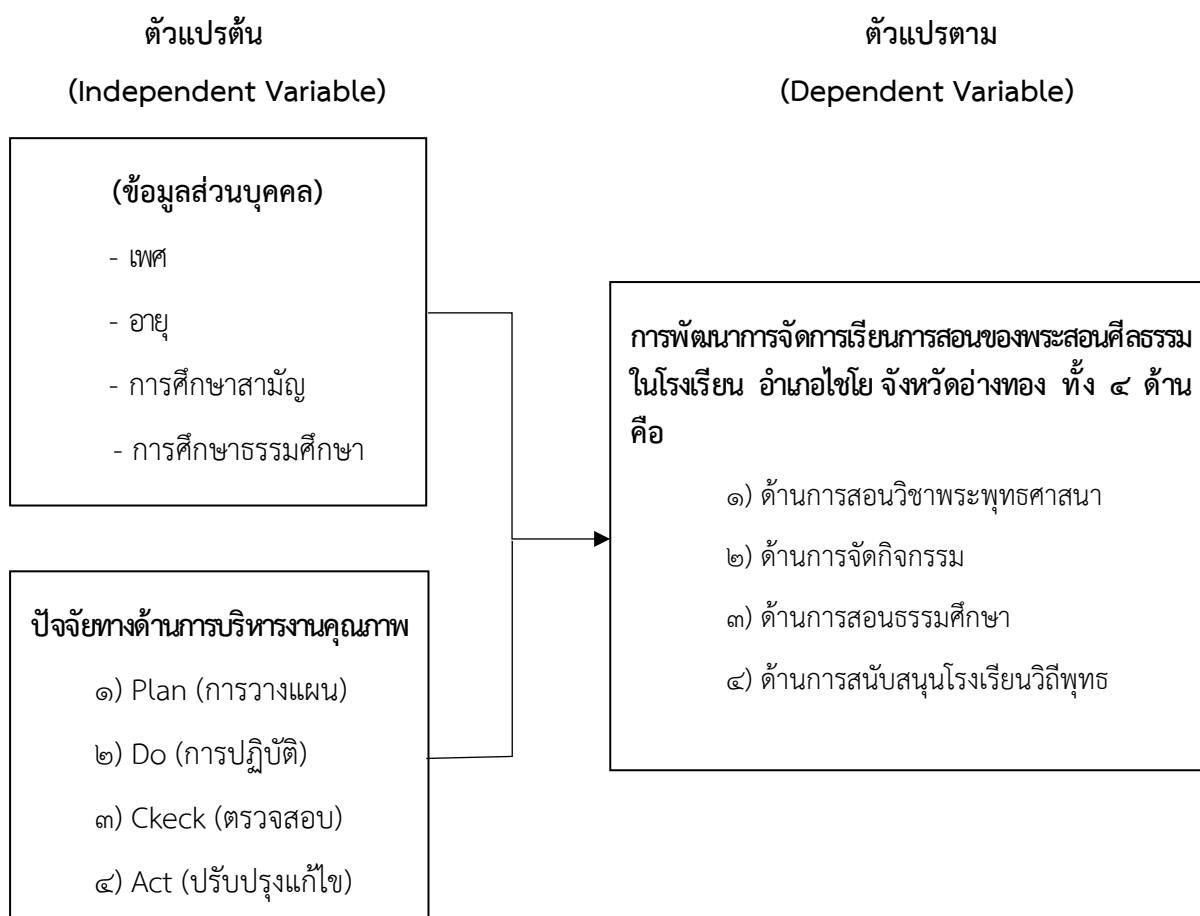
สรุปได้ว่า โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยที่ยังพบว่า มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานนานัปการ อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอน เป็นต้น และ แม้ว่าองค์ประกอบหรือภาระงานในการดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะมีความ หลากหลาย อาทิ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านการจัด สื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยี ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียน ด้านการบริหาร งานบุคคล ด้านการบริหารงานการเงิน ด้านการบริหารงานความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน ด้านการ บริหารงานกิจกรรมนักเรียน ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาตามหลักการ ของทฤษฎีการบริหาร ๔M'S ก็สามารถจำแนกภาระงานต่าง ๆ ไว้ในการกิจหลัก ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านบุคลากร (Man) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) และด้านการจัดการ (Management) ได้อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรเก็บข้อมูลจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรมให้ครบทั้ง ๕ จำพวก ได้แก่ ผู้อำนวยการ ครู/อาจารย์ พระสอนศีลธรรม ผู้ปกครอง และนักเรียน

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variable) และ ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ การศึกษาสามัญ การศึกษาธรรมศึกษา และแนวคิด/ทฤษฎี PDCA ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) Plan (การวางแผน) ๒) Do (การปฏิบัติ) ๓) Ckeck (ตรวจสอบ) ๔) Act (ปรับปรุงแก้ไข)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๒) ด้านการจัดกิจกรรม ๓) ด้านการสอนธรรมศึกษา ๔) ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดหัวข้อปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย
๓. กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ได้แก่ นักเรียนในเขตพื้นที่ ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มตัวอย่าง/ประชากร ทั้งสิ้น ๑๐ โรงเรียน ๖๒๖ คน^{๑๑๐}

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากนักเรียน จำนวน ๖๒๖ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้^{๑๑๑}

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๖๒๖ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{626}{1 + 626(0.05)^2}$$

$$n = \frac{626}{1 + 1.565}$$

$$n = \frac{626}{2.565} = 244.05$$

$$n = 245$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง Sampling เท่ากับ ๒๔๕ คน

^{๑๑๐} ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา, จำนวนนักเรียนในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://data.bopp-obec.info/emis/index_area.php?Area_CODE=1501, [1 พฤษภาคม ๒๕๖๓].

^{๑๑๑} สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้นักเรียน เป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละระดับ} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละระดับ}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของนักเรียนในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รวม ๒๔๕ รูป รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

กลุ่มประชากรที่ศึกษา	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนวัดไชโย(เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔)	๑๒๒	๔๘
โรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม	๑๐๘	๔๒
โรงเรียนวัดมะขาม(วิบูลย์อุปถัมภ์)	๑๓๙	๕๔
โรงเรียนวัดบ้านป่า	๖๖	๒๖
โรงเรียนวัดนางเลว	๕๓	๒๑
โรงเรียนวัดกำแพง	๑๗	๗
โรงเรียนอนุบาลวัดสระเกษ(หลวงพ่อดื้ออุปถัมภ์)	๒๑	๘
โรงเรียนวัดมหานาม	๓๙	๑๕
โรงเรียนวัดเยื้องคงคาราม	๓๐	๑๒
โรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด	๓๑	๑๒
รวม	๖๒๖	๒๔๕

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ข. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา สามัญ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการวางแผน	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านการลงมือทำ	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านการตรวจสอบ	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านการจัดกิจกรรม	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^{๑๑๒} ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปรีกษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวน ภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)^{๑๑๓} โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๒.๑) พระมหานิกัร ฐานุตโตโร ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา

๒.๒) รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย

^{๑๑๒} ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสหวิชาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^{๑๑๓} พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

๒.๓) ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาวัณย์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีทางการจัดการ

๒.๔) นางสาวรัชดา ทองสุข ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา

๒.๕) นางสาวกาญจนา ใจเย็น ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไชโย(เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔) อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดตาลเจ็ดช่อ (หมอมี่ - เพิ่ม เกษมสุวรรณ) อำเภอมะนัง จังหวัดอ่างทอง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^{๑๓๔} ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๒๔

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้อำนวยการโรงเรียน ในเขตอำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๑๐ โรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบการแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนในอำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๖๒๖ คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในอำเภอลำไย จำนวน ๒๔๕ คน โดยในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัย ระหว่างวันที่ ๓ ถึง

^{๑๓๔} Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p. 67.

๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ รวมใช้ระยะเวลา ๑ สัปดาห์ ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน ๒๔๕ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยใช้สถิติสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อบอกทิศทางและขนาดความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในการแปลความหมายดังนี้

ลักษณะของความสัมพันธ์ (r)

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างสมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างไม่สมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์

- ค่าความสัมพันธ์จะเป็นศูนย์

โดยมีเกณฑ์การแปลค่า ดังนี้^{๑๑๕}

๐.๘๑ – ๑.๐๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันมาก
๐.๕๑ – ๐.๘๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
๐.๒๑ – ๐.๕๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยหรือต่ำ
๐.๐๑ – ๐.๒๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก
๐.๐๐	หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน

^{๑๑๕} Bartz, A.E., *Basic Statistical Concepts*, 4th ed., (New Jersey : Prentice-Hall, 1999), p.84.

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสอนศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๓ รูป คือ

- ๑) พระครูโสภณพัฒนวิธาน ตำแหน่ง พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด
- ๒) พระครูวิบูลย์สังฆกิจ ตำแหน่ง พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย
- ๓) พระครูวิสิทธิ์สังฆการ ตำแหน่ง พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มครูพี่เลี้ยง ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๓ คน คือ

- ๔) นางสาวกาญจนา ใจเย็น ตำแหน่ง ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย
- ๕) นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี ตำแหน่ง ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
- ๖) นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว ตำแหน่ง ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล้ง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มนักเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๓ คน คือ

- ๗) เด็กชายอดิกันต์ ขาติจันทิก ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
- ๘) เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวัดนางเล้ง
- ๙) เด็กหญิงภัทรวดี สกุณกลสิกร ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๓ รูป คือ

- ๑๐) พระครูกิตติยาภินันท์ ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดโบสถ์
- ๑๑) พระครูธรรมธรรสธภาพร ปภสสโร ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม
- ๑๒) พระภุชณะพล คุณงกโร ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ ๒ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้

ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๕ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐ และมีการใช้ภาษาไม่เหมาะสมในบางข้อ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ **ระยะที่หนึ่ง** เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๒) ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- ๓) ส่งหนังสือแนะนำและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย ๗ วัน
- ๔) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย
- ๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์
- ๓) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๖ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของเพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ และระดับการศึกษาธรรมศึกษา ได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๓๒	๕๒.๙
หญิง	๑๑๓	๔๖.๑
รวม	๒๔๕	๑๐๐.๐
อายุ		
๑๐ - ๑๓ ปี	๑๕๐	๖๑.๒
๑๔ - ๑๖ ปี	๙๕	๓๘.๘
รวม	๒๔๕	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษาสามัญ		
ประถมศึกษา	๑๐๔	๔๒.๔
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๔๑	๕๗.๖
รวม	๒๔๕	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษาธรรมศึกษา		
ไม่มีธรรมศึกษา	๒๗	๑๑
ธรรมศึกษาชั้นตรี	๖๙	๒๘.๒
ธรรมศึกษาชั้นโท	๖๖	๒๖.๙
ธรรมศึกษาชั้นเอก	๘๓	๓๓.๙
รวม	๒๔๕	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๙ รองลงมาคือเพศหญิง จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ ตามลำดับ

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุระหว่าง ๑๐ - ๑๓ ปี จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒ รองลงมาคือมีอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๖ ปี จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘ ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษาสามัญ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุกำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖ รองลงมาคือประถมศึกษา จำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔ ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษาธรรมดา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาระดับประถมศึกษาอยู่ ระดับประถมศึกษาชั้นเอก จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙ รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒ ถัดลงมาคือระดับมัธยมศึกษาชั้นโท จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๙ สุดท้ายคือไม่มีการศึกษา จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยรวม ๘ ด้าน คือ ๑. ด้านการวางแผน ๒. ด้านการลงมือทำ ๓. ด้านการตรวจสอบ ๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข ๕. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๖. ด้านการจัดกิจกรรม ๗. ด้านการสอนธรรมศึกษา ๘. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ในตารางที่ ๔.๒ – ๔.๑๐ ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวม

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	ระดับความคิดเห็น (n = ๒๔๕)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการวางแผน	๔.๑๙	๐.๕๔	มาก
๒. ด้านการลงมือทำ	๔.๑๘	๐.๕๕	มาก
๓. ด้านการตรวจสอบ	๔.๑๒	๐.๕๘	มาก
๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	๔.๑๘	๐.๔๙	มาก
๕. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๓.๕๖	๐.๔๔	มาก
๖. ด้านการจัดกิจกรรม	๓.๘๕	๐.๕๘	มาก
๗. ด้านการสอนธรรมศึกษา	๔.๒๖	๐.๕๗	มาก
๘. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๘๘	๐.๕๓	มาก
รวม	๔.๐๓	๐.๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๓ , S.D. = ๐.๓๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๑. ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๙ , S.D. = ๐.๕๔)

๒. ด้านการลงมือทำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘ , S.D. = ๐.๕๕)

๓. ด้านการตรวจสอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๕๘)
๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๔๙)
๕. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$, S.D.= ๐.๔๔)
๖. ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$, S.D. = ๐.๕๘)
๗. ด้านการสอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๕๗)
๘. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = ๐.๕๓)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการวางแผน

(n = ๒๔๕)

ด้านการวางแผน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระอาจารย์มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง	๔.๓๓	๐.๖๘	มาก
๒. พระอาจารย์มีการชี้แจงรายละเอียด ก่อนการเรียนการสอนเสมอ	๔.๔๔	๐.๗๒	มาก
๓. พระอาจารย์นำนักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ ก่อนการเรียนทุกครั้ง	๓.๘๐	๐.๘๑	มาก
รวม	๔.๑๙	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการวางแผน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D.= ๐.๕๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

๑) พระอาจารย์มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D.= ๐.๖๘)

๒) พระอาจารย์มีการชี้แจงรายละเอียด ก่อนการเรียนการสอนเสมอ ($\bar{X} = ๔.๔๔$, S.D.= ๐.๗๒)

๓) พระอาจารย์นำนักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ ก่อนการเรียนทุกครั้ง ($\bar{X} = ๓.๘๐$, S.D.= ๐.๘๑)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัย
ทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัด
อ่างทอง ด้านการลงมือทำ

(n = ๒๔๕)

ด้านการลงมือทำ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระอาจารย์สอนหนังสือตามหัวข้อที่กำหนด ครบทุกประเด็น	๔.๒๕	๐.๖๘	มาก
๒. พระอาจารย์สอนเข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน	๔.๓๓	๐.๗๖	มาก
๓. พระอาจารย์ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ	๓.๙๗	๐.๗๒	มาก
รวม	๔.๑๘	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงาน
คุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการลงมือทำ โดยภาพรวม
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘, S.D.= ๐.๕๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ
ดังนี้

๑) พระอาจารย์สอนหนังสือตามหัวข้อที่กำหนด ครบทุกประเด็น ($\bar{X}$ = ๔.๒๕,
S.D.=๐.๖๘)

๒) พระอาจารย์สอนเข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน ($\bar{X}$ =๔.๓๓, S.D.=๐.๗๖)

๓) พระอาจารย์ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ($\bar{X}$ =๓.๙๗, S.D.=๐.๗๒)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัย
 ทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด
 อ่างทอง ด้านการตรวจสอบ

(n = ๒๔๕)

ด้านการตรวจสอบ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระอาจารย์มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำเป็นประจำทุก ครั้ง	๔.๑๗	๐.๗๙	มาก
๒. พระอาจารย์พูดคุย สอบถามความรู้สึกของนักเรียน สม่ำเสมอ	๔.๐๘	๐.๗๗	มาก
๓. พระอาจารย์ทดสอบความรู้ของนักเรียนเป็นประจำ	๔.๑๑	๐.๗๖	มาก
รวม	๔.๑๑	๐.๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงาน
 คุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง ด้านการตรวจสอบ โดย
 ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D. = ๐.๕๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ
 มากทุกข้อ ดังนี้

๑) พระอาจารย์มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำเป็นประจำทุกครั้งที่ ($\bar{X}$ = ๔.๑๗, S.D. = ๐.๗๙)

๒) พระอาจารย์พูดคุย สอบถามความรู้สึกของนักเรียนสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๙๗, S.D. = ๐.๗๖) ตามลำดับ

๓) พระอาจารย์ทดสอบความรู้ของนักเรียนเป็นประจำ ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D. = ๐.๗๖)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการปรับปรุงแก้ไข

(n = ๒๔๕)

ด้านการปรับปรุงแก้ไข	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระอาจารย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสมอ	๔.๑๓	๐.๗๑	มาก
๒. พระอาจารย์ปรับปรุงห้องเรียนพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม เหมาะกับการเรียนรู้	๓.๗๙	๐.๗๒	มาก
๓. พระอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน	๔.๖๓	๐.๖๐	มากที่สุด
รวม	๔.๑๘	๐.๔๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘, S.D. = ๐.๔๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๑ ข้อ และมาก ๒ ข้อ ดังนี้

๑) พระอาจารย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสมอ ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๗๑)

๒) พระอาจารย์ปรับปรุงห้องเรียนพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม เหมาะกับการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = ๓.๗๙, S.D. = ๐.๖๘)

๓) พระอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ($\bar{X}$ = ๔.๖๓, S.D. = ๐.๖๐)

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

(n = ๒๔๕)

ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. นักเรียนเล่าพุทธประวัติได้	๓.๒๙	๐.๖๑	ปานกลาง
๒. นักเรียนนำหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	๓.๘๔	๐.๗๔	มาก
๓. นักเรียนพุทธศาสนสุภาษิตได้	๓.๕๓	๐.๖๙	มาก
รวม	๓.๕๖	๐.๔๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๕๖, S.D. = ๐.๔๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ และปานกลาง ๑ ข้อ ดังนี้

๑) นักเรียนเล่าพุทธประวัติได้ ($\bar{X}$ = ๓.๒๙, S.D. = ๐.๖๑)

๒) นักเรียนนำหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$ = ๓.๘๔, S.D. = ๐.๗๔)

๓) นักเรียนพุทธศาสนสุภาษิตได้ ($\bar{X}$ = ๓.๕๓, S.D. = ๐.๖๙)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการจัดกิจกรรม

(n = ๒๔๕)

ด้านการจัดกิจกรรม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. นักเรียนสามารถสวดมนต์ได้	๔.๒๓	๐.๘๒	มาก
๒. นักเรียนสามารถอาราธนาศีลได้	๓.๗๐	๐.๗๗	มาก
๓. นักเรียนสามารถกล่าวคำถวายสังฆทานได้	๓.๖๑	๐.๗๑	มาก
รวม	๓.๘๕	๐.๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการจัดกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๕๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

- ๑) นักเรียนสามารถสวดมนต์ได้ ($\bar{X}$ = ๔.๒๓, S.D. = ๐.๘๒)
- ๒) นักเรียนสามารถอาราธนาศีลได้ ($\bar{X}$ = ๓.๗๐, S.D. = ๐.๗๗)
- ๓) นักเรียนสามารถกล่าวคำถวายสังฆทานได้ ($\bar{X}$ = ๓.๖๑, S.D. = ๐.๗๑)

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ด้านการสอนธรรมศึกษา

(n = ๒๔๕)

ด้านการสอนธรรมศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. นักเรียนสามารถเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมได้	๔.๒๗	๐.๗๘	มาก
๒. นักเรียนสามารถสอบธรรมศึกษาผ่าน	๔.๓๘	๐.๗๙	มาก
๓. นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเองมากขึ้น	๔.๑๓	๐.๖๗	มาก
รวม	๔.๒๖	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ด้านการสอนธรรมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๖, S.D. = ๐.๕๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

- ๑) นักเรียนสามารถเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมได้ ($\bar{X}$ = ๔.๒๗, S.D. = ๐.๗๘)
- ๒) นักเรียนสามารถสอบธรรมศึกษาผ่าน ($\bar{X}$ = ๔.๓๘, S.D. = ๐.๗๙)
- ๓) นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเองมากขึ้น ($\bar{X}$ = ๓.๑๓, S.D. = ๐.๖๗)

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

(n = ๒๔๕)

ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. นักเรียนสามารถรักษาศีล ๕ ได้ครบทุกข้อ	๓.๖๓	๐.๗๓	มาก
๒. นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น	๔.๐๕	๐.๗๒	มาก
๓. นักเรียนมีผลการเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น	๓.๙๕	๐.๖๘	มาก
รวม	๓.๘๘	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๘, S.D. = ๐.๕๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

- ๑) นักเรียนสามารถรักษาศีล ๕ ได้ครบทุกข้อ ($\bar{X}$ = ๓.๖๓, S.D. = ๐.๗๓)
- ๒) นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น ($\bar{X}$ = ๔.๐๕, S.D. = ๐.๗๒)
- ๓) นักเรียนมีผลการเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น ($\bar{X}$ = ๓.๙๕, S.D. = ๐.๖๘)

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ตามสมมติฐานที่ ๑-๔ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	เพศ				t	Sig.
	ผู้ชาย		ผู้หญิง			
	(๑๓๒ คน)		(๑๑๓ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๓.๕๓	๐.๔๕	๓.๕๗	๐.๔๓	-๐.๗๕	๐.๔๕
๒. ด้านการจัดกิจกรรม	๓.๗๓	๐.๕๔	๓.๙๗	๐.๕๙	-๓.๓๙	๐.๖๓
๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา	๔.๑๓	๐.๕๖	๔.๓๙	๐.๕๕	-๓.๖๒	๐.๔๐
๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๗๗	๐.๕๒	๔.๐๐	๐.๕๒	-๓.๔๗	๐.๖๘
รวม	๓.๗๙	๐.๓๘	๓.๙๘	๐.๓๖	-๓.๙๔	๐.๐๖

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t – test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ **จำแนกตามอายุ**

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	อายุ				t	Sig.
	๑๐-๑๓ปี (๑๕๐ คน)		๑๔-๑๖ปี (๙๕ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๓.๖๓	๐.๔๒๒	๓.๔๔	๐.๔๖๑	๓.๓๑	๐.๖๒
๒. ด้านการจัดกิจกรรม	๓.๙๙	๐.๕๕๗	๓.๖๐	๐.๕๓๔	๕.๔๒	๐.๘๘
๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา	๔.๓๐	๐.๕๕๘	๔.๑๘	๐.๕๙๐	๑.๕๐	๐.๒๗
๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๙๕	๐.๔๙๐	๓.๗๕	๐.๕๘๒	๒.๘๒*	๐.๐๔
รวม	๓.๙๗	๐.๓๖๓	๓.๘๘	๐.๓๘๘	๔.๕๓	๐.๔๘

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t – test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีระดับชั้นสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามระดับชั้นหรือสามัญ

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	ระดับชั้นหรือสามัญ				t	Sig.
	ประถมศึกษา (๑๐๔ คน)		มัธยมศึกษาตอนต้น (๙๕ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๓.๖๓	๐.๔๐๖	๓.๔๙	๐.๔๖๗	๒.๔๑*	๐.๐๔
๒. ด้านการจัดกิจกรรม	๔.๐๙	๐.๕๒๔	๓.๖๖	๐.๕๕๐	๖.๒๖	๐.๘๑
๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา	๔.๓๗	๐.๔๖๑	๔.๑๗	๐.๖๓๐	๒.๗๗*	๐.๐๐
๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๙๘	๐.๔๔๕	๓.๗๙	๐.๕๘๑	๒.๗๙*	๐.๐๐
รวม	๔.๐๒	๐.๓๑๖	๓.๗๘	๐.๔๐๖	๕.๐๓*	๐.๐๐

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t – test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นหรือสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรม ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ นักเรียนที่มีการศึกษาทางธรรมศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามการศึกษาธรรมศึกษา โดยภาพรวม (n = ๒๔๕)

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านการสอนวิชา พระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๔๙	๓	๑.๑๑๖	๕.๙๒๙**	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๔๕.๓๗๙	๒๔๑	๐.๑๘๘		
	รวม	๔๘.๗๒๘	๒๔๔			
๒. ด้านการจัดกิจกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๗๙	๓	๐.๘๖๐	๒.๖๐๖	๐.๐๕๒
	ภายในกลุ่ม	๗๙.๕๑๙	๒๔๑	๐.๓๓๐		
	รวม	๘๒.๐๙๘	๒๔๔			
๓. ด้านการสอนธรรม ศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๑๔.๖๓๖	๓	๔.๘๗๙	๑๗.๙๖๙**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๕.๔๓๖	๒๔๑	๐.๒๗๒		
	รวม	๘๐.๐๗๓	๒๔๔			
๔. ด้านการสนับสนุน โรงเรียนวิถีพุทธ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๔๕	๓	๐.๗๔๘	๒.๖๖๗**	๐.๐๔๘
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๖๓๗	๒๔๑	๐.๒๘๑		
	รวม	๖๙.๘๘๒	๒๔๔			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๙๐๔	๓	๐.๙๖๘	๖.๘๖๙**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๓.๙๕๙	๒๔๑	๐.๑๔๑		
	รวม	๓๖.๘๖๒	๒๔๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ นักเรียนที่มีการศึกษาธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีการศึกษาธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕ - ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามการศึกษาทางธรรมศึกษา ด้านภาพรวม

(n = ๒๔๕)

การศึกษาทาง ธรรมศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษาทางธรรม			
		ไม่มีธรรมศึกษา (๒๗ คน)	ธรรมศึกษาตรี (๖๙ คน)	ธรรมศึกษาโท (๖๖ คน)	ธรรมศึกษาเอก (๘๓ คน)
		๓.๖๒	๓.๘๕	๔.๐๐	๓.๙๑
ไม่มีธรรมศึกษา	๓.๖๒		-๐.๒๓*	-๐.๓๘*	-๐.๒๙*
ธรรมศึกษาตรี	๓.๘๕			-๐.๑๕*	-๐.๐๖
ธรรมศึกษาโท	๔.๐๐				๐.๐๙
ธรรมศึกษาเอก	๓.๙๑				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า นักเรียนที่ไม่มีธรรมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

นักเรียนที่มีธรรมศึกษาตรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาโท

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

(n = ๒๔๕)

การศึกษาทาง ธรรมศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษาทางธรรม			
		ไม่มีธรรมศึกษา (๒๗ คน)	ธรรมศึกษาตรี (๖๙ คน)	ธรรมศึกษาโท (๖๖ คน)	ธรรมศึกษาเอก (๘๓ คน)
		๓.๔๗	๓.๔๔	๓.๗๔	๓.๕๓
ไม่มีธรรมศึกษา	๓.๔๗		๐.๐๓	-๐.๒๗*	-๐.๐๗
ธรรมศึกษาตรี	๓.๔๔			-๐.๓๐*	-๐.๐๙
ธรรมศึกษาโท	๓.๗๔				๐.๒๐*
ธรรมศึกษาเอก	๓.๕๓				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า นักเรียนที่ไม่มีธรรมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาโท

นักเรียนที่มีธรรมศึกษาโท มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มากกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาเอก

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการจัดกิจกรรม

(n = ๒๔๕)

การศึกษาทาง ธรรมศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษาทางธรรม			
		ไม่มีธรรมศึกษา (๒๗ คน)	ธรรมศึกษาตรี (๖๙ คน)	ธรรมศึกษาโท (๖๖ คน)	ธรรมศึกษาเอก (๘๓ คน)
		๓.๗๐	๓.๙๔	๓.๙๓	๓.๗๔
ไม่มีธรรมศึกษา	๓.๗๐		-๐.๒๔	-๐.๒๓	-๐.๐๔
ธรรมศึกษาตรี	๓.๙๔			-๐.๐๑	-๐.๒๐*
ธรรมศึกษาโท	๓.๙๓				๐.๑๙*
ธรรมศึกษาเอก	๓.๗๔				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า นักเรียนที่ไม่มีธรรมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการจัดกิจกรรม น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

นักเรียนที่มีธรรมศึกษาเอก มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการจัดกิจกรรม น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาตรี และธรรมศึกษาโท

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสอนธรรมศึกษา

(n = ๒๔๕)

การศึกษาทาง ธรรมศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษาทางธรรม			
		ไม่มีธรรมศึกษา (๒๗ คน)	ธรรมศึกษาตรี (๖๙ คน)	ธรรมศึกษาโท (๖๖ คน)	ธรรมศึกษาเอก (๘๓ คน)
		๓.๖๘	๔.๑๓	๔.๓๖	๔.๔๗
ไม่มีธรรมศึกษา	๓.๖๘		-๐.๔๕*	-๐.๖๘*	-๐.๗๙*
ธรรมศึกษาตรี	๔.๑๓			-๐.๒๓*	-๐.๓๔*
ธรรมศึกษาโท	๔.๓๖				-๐.๑๑
ธรรมศึกษาเอก	๔.๔๗				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า นักเรียนที่ไม่มีธรรมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสอนธรรมศึกษา น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

นักเรียนที่มีธรรมศึกษาตรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสอนธรรมศึกษา น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

(n = ๒๔๕)

การศึกษาทาง ธรรมศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษาทางธรรม			
		ไม่มีธรรมศึกษา (๒๗ คน)	ธรรมศึกษาตรี (๖๙ คน)	ธรรมศึกษาโท (๖๖ คน)	ธรรมศึกษาเอก (๘๓ คน)
		๓.๖๒	๓.๘๙	๓.๙๕	๓.๙๐
ไม่มีธรรมศึกษา	๓.๖๒		-๐.๒๗*	-๐.๓๔*	-๐.๒๗*
ธรรมศึกษาตรี	๓.๘๙			-๐.๐๗	๐.๐๐
ธรรมศึกษาโท	๓.๙๕				๐.๐๖
ธรรมศึกษาเอก	๓.๙๐				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า นักเรียนที่ไม่มีธรรมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดอุดรธานี ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ น้อยกว่า นักเรียนที่มีธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

ตารางที่ ๔.๒๐ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๔

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F/t	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	เพศ	-๓.๙๔	๐.๐๖		✓
๒	อายุ	๔.๕๓	๐.๔๘		✓
๓	การศึกษาสามัญ	๕.๐๓	๐.๐๐	✓	
๔	การศึกษาระดับมัธยมศึกษา	๖.๙๗	๐.๐๐	✓	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีเพศและอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักเรียนที่มีระดับการศึกษาสามัญและระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

๔.๔ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๒๑ – ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่
๑. พระสอนศีลธรรมขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ดี	๕ คน
๒. ขาดสื่อการจัดการเรียนการสอน	๕ คน
๓. พระสอนศีลธรรมไม่มีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนที่ดี	๓ คน
๔. ครูที่เลี้ยงกับพระสอนศีลธรรมไม่มีการทำงานร่วมกัน	๒ คน
๕. นักเรียนไม่ให้ความสำคัญกับวิชาพระพุทธศาสนา	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง คือ พระสอนศีลธรรมขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ดี มีผู้แสดงความคิดเห็น ๕ คน ขาดสื่อการจัดการเรียนการสอน มีผู้แสดงความคิดเห็น ๕ คน พระสอนศีลธรรมไม่มีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนที่ดี มีผู้แสดงความคิดเห็น ๓ คน ครูที่เลี้ยงกับพระสอนศีลธรรมไม่มีการทำงานร่วมกัน มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒ คนนักเรียนไม่ให้ความสำคัญกับวิชาพระพุทธศาสนา มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๒ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑. พระสอนศีลธรรมต้องมีใจรักในการสอน	๑๐ คน
๒. พระสอนศีลธรรมต้องมีการทำแผนการจัดการเรียนการสอน	๕ คน
๓. พระสอนศีลธรรมต้องเฝ้าหาความรู้ในการจัดทำสื่อการสอน	๓ คน
๔. พระสอนศีลธรรมต้องมีการวางแผนกับครูพี่เลี้ยง	๓ คน
๕. ควรมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง	๑ คน

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง คือ พระสอนศีลธรรมต้องมีใจรักในการสอน มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๑๐ คน พระสอนศีลธรรมต้องมีการทำแผนการจัดการเรียนการสอน มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน พระสอนศีลธรรมต้องเฝ้าหาความรู้ในการจัดทำสื่อการสอน มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๓ คน พระสอนศีลธรรมต้องมีการวางแผนกับครูพี่เลี้ยง มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๓ คน ควรมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๑ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ในด้านการจัดกิจกรรม

ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่
๑. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อย	๘ คน
๒. กิจกรรมบางกิจกรรมก็ตึงเกินไป บางกิจกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมน้อยหรือไม่เท่ากัน	๕ คน
๓. พระสอนศีลธรรมเข้มงวดมากเกินไปในการทำกิจกรรม	๔ คน
๔. นักเรียนไม่เชื่อฟัง	๓ คน
๕. ไม่สามารถควบคุมนักเรียนได้	๑ คน

จากตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง คือ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อย มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๘ คน กิจกรรมบางกิจกรรมก็ตึงเกินไป บางกิจกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมน้อยหรือไม่เท่ากัน มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน พระสอนศีลธรรมเข้มงวดมากเกินไปในการทำกิจกรรม มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๔ คน นักเรียนไม่เชื่อฟัง มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๓ คน ไม่สามารถควบคุมนักเรียนได้ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๑ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๔ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ในด้านการจัดกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑. ควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม	๑๐ คน
๒. เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรม	๖ คน
๓. พระวิทยากรควรสร้างความเป็นกัลยาณมิตรให้เพิ่มมากขึ้น	๕ คน
๔. ต้องพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ	๓ คน
๕. กิจกรรมแต่ละอย่างต้องมีการวัดผลประโยชน์ที่ได้รับ	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๒๔ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง คือ ควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๑๐ คน เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรม มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๖ คน พระวิทยากรควรสร้างความเป็นกัลยาณมิตรให้เพิ่มมากขึ้น มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน ต้องพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๓ คน กิจกรรมแต่ละอย่างต้องมีการวัดผลประโยชน์ที่ได้รับ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๒ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๕ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสอนธรรมศึกษา

ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่
๑. พระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนธรรมศึกษาไม่เพียงพอ	๗ คน
๒. ขาดตำราเรียนธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้น	๕ คน
๓. เวลาในการเรียนการสอนน้อยเกินไป	๕ คน
๔. เนื้อหาของธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้นมากเกินไป	๕ คน
๕. หลักสูตรแต่ละระดับชั้นไม่มีความเหมาะสม	๑ คน

จากตารางที่ ๔.๒๕ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง คือ พระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนธรรมศึกษาไม่เพียงพอ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๗ คน ขาดตำราเรียนธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้น มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน เวลาในการเรียนการสอนน้อยเกินไป มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน เนื้อหาของธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้นมากเกินไป มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน หลักสูตรแต่ละระดับชั้นไม่มีความเหมาะสม มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๑ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๖ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสอนธรรมศึกษา

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑. ต้องจัดหาพระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนธรรมศึกษาให้พอกับจำนวนนักเรียน	๖ คน
๒. จัดหาคำราเรียนธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้น	๕ คน
๓. ต้องจัดสรรเวลาเรียนให้มากกว่าเดิม	๕ คน
๔. พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ในการสอนแต่ละระดับชั้น	๕ คน
๕. ทางรัฐบาล คณะสงฆ์ ต้องให้การสนับสนุน	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๒๖ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง คือ ต้องจัดหาพระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนธรรมศึกษาให้พอกับจำนวนนักเรียน มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๖ คน จัดหาคำราเรียนธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้น มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน ต้องจัดสรรเวลาเรียนให้มากกว่าเดิม มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ในการสอนแต่ละระดับชั้น มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน ทางรัฐบาล คณะสงฆ์ ต้องให้การสนับสนุน มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๒ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๗ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่
๑. บุคลากรทางการศึกษาไม่เห็นความสำคัญในการที่จะนำเอาหลักธรรมมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน	๕ คน
๒. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไตรสิกขา การรักษาศีล ๕	๕ คน
๓. ไม่เห็นความสำคัญต่อกิจกรรมทางศาสนา	๓ คน
๔. เวลาในการทำกิจกรรมทางศาสนามีน้อย	๒ คน
๕. นักเรียนมีความเบื่อหน่ายเวลาในการสวดมนต์ นั่งสมาธิ	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๒๗ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง คือ บุคลากรทางการศึกษาไม่เห็นความสำคัญในการที่จะนำเอาหลักธรรมมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไตรสิกขา การรักษาศีล ๕ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน ไม่เห็นความสำคัญต่อกิจกรรมทางศาสนา มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๓ คน เวลาในการทำกิจกรรมทางศาสนามีน้อย มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๒ คน นักเรียนมีความเบื่อหน่ายเวลาในการสวดมนต์ นั่งสมาธิ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๒ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๘ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑. ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรู้ ความรัก ความสำคัญ ในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี	๕ คน
๒. มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ	๕ คน
๓. คณะครูควรได้รับการอบรมความรู้เรื่องโรงเรียนวิถิพุทธ	๓ คน
๔. พระสอนศีลธรรมต้องนำนักเรียนร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา	๓ คน
๕. พระสอนศีลธรรมสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธเป็นอย่างดี	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๒๕ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง คือ ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรู้ ความรัก ความสำคัญ ในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๕ คน คณะครูควรได้รับการอบรมความรู้เรื่องโรงเรียนวิถิพุทธ มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๓ คน พระสอนศีลธรรมต้องนำนักเรียนร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๒ คน พระสอนศีลธรรมสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธเป็นอย่างดี มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๒ คน ตามลำดับ

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๔.๕.๑ ท่านคิดว่าปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

๑. ปัญหา อุปสรรค ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

การสอนวิชาพระพุทธศาสนา สาระเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาตามหนังสือเรียน ไม่เพียงพอกับเนื้อหาสาระที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร จึงทำให้กำหนดสาระหน่วยการเรียนรู้ ไม่ครอบคลุมตามหลักสูตรของสถานศึกษา^{๑๑๖}

หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ผู้เขียนส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ หรือ เป็นผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน นักวิชาการเหล่านี้ไม่มีความรู้และประสบการณ์ทางโลกเพียงพอ ที่จะประยุกต์เข้ากับเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา จึงเป็นสาเหตุให้เนื้อหาบางส่วนยากเกินไป ไม่เหมาะกับการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา^{๑๑๗}

ทางสถานศึกษา โรงเรียน จัดเวลา ตารางเรียน ในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ยังไม่เหมาะสม^{๑๑๘}

การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ปัญหาส่วนมากมาจากพระสอนศีลธรรม คือ ขาดความรู้ ทักษะ วิธีการ และประสบการณ์ ในการเรียนการสอน^{๑๑๙}

พระสอนศีลธรรม ไม่มีความเข้าใจในการเรียนการสอน ไม่มีการวางแผนการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา^{๑๒๐}

พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาโดยตรง จึงเป็นสาเหตุให้ขาดครูที่มีความสามารถเฉพาะทาง ที่เข้าใจและรู้หลักของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง^{๑๒๑}

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสหาญ ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระภิกษุณณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

พระสอนศีลธรรมยังขาดทักษะในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ทำให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญ และประโยชน์ ที่จะได้รับในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร^{๑๒๒}

เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาถูกผนวกอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนจึงสามารถเรียนรู้ได้จากบทเรียนเป็นวิชาพื้นฐานโดยไม่มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งรายวิชาหรือเป็นวิชาที่แยกออกมาสอนต่างหาก^{๑๒๓}

เนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ควรที่จะนำมารวมกับการศึกษาธรรมศึกษา ระดับชั้นต่างๆ และมีเนื้อหาสาระการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน และเหมาะสมกับนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน^{๑๒๔}

นักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาขาดแรงจูงใจในการเรียนเพราะการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา คือเมื่อเรียนแล้วไม่มีความเข้าใจ ไม่ทราบวัตถุประสงค์ และยังไม่เห็นความสำคัญมากพอ^{๑๒๕}

นักเรียนไม่ให้ความสำคัญต่อวิชาพระพุทธศาสนา เพราะว่าเวลาทำข้อสอบวิชาพระพุทธศาสนา หรือ ธรรมศึกษาระดับชั้นต่างๆ ทำไม่ได้ บางครั้งผู้สอนต้องเฉลยข้อสอบให้^{๑๒๖}

เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาไม่เหมาะสม และยังมีความสับสนกับการเรียนการสอนธรรมศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ สมควรที่จะปรับปรุงเนื้อหาให้เป็นวิชาเรียนเดียวกัน^{๑๒๗}

๒. ปัญหา อุปสรรค ด้านการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ยังมีกิจกรรมน้อย หรือไม่มีเลยในบางโรงเรียน หรือมี ก็ยังขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม^{๑๒๘}

การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีบทบาทน้อยในการทำกิจกรรมต่าง ๆ^{๑๒๙}

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ไชยีน, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของพระสอนศีลธรรมยังไม่มีรูปแบบที่ดี หรือ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในการจัดการเรียนการสอน^{๑๓๐}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พระสอนศีลธรรมมีบทบาทน้อย^{๑๓๑}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมกิจกรรมมีน้อยเกินไป และขาดความต่อเนื่องของกิจกรรม^{๑๓๒}

เวลาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีน้อยเกินไป^{๑๓๓}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ขาดความน่าสนใจ และความตื่นตัว ในการทำกิจกรรม การเรียนการสอน^{๑๓๔}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนไม่เชื่อฟัง และไม่ทำตามข้อตกลงในการจัดการเรียนการสอน^{๑๓๕}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่สามารถควบคุมนักเรียนได้ทั้งหมดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ^{๑๓๖}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่ทันสมัยในการทำสื่อเทคโนโลยี สื่อการเรียนการสอนของกิจกรรม^{๑๓๗}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่ค่อยน่าสนใจ เมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย^{๑๓๘}

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยานันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอมะนัง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธาดาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระภุชณะพล คุณงกร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอมะนัง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งสี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่ค่อยมีกิจกรรมให้นักเรียน
ทำ^{๑๓๙}

๓. ปัญหา อุปสรรค ด้านการสอนธรรมศึกษา

การสอนธรรมศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษา
ชั้นเอก มีเวลาการจัดการเรียนการสอนน้อย ไม่เหมาะสมกับหลักสูตร^{๑๔๐}

หนังสือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ เนื้อหาไม่ครอบคลุม
กับหลักสูตร^{๑๔๑}

พระสอนศีลธรรมยังไม่มีเอกภาพในการประเมินผล ในการจัดการเรียนการสอนของธรรม
ศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ^{๑๔๒}

บุคลากรครู หรือ พระสอนศีลธรรมมีไม่เพียงพอกับ การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้น
ต่าง ๆ ของธรรมศึกษา^{๑๔๓}

ปัจจุบันมีการแยกระดับชั้นการศึกษา ในแต่ละระดับ ออกเป็นระดับต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีก เช่น
ระดับประถม ระดับมัธยม และระดับอุดมศึกษา ทำให้เกิดความสับสน ในการจัดการเรียนการสอน
ของครูผู้สอน พระสอนศีลธรรม รวมถึงนักเรียนอีกด้วย^{๑๔๔}

ไม่มีทุนสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น ตำราเรียน เอกสารประกอบการ
เรียนการสอน^{๑๔๕}

จำนวนของครู พระสอนศีลธรรม ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนของนักเรียนในการจัดการ
เรียนการสอน ธรรมศึกษา ระดับชั้น ต่าง ๆ^{๑๔๖}

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน,
๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอลำลูกเกด
จังหวัดลำพูน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำลูกเกด จังหวัด
ลำพูน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอลำลูกเกด จังหวัด
ลำพูน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, ๑๓ สิงหาคม
๒๕๖๓.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรมาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมอญ อำเภอเมือง จังหวัด
ลำพูน, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, ๑๓
สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๔
สิงหาคม ๒๕๖๓.

เวลาทำการเรียนการสอนธรรมศึกษามีน้อย ภาระงานในวิชาอื่น ๆ และกิจกรรมของโรงเรียนมีมาก^{๑๔๗}

การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา อธิบายไม่เข้าใจ ไม่ทั่วถึงนักเรียนทั้งหมดในชั้น และในขณะที่เรียนห้องเรียนวุ่นวาย^{๑๔๘}

หลักสูตรมีเนื้อหาเยอะมาก และไม่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้^{๑๔๙}

สถานที่เรียนและอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ เช่น สถานที่คับแคบและร้อนอบอ้าว ใบความรู้ไม่เพียงพอ กระดาษเขียนปัญหาไม่เพียงพอ^{๑๕๐}

ข้อสอบมีความยากมาก วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมต้องเขียนเยอะ และข้อปรนัยมีจำนวนมาก ไม่เหมาะสมกับเวลา^{๑๕๑}

๔. ปัญหา อุปสรรค ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิสุทธิพุทธ

สถานศึกษายังไม่มีสำนึกในความเป็นวิสุทธิพุทธอย่างแท้จริง การจัดการเรียนการสอน ที่เกี่ยวเนื่องกับวิสุทธิพุทธมีค่อนข้างน้อย^{๑๕๒}

โรงเรียนวิสุทธิพุทธมีปัญหาเรื่อง อัตลักษณ์ เช่น การมีพระพุทธรูปในโรงเรียน ในชั้นเรียน หรือบรรยากาศในห้องเรียน ยังไม่เหมาะสม^{๑๕๓}

โรงเรียนขาดความร่วมมือจากคณะครูบางส่วนหรือจากชุมชนทำให้การบริหารจัดการดำเนินไปอย่างล่าช้า^{๑๕๔}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้งไม่สอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม เข้าไปในแผนการสอน^{๑๕๕}

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดีจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวิดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิสังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

โรงเรียนไม่ให้ความสำคัญในการจัดบรรยากาศในห้องเรียน และนอกห้องเรียน และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาไม่ให้นักเรียนไปทำกิจกรรม เพราะกลัวจะกระทบกับเวลาเรียน^{๑๕๖}

การนิเทศ กำกับ ติดตาม โรงเรียนวิถีพุทธ มีดีเท่าที่ควร และไม่มีระบบตรวจสอบและประเมินผล^{๑๕๗}

โรงเรียนขาดงบประมาณในการที่จะพาบุคลากรไปศึกษาดูงาน^{๑๕๘}

ครูบางส่วนไม่เห็นความสำคัญในการที่จะนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอน^{๑๕๙}

โรงเรียนมีจำนวนบุคลากรจำนวนมากทำให้ความคิดของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป ซึ่งบางคนก็ไม่ยอมปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา^{๑๖๐}

เวลาในการสวดมนต์ นั่งสมาธิ มีน้อย^{๑๖๑}

ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไตรสิกขา การรักษาศีล ๕^{๑๖๒}

กิจกรรมที่เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธมีน้อย^{๑๖๓}

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสหาพร ปภสฺสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดิกันท์, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๔.๕.๒ ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

๑. ข้อเสนอแนะด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

พระสอนศีลธรรม และครูพี่เลี้ยง ควรปรึกษา และจัดการเรียนการสอน ให้มีความสอดคล้องและมีการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียน อย่างเป็นระบบ^{๑๖๔}

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาผู้สอนต้องมีความเป็นครู มีความกระตือรือร้น ในการจัดการเรียนการสอน^{๑๖๕}

พระสอนศีลธรรมต้องมีใจรักในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และต้องมีการเตรียมแผนการสอนเป็นอย่างดี^{๑๖๖}

พระสอนศีลธรรมต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ^{๑๖๗}

พระสอนศีลธรรมต้องจัดทำแผนการเรียนการสอนร่วมกับครูพี่เลี้ยงประจำโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่การสอน^{๑๖๘}

รัฐบาล โรงเรียน ที่พระสอนศีลธรรมปฏิบัติหน้าที่อยู่ต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง^{๑๖๙}

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรใช้เวลาในการเรียนอย่างเหมาะสมมากกว่าที่เป็นอยู่^{๑๗๐}

การจัดการเรียนสอนวิชาพระพุทธศาสนาต้องใช้วิธีที่หลากหลาย เหมาะสม ทันสมัยมากกว่าที่เป็นอยู่^{๑๗๑}

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธภาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้สอน^{๑๗๒}

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ต้องให้ได้แก่นักเรียนฝึกการคิด การวิเคราะห์ และการแสดงออกทางความคิด^{๑๗๓}

ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการเรียนการสอน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน^{๑๗๔}

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาควรให้ได้แก่นักเรียนได้ไปในสถานที่นอกโรงเรียนบ้าง เช่น วัด เป็นต้น^{๑๗๕}

๒. ข้อเสนอแนะด้านการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรบูรณาเป็นลำดับ ได้แก่ มีการไหว้พระ การสวดมนต์ยาว หรือ ทำวัตร การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การบริจาคแผ่เมตตา และอบรมศีลธรรม ให้เกิดความเคยชินเป็นนิสัย^{๑๗๖}

การจัดกิจกรรมควรมีการแบ่งกลุ่ม หมุนเวียนในกิจกรรมแต่ละครั้ง เช่น ฝ่ายจัดสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายบริการ ฝึกความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำผู้ตาม^{๑๗๗}

ทางโรงเรียนและพระสอนศีลธรรม ควรมีการประสานงานจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา^{๑๗๘}

การจัดกิจกรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรที่จะเปิดโอกาสให้ได้แก่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมของกิจกรรมต่าง ๆ^{๑๗๙}

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิศักดิ์ ขาดีจันทร์, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งชัย, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวิดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การกิจกรรมที่ได้ให้นักเรียนมีส่วนร่วม Active learning ที่น่าสนใจและสามารถนำมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม พระสอนศีลธรรมควรที่จะศึกษาและนำมาใช้^{๑๘๐}

ควรมีการเสริมเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ การทำกิจกรรม ให้แก่พระสอนศีลธรรมจะส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจมากยิ่งขึ้น^{๑๘๑}

ควรมีงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนาในโรงเรียน^{๑๘๒}

การจัดกิจกรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรเน้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก ควรมีกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพบริบทและความต้องการของชุมชน^{๑๘๓}

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการวางแผนการทำงานให้พระสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบระเบียบ และต้องมียุทธศาสตร์ในการหาพระที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานเพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์ที่สุด^{๑๘๔}

การจัดกิจกรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น ควรมีการสร้างหนังสือการ์ตูนธรรมะสอดแทรกไว้ในหลักสูตรเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม เป็นต้น^{๑๘๕}

พระสอนศีลธรรมควรมีการสอนแบบผ่อนคลายเป็นพิเศษไม่ควรสอนแต่ธรรมแต่ต้องสอดแทรกความสนุกสนานอย่างอื่นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน^{๑๘๖}

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความสนุกสนาน ผ่อนคลาย ไม่น่าเบื่อ^{๑๘๗}

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธำพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพท์เสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดิจันท์, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๓. ข้อเสนอแนะด้านการสอนธรรมศึกษา

การสอนธรรมศึกษาควรจัดให้มีบุคลากรทางการศึกษาด้านการสอนอย่างเพียงพอกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้น^{๑๘๘}

พระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนในแต่ละระดับชั้น ต้องมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น^{๑๘๙}

พระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนในแต่ละระดับชั้นต้องสอนอย่างต่อเนื่องและให้ได้มีความเข้าใจในการเรียนการสอน โดยเฉพาะ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม^{๑๙๐}

การสอนธรรมศึกษา ควรมีการบูรณาการ สามารถรวมและแยกชั้นเรียนในแต่ละระดับชั้นได้^{๑๙๑}

ทางคณะสงฆ์ต้องให้การสนับสนุน และส่งเสริม การจัดการเรียนการสอนของธรรมศึกษาอย่างเต็มที่^{๑๙๒}

ควรเพิ่มจำนวนครูผู้สอนและระยะเวลาการเรียนการสอนธรรมศึกษา เช่น เรียนในวิชาพระพุทธศาสนาด้วย^{๑๙๓}

ทางรัฐบาล โรงเรียน ควรให้การสนับสนุนในด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ^{๑๙๔}

ควรจัดสถานที่เรียน และอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย เอื้อต่อการเรียนรู้และสร้างความน่าสนใจในบทเรียน ^{๑๙๕}

ควรปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระยะเวลาเรียนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง^{๑๙๖}

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธนาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ พระภิกษุณณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ควรจัดกิจกรรมที่ทำให้เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น มีการแยกห้องเรียนอย่างเหมาะสม และมีรางวัล
จูงใจแก่นักเรียน^{๑๙๗}

ควรลดความยากของข้อสอบ โดยเฉพาะอย่างเช่นวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม^{๑๙๘}

การสอนธรรมศึกษา ควรเพิ่มเวลาในการเรียนการสอนให้เหมาะสมมากกว่าเดิม^{๑๙๙}

๔. ข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ

ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรู้ ความรัก ความสำคัญ ในการเป็นพุทธศาสนิกชน
ที่ดี^{๒๐๐}

มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ก่อนและหลังเลิกเรียนในแต่ละวิชา^{๒๐๑}

แนวทางพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นวิถิพุทธที่ชัดเจน และเป็นไปตามแนวทางที่
กระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง^{๒๐๒}

ด้านกายภาพ สถานศึกษาควรมีแผนพัฒนาด้านกายภาพตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธ
โดยกำหนดแผนงานให้ชัดเจน และมีการวัดผลประเมินผลด้านกายภาพเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็น
ลำดับ^{๒๐๓}

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ควรมีการปรึกษาหารือกันระหว่างครูฝ่ายกิจกรรมและพระ
สอนศีลธรรม^{๒๐๔}

การให้ความร่วมมือของทุกฝ่ายการจัดกิจกรรมที่เน้นคตินิยมทางพระพุทธศาสนา
เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมในสังคมอย่างสันติสุข^{๒๐๕}

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดจินตึก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำไย จังหวัด
อ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งสี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕
สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง,
๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอลำไย
จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำไย จังหวัด
อ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอลำไย จังหวัด
อ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม
๒๕๖๓.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอลำไย จังหวัด
อ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ พระภุชณะพล คุณงกรโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓
สิงหาคม ๒๕๖๓.

การเตรียมกิจกรรมนักเรียนโรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนเองมากที่สุด^{๒๐๖}

พระสอนศีลธรรมสนับสนุนโรงเรียนวิสุทธิคุณเป็นอย่างดี ในการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมต่าง ๆ^{๒๐๗}

คณะครูควรได้รับการอบรมความรู้เรื่องโรงเรียนวิสุทธิคุณ เพื่อมีความรู้ความเข้าใจ และมีการปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน^{๒๐๘}

พระสอนศีลธรรมต้องปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักไตรสิกขา และสามารถรักษาศีล ๕ ได้ครบทุกข้อ^{๒๐๙}

พระสอนศีลธรรมควรมีกิจกรรมที่สามารถทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น^{๒๑๐}

พระสอนศีลธรรมต้องนำนักเรียนร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญวันพระ การเวียนเทียน เป็นต้น^{๒๑๑}

๔.๕.๓ ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

๑. การพัฒนาด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

เนื่องจากพระสงฆ์บางรูปเป็นพระสอนศีลธรรมที่ไม่มีศาสตร์ความรู้ทางการสอน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและหลายด้านการถ่ายทอดความรู้จึงไม่ครอบคลุมของเนื้อหาการสอน^{๒๑๒}

ควรมีการให้ความรู้แก่พระสอนศีลธรรมในวิธีการต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าปฏิบัติการสอนในโรงเรียนทั้งนี้ก็เพื่อความพร้อมแก่พระสอนศีลธรรม เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณภาพของนักเรียน^{๒๑๓}

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ไชยีน, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การบริหารบุคคล ผู้บริหารจัดการเรียนการสอนต้องสนับสนุนงบประมาณให้ครูผู้สอนเข้ามาสอนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น มีความเหมาะสมต่อจำนวนผู้เรียน^{๒๑๔}

ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้สอนต้องผลิตสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานที่ของโรงเรียนซึ่งมีความพร้อม^{๒๑๕}

คณะสงฆ์คัดเลือกผู้สอนที่มีทักษะสูงสามารถจัดทำแผนการสอน ผลิตสื่อสนับสนุนครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องให้การสอนมีความพร้อมสมบูรณ์^{๒๑๖}

ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดงบประมาณ แสวงหางบประมาณ จากภายนอกสนับสนุนการสร้างบรรยากาศ สถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และมีการสอนที่หน้าอ่าน^{๒๑๗}

ด้านกิจกรรมการสอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ และสื่อที่กระตุ้นความสนใจผู้เรียน^{๒๑๘}

ด้านการวัดผลประเมินผล ผู้สอนนำองค์ความรู้จากครูผู้สอนมาสนับสนุนในการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามหลักสูตรของโรงเรียน^{๒๑๙}

การประสานงานของพระสอนศีลธรรม แต่ละระดับต้องชัดเจนและต้องสนับสนุนส่งเสริมด้านสื่อการเรียนการสอนอย่างพอเพียง^{๒๒๐}

ควรจัดให้มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนครบทุกโรงเรียน^{๒๒๑}

พระสอนศีลธรรมและครูพี่เลี้ยงต้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน^{๒๒๒}

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอมะเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรมาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ พระภุชงค์พล คุณงกร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอมะเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ไชยีน, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งสี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ทางโรงเรียนควรจัดตารางสอนให้พระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการสามารถรวมและแยกนักเรียนได้ตามสถานการณ์^{๒๒๓}

๒. การพัฒนาด้านการจัดกิจกรรม

การที่จะพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมของพระสอนศีลธรรม ทั้งภาครัฐและสถานศึกษา ต้องเอาใจใส่สนับสนุนอย่างจริงจัง^{๒๒๔}

มีการสอดส่องติดตาม ผลงานการสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ^{๒๒๕}

ให้การสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรม อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ^{๒๒๖}

การจัดกิจกรรม ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การมอบหมายงานที่นักเรียนสนใจ การแสดงความคิดเห็น การนำเสนองาน รักเพื่อน ๆ ทุกคนสามารถวิจารณ์ได้ และนักเรียนสามารถยอมรับคำวิจารณ์ได้^{๒๒๗}

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อสอนตนเองและคนใกล้ชิดได้ ให้นักเรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ค้นคว้าแสวงหาความรู้ อยากรู้อิสระ^{๒๒๘}

เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และเกิดประโยชน์ต่อตัวนักเรียน^{๒๒๙}

โรงเรียนควรมีการพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางศาสนากับทางวัดที่อยู่ใกล้กับโรงเรียน^{๒๓๐} และควรมีการจัดกิจกรรมที่เนนการ แสดงออกของนักเรียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น การแข่งขันตอบปัญหาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๒๓๑}

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๖} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธนาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศักดิ์เสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ผู้บริหารและครู ควรมีการจัดหา และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน^{๒๓๒}

โรงเรียนควรมีการนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางศาสนากับทางวัดที่อยู่ใกล้กับโรงเรียน และควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการแสดงออกของนักเรียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น การแข่งขันตอบปัญหาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๒๓๓}

มีกิจกรรมรองรับอย่างสม่ำเสมอ^{๒๓๔}

การพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ให้คิดเป็น ทำเป็น มีส่วนร่วมกิจกรรม^{๒๓๕}

๓. การพัฒนาด้านการสอนธรรมศึกษา

การพัฒนาด้านการสอนธรรมศึกษา พระสอนศีลธรรมต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน^{๒๓๖} ต้องมีพระนิเทศ ออกติดตามและประเมินผลการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง ควรจัดการอบรมถวายความรู้ ให้พระสอนศีลธรรม^{๒๓๗} เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อจะได้ความรู้ และได้ฝึกทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงานจริง^{๒๓๘}

ควรมีการบรรจุให้พระสอนศีลธรรมเป็น ครูประจำ เพื่อให้ได้รับการพัฒนาต่าง ๆ ตามที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน^{๒๓๙}

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดีจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การพัฒนาด้านการสอนธรรมศึกษา พัฒนาบุคลากร คือพระสอนศีลธรรม ให้พอเพียงกับนักเรียนทุกระดับชั้น^{๒๔๐}อุปกรณ์การเรียนการสอนสื่อต่าง ๆ ควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง^{๒๔๑}

การพัฒนาด้านการสอนธรรมศึกษา ต้องมีการจัดการเรียนการสอน มีวิธีการสอนให้นักเรียนซักถามระหว่างการเรียนรู้ได้^{๒๔๒} มีวิธีการสอนโดยมีกระบวนการตามขั้นตอนจากง่ายไปหายาก^{๒๔๓} จัดเนื้อหาการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของชั้นเรียนจัดเนื้อหาวิธีการสอนไปตามลำดับของบทเรียน^{๒๔๔} มีวิธีการสอนที่หลากหลายทุกครั้งที่สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีสอนที่น่าสนใจ^{๒๔๕}วิธีการสอนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ^{๒๔๖}ให้นักเรียนมีส่วนร่วมสำคัญในการยกตัวอย่าง ในขณะที่สอนให้นักเรียนร่วมกันค้นคว้าได้ในขณะสอน^{๒๔๗}

๔. การพัฒนาการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

การพัฒนาการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๒๔๘}

ส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นชาติไทยในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^{๒๔๙}

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรมาพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๔} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๕} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาติจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย สังคมศึกษา ประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก^{๒๕๐} การพัฒนาด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญของชาติ วันสำคัญของโรงเรียน^{๒๕๑} ก่อนให้มีพิธีกรรมด้านพระพุทธศาสนา และกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นชาวพุทธเช่นการแต่งกายสวมใส่สีขาว^{๒๕๒} มีกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์^{๒๕๓} มีกิจกรรมการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับศาสนพิธีต่าง ๆ^{๒๕๔} เป็นต้น

ควรนำหลักวิถีพุทธ มาเป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียน^{๒๕๕} ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ ของนักเรียน^{๒๕๖} พร้อมทั้งบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอน^{๒๕๗} ให้เข้ากับหลักของพุทธธรรม อย่างเข้มแข็งมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืน^{๒๕๘} ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา^{๒๕๙}

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิสังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๑} สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธำพร ปภสสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๓} สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๔} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๕} สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

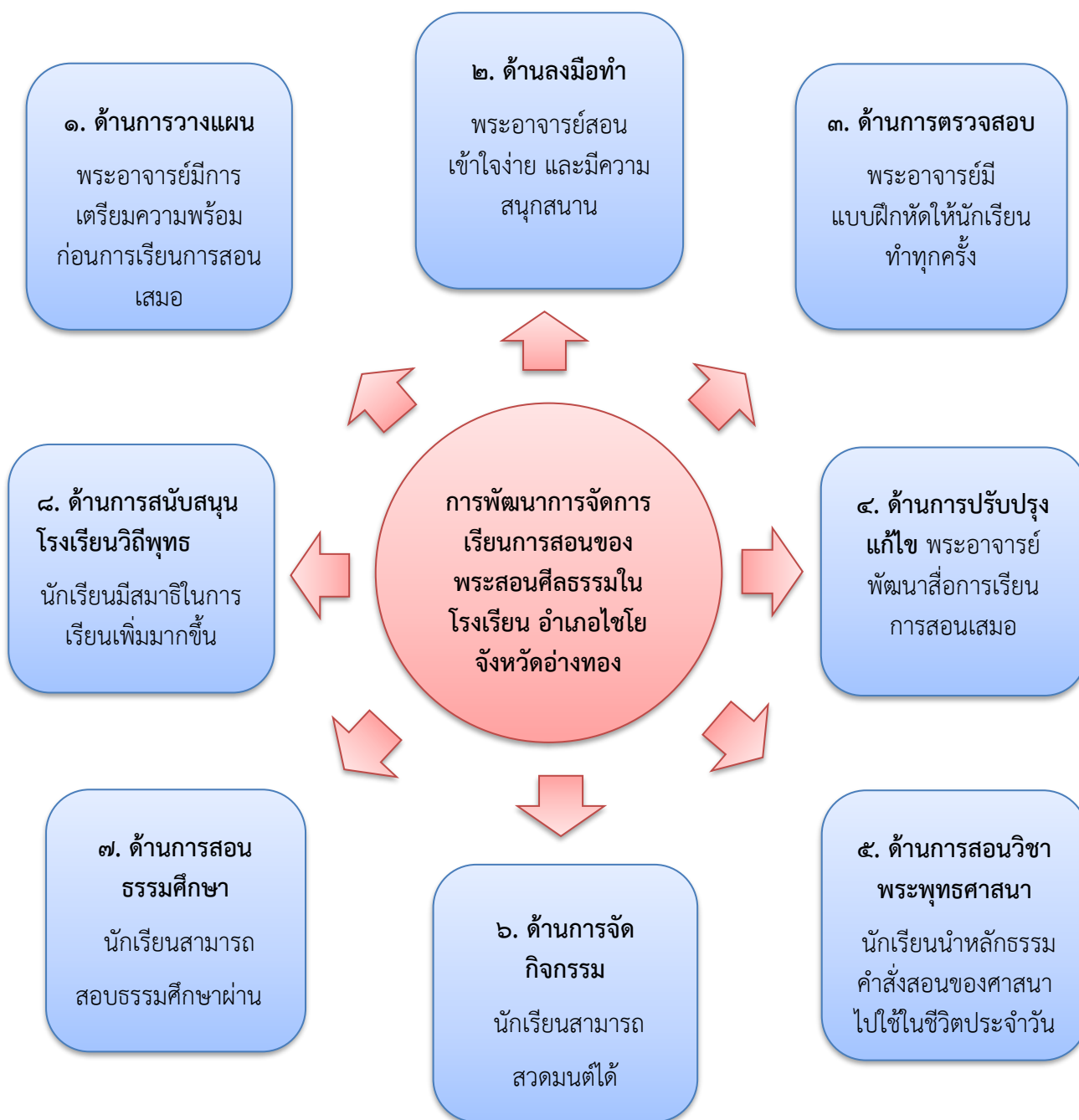
^{๒๕๘} สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งชี, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๔.๖ องค์ความรู้

๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ พบว่า องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง” โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในอำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. ด้านการวางแผน พระอาจารย์มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการเรียนการสอนเสมอ โดยการเขียนโครงการและสร้างหลักสูตรในการสอนศีลธรรม เป็นรูปแบบของการอบรมหรือการสอนว่า จะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อใด ทำเสร็จแล้วจะได้อะไร เป็นการวางแผนบทเรียน (Lesson Plan) โดยการออกแบบกิจกรรมจากหน่วยการเรียนรู้ ปกติจะทำการสอนแต่ละหน่วยเป็นคราว ๆ ไป โดยสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูพี่เลี้ยง และในการจัดการเรียนการสอนต้องมีการชี้แจงรายละเอียดก่อนการเรียนเสมอ และก่อนการเรียนการสอน พระอาจารย์ต้องนำนักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิก่อนที่จะเรียนทุกครั้ง

๒. ด้านลงมือทำ พระอาจารย์ต้องจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจได้ง่าย และมีความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ มีแนวทางที่ควรบูรณาการเป็นลำดับ ได้แก่ มีการไหว้พระ การสวดมนต์ หรือทำวัตร การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การบริจาคแผ่เมตตา และอบรมศีลธรรม ให้เกิดความเคยชินจนติดเป็นนิสัย ควรมีการแบ่งกลุ่ม หมุนเวียนในกิจกรรมแต่ละครั้ง เช่น ฝ่ายจัดสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายบริการ ฝึกความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำผู้ตาม

๓. ด้านการตรวจสอบ พระอาจารย์มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำทุกครั้ง มีการวัดและประเมินกิจกรรมทุกครั้ง ด้วยแบบสังเกต แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบประเมินของนักเรียนด้วยกัน การประเมินควรประเมินทั้งระบบ คือ กิจกรรม สื่อ ระยะเวลา สถานที่ วิทยากร ความพึงพอใจผู้ร่วมกิจกรรม ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน การติดตามผลที่เกิดขึ้น ทั้งกับผู้เรียน ครูในโรงเรียนและครอบครัว มีการแจ้งผลเชิงบวกสม่ำเสมอ เก็บรวบรวมผลเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ

๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข พระอาจารย์ต้องมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน พัฒนาสื่อการเรียนการสอน พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ต้องปรับปรุง แก้ไข ควรดำเนินการทันทีเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ โดยการนำผลการบันทึกหลังกิจกรรมทั้งหมดมาประมวลผลวิเคราะห์ และสรุปผลที่เกิดขึ้นทุกข้อตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ว่าแต่ละข้อ มีผลอย่างไร จำนวนเท่าใด ค่าสถิติเป็นอย่างไร มีความก้าวหน้าอย่างไร และปัญหาที่พบจากการจัดกิจกรรมการสอน มีประเด็นอะไรบ้าง จัดลำดับความสำคัญ แนวทางแก้ไขให้ดีขึ้นหากจะจัดครั้งต่อไป และนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนครั้งต่อไป จุดเด่นนำไปเป็นต้นแบบ และจุดอ่อนนำไปปรับแก้

๕. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนนำหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ต้องมีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาว่ามีความสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนทุกคน เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในฐานะศาสดาของพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจริง คือ ฝึกฝนพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม

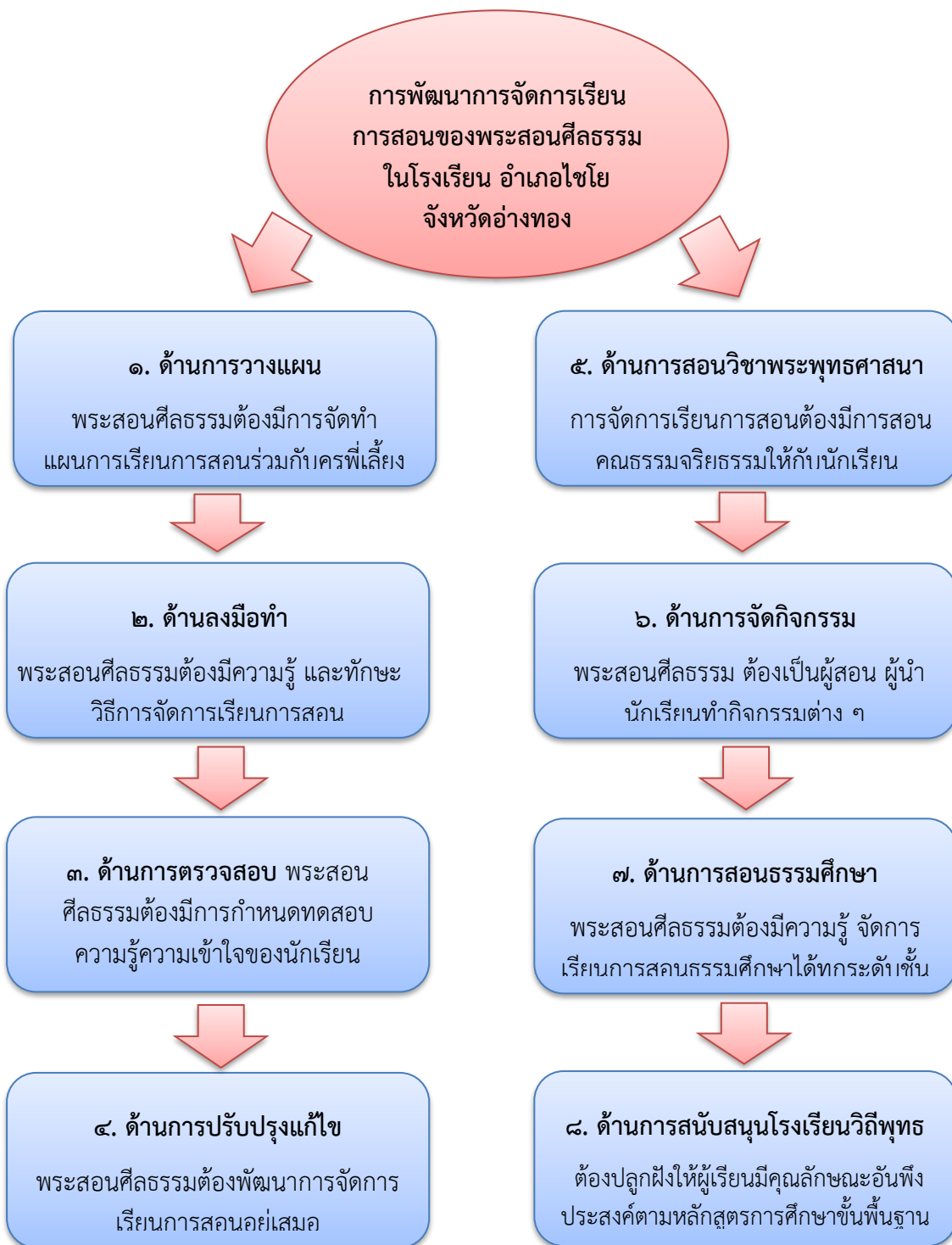
๖. ด้านการจัดกิจกรรม นักเรียนสามารถสวดมนต์ได้ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงควรมีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาศีลธรรมของผู้เรียนมากกว่าเน้นสอนเนื้อหาทางพุทธศาสนา โดยการนำปฏิบัติเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการคิดเชิงวิพากษ์ในประเด็นทางศีลธรรม

๗. ด้านการสอนธรรมศึกษา นักเรียนสามารถสอบธรรมศึกษาผ่าน การสอนธรรมศึกษาควรจัดให้มีบุคลากรทางการศึกษาด้านการสอนอย่างเพียงพอกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้น พระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนในแต่ละระดับชั้น ต้องมีความรู้ ความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น ต้องสอนอย่างต่อเนื่องและให้ได้มีความเข้าใจในการเรียนการสอน โดยเฉพาะ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

๘. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น ควรนำหลักวิถิพุทธ มาเป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ และความประพฤติของนักเรียน พร้อมทั้งบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอน ให้เข้ากับหลักของพุทธธรรม อย่างเข้มแข็งมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา

๔.๖.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้จากกระบวนการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ พบว่า ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้จากกระบวนการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง” โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในอำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. ด้านการวางแผน พระสอนศีลธรรมต้องมีการจัดทำแผนการเรียนการสอนร่วมกับครูพี่เลี้ยง และมีความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งเน้นให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการสร้างสังคมไทยสู่ความเป็นสังคมวิถีพุทธ และส่งเสริมทุนบำรุงศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ มีระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีระบบเครือข่ายพระสอนศีลธรรมที่มีพลังผลักดันการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ ตามนโยบายของรัฐบาลและมหาเถรสมาคม

๒. ด้านลงมือทำ พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะวิธีการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการบริหารการศึกษาที่จะได้ผลไปสู่ผู้เรียนนั้น บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเสริมกัน จึงจะทำให้การศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ การเรียนการสอนในปัจจุบันต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้ อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นของทุกสาขาอาชีพ รวมทั้งผู้มีทักษะประสบการณ์ ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้ ได้ปฏิบัติตามรูปแบบรายวิชาในวิชาพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

๓. ด้านการตรวจสอบ พระสอนศีลธรรมต้องมีการกำหนดทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน คือ ปฏิบัติการสอนโดยมีแบบการสอนในวิชากิจกรรมให้ชัดเจน การสอน การวางแผนการสอน ร่วมกับนักเรียน เพื่อให้เกิดการบูรณาการที่สมบูรณ์ ในวิชาพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักสูตร เพราะเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้พระสงฆ์ที่เป็นครูอยู่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ความรู้ในด้านศีลธรรมที่ชัดเจนมากกว่าครูที่สอนอยู่ในระบบ พระสอนศีลธรรมควรจัดระบบการวัดผลและประเมินผลให้มีความชัดเจนแน่นอน มีการวางแผนอย่างเป็นระเบียบ

๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข พระสอนศีลธรรมต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมอ และต้องทำให้เป็นระบบ จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน การสร้างเครือข่ายและจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมได้ลงมือปฏิบัติจริง

๕. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา การจัดการเรียนการสอนต้องมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนใน มีการสรุปเนื้อหาแต่ละบทหลักการเรียนการสอน มีสื่อการสอนที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ได้เป็นอย่างดี มีการเตรียมความพร้อมในการใช้อุปกรณ์ และปรับปรุงอุปกรณ์การเรียนให้ทันสมัย มีการกำหนดกรอบหลักสูตร ออกเป็นช่วงชั้น เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษารียน ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้สอนต้องผลิตสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานที่ของโรงเรียน พระสอนศีลธรรมและครูพี่เลี้ยงต้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทางโรงเรียนควรจัดตารางสอนให้พระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการสามารถรวมและแยกนักเรียนได้ตามสถานการณ์

๖. ด้านการจัดกิจกรรม พระสอนศีลธรรม ต้องเป็นผู้สอน ผู้นำนักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การปฏิบัติธรรม มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาเกี่ยวกับการทดสอบทางอารมณ์โดยจัดให้มีการฝึกปฏิบัติ ธรรม การเคารพธงชาติ สวดมนต์ และกล่าวคำปฏิญาณตนก่อนเข้าเรียนเป็นประจำ จัดให้มีการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม และมีการอบรมสั่งสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งการพัฒนาด้านการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ต้องให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ให้คิดเป็น ทำเป็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

๗. ด้านการสอนธรรมศึกษา พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น พระสอนศีลธรรมต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน ต้องมีพระนิเทศ ออกติดตามและประเมินผลการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง ควรจัดการอบรมถวายความรู้ ให้พระสอนศีลธรรม เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อจะได้ความรู้ และได้ฝึกทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงานจริง มีวิธีการสอนโดยมีกระบวนการตามขั้นตอนจากง่ายไปหายาก จัดเนื้อหาการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของชั้นเรียนจัดเนื้อหาวิธีการสอนไปตามลำดับของบทเรียน

๘. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นชาติไทยในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การพัฒนาด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ก่อนให้มีพิธีกรรมด้านพระพุทธศาสนา และกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นชาวพุทธ เช่น การแต่งกายสวมใส่สีขาว มีกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ มีกิจกรรมการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับศาสนพิธีต่าง ๆ เป็นต้น และควรนำหลักวิถีพุทธ มาเป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ และความประพฤติของนักเรียน เพื่อส่งเสริมในเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ

๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง

๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed - Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนในเขตพื้นที่ในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๒๔๕ คน และสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๒ ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบค่าที (t-test) และสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามตามสาระสำคัญของแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแจกแจงความถี่ โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง จำแนกได้ดังนี้

ด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๙ รองลงมาคือเพศหญิง จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๑๐ - ๓๓ ปี จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒ รองลงมาคือมีอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๖ ปี จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘

ด้านระดับการศึกษาสามัญ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖ รองลงมาคือประถมศึกษา จำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔

ด้านระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นเอก จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙ รองลงมาคือมัธยมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒ ถัดลงมาคือมัธยมศึกษาชั้นโท จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๙ สุดท้ายคือไม่มีมัธยมศึกษา จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑

๕.๑.๒ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ดังต่อไปนี้

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๓๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๕๔), ด้านการลงมือทำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๕๕), ด้านการตรวจสอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๕๘), ด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๔๙), ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$, S.D. = ๐.๔๔), ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$, S.D. = ๐.๕๘), ด้านการสอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๕๓), ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = ๐.๕๓)

๒. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจทอง ด้านการวางแผน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๕๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ พระอาจารย์มีการชี้แจงรายละเอียด ก่อนการเรียนการสอนเสมอ ($\bar{X} = ๔.๔๔$, S.D. = ๐.๓๖), พระอาจารย์มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง ($\bar{X} = ๔.๓๓$,

S.D.=๐.๖๘), พระอาจารย์นำนักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ ก่อนการเรียนทุกครั้ง ($\bar{X}$ =๓.๘๐, S.D.=๐.๘๑)

๓. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการลงมือทำ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘, S.D.= ๐.๕๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ พระอาจารย์สอนเข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน ($\bar{X}$ =๔.๓๓, S.D.=๐.๗๖), พระอาจารย์สอนหนังสือตามหัวข้อที่กำหนดครบทุกประเด็น ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D.=๐.๖๘), พระอาจารย์ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ($\bar{X}$ =๓.๙๗, S.D.=๐.๗๒)

๔. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการตรวจสอบ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D.= ๐.๕๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ พระอาจารย์มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำเป็นประจำทุกครั้ง ($\bar{X}$ =๔.๑๗, S.D.=๐.๗๙), พระอาจารย์ทดสอบความรู้ของนักเรียนเป็นประจำ ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D.=๐.๗๖), พระอาจารย์พูดคุย สอบถามความรู้สึกของนักเรียนสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ =๓.๙๗, S.D.=๐.๗๒)

๕. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘, S.D.= ๐.๔๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๑ ข้อ และมาก ๒ ข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ พระอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ($\bar{X}$ = ๔.๖๓, S.D.=๐.๖๐), พระอาจารย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสมอ ($\bar{X}$ =๔.๑๓, S.D.=๐.๗๑), พระอาจารย์ปรับปรุงห้องเรียนพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม เหมาะกับการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = ๓.๗๙, S.D.= ๐.๖๘)

๖. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๕๖, S.D.= ๐.๔๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ และปานกลาง ๑ ข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ นักเรียนนำหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$ =๓.๘๔, S.D.=๐.๗๔), นักเรียนพุทธศาสนสุภาษิตได้ ($\bar{X}$ =๓.๕๓, S.D.=๐.๖๙), นักเรียนเล่าพุทธประวัติได้ ($\bar{X}$ = ๓.๒๙, S.D.=๐.๖๑)

๗. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการจัดกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๕, S.D.= ๐.๕๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ นักเรียนสามารถสวดมนต์ได้ ($\bar{X}$ =๔.๒๓, S.D.=๐.๘๒), นักเรียนสามารถอาราธนาศีลได้ ($\bar{X}$ =๓.๗๐, S.D.=๐.๗๗), นักเรียนสามารถกล่าวคำถวายสังฆทานได้ ($\bar{X}$ = ๓.๖๑, S.D.=๐.๗๑)

๘. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนธรรมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$, $S.D.=0.57$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ นักเรียนสามารถสอบธรรมศึกษาผ่าน ($\bar{X}=4.38$, $S.D.=0.79$), นักเรียนสามารถเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมได้ ($\bar{X}=4.27$, $S.D.=0.78$), นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเองมากขึ้น ($\bar{X}=3.13$, $S.D.=0.67$)

๙. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$, $S.D.=0.53$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น ($\bar{X}=4.05$, $S.D.=0.72$), นักเรียนมีผลการเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น ($\bar{X}=3.95$, $S.D.=0.68$), นักเรียนสามารถรักษาศีล ๕ ได้ครบทุกข้อ ($\bar{X}=3.63$, $S.D.=0.73$)

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ตามสมมติฐานที่ ๑-๔ ดังนี้

๑. จำแนกตามเพศ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t - test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๒. จำแนกตามอายุ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t - test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

๓. จำแนกตามระดับชั้นสามัญ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t - test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรม ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ แตกต่างกัน

๔. นักเรียนที่มีการศึกษาระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีการศึกษาธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง คือ พระสอนศีลธรรมขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ดี ขาดสื่อการจัดการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมไม่มีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนที่ดี ครูพี่เลี้ยงกับพระสอนศีลธรรมไม่มีการทำงานร่วมกัน นักเรียนไม่ให้ความสำคัญกับวิชาพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง คือ พระสอนศีลธรรมต้องมีใจรักในการสอน พระสอนศีลธรรมต้องมีการทำแผนการจัดการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมต้องเฝ้าหาความรู้ในการจัดทำสื่อการสอน พระสอนศีลธรรมต้องมีการวางแผนกับครูพี่เลี้ยง ควรมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

๒. ด้านการจัดกิจกรรม

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง คือ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อย กิจกรรมบางกิจกรรมก็ตั้งเกินไป บางกิจกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมน้อยหรือไม่เท่ากัน พระสอนศีลธรรมเข้มงวดมากเกินไปในการทำกิจกรรม นักเรียนไม่เชื่อฟัง และไม่สามารถควบคุมนักเรียนได้

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง คือ ควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรม พระวิทยากรควรสร้างความเป็นกัลยาณมิตรให้เพิ่มมากขึ้น ต้องพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ กิจกรรมแต่ละอย่างต้องมีการวัดผลประโยชน์ที่ได้รับ

๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง คือ พระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนธรรมศึกษาไม่เพียงพอ ขาดตำราเรียนธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้น เวลาในการเรียนการสอนน้อยเกินไป เนื้อหาของธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้นมากเกินไป หลักสูตรแต่ละระดับชั้นไม่มีความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำโพง จังหวัดอ่างทอง คือ ต้องจัดหาพระสอนศีลธรรมหรือครูผู้สอนธรรมศึกษาให้พอกับจำนวนนักเรียน จัดหาตำราเรียนธรรมศึกษาในแต่ละระดับชั้น ต้องจัดสรรเวลาเรียนให้มากกว่าเดิม พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ในการสอนแต่ละระดับชั้น ทางรัฐบาล คณะสงฆ์ ต้องให้การสนับสนุน

๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง คือ บุคลากรทางการศึกษาไม่เห็นความสำคัญในการที่จะนำเอาหลักธรรมมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไตรสิกขา รวมทั้งเรื่อง การรักษาศีล ๕ ไม่เห็นความสำคัญต่อกิจกรรมทางศาสนา เวลาในการทำกิจกรรมทางศาสนามีน้อย นักเรียนมีความเบื่อหน่ายเวลาในการสวดมนต์ นั่งสมาธิ

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง คือ ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรู้ ความรัก ความสำคัญ ในการ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ คณะครูควรได้รับการอบรม ความรู้เรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ พระสอนศีลธรรมต้องนำนักเรียนร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา พระสอนศีลธรรมต้องสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างดี

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจ และนำมาอภิปรายดังนี้

๕.๒.๑. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง จำแนกโดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านภาพรวม นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$, $S.D. = ๐.๓๖$) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง ในด้านการวางแผน ด้านการลงมือทำ ด้านการตรวจสอบ ด้านการแก้ไข ปรับปรุง ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการสอนธรรมศึกษา และด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อคควโร) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบกบทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบกบทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๐}

^{๒๖๐} พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อคควโร), “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบกบทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ด้านการวางแผน นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางการบริหารงานคุณภาพของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการวางแผน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๕๔) แสดงให้เห็นว่า พระอาจารย์มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการเรียน การสอนทุกครั้ง พระอาจารย์มีการชี้แจงรายละเอียด ก่อนการเรียนการสอนเสมอ พระอาจารย์นำ นักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ ก่อนการเรียนทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” โดยภาพรวมและ รายด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๑}

ด้านการลงมือทำ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางการบริหารงานคุณภาพของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการลงมือทำ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘, S.D. = ๐.๕๕) แสดงให้เห็นว่า พระอาจารย์สอนหนังสือตามหัวข้อที่กำหนด ครบทุก ประเด็น พระอาจารย์สอนเข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน พระอาจารย์ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุเทพ สุจินฺโน (ภู่ระหงษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เทคนิคการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอโพธาราม จังหวัด ราชบุรี” โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๒}

ด้านการตรวจสอบ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางการบริหารงานคุณภาพของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการตรวจสอบ โดยภาพรวม อยู่ใ นระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D. = ๐.๕๘) แสดงให้เห็นว่า พระอาจารย์มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำเป็น ประจำทุกครั้ง พระอาจารย์พูดคุย สอบถามความรู้สึกรักของนักเรียนสม่ำเสมอ พระอาจารย์ทดสอบ ความรู้ของนักเรียนเป็นประจำ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปิยะ ปิยธมฺโม ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการ และครูพระสอนธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” โดยภาพรวมและรายด้านมี ค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๓}

^{๒๖๑} พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร, “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๖๒} พระสุเทพ สุจินฺโน (ภู่ระหงษ์), “เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิต วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๒๖๓} พระปิยะ ปิยธมฺโม, “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครู ประจำการและครูพระสอนธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ด้านการปรับปรุงแก้ไข นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๘, S.D. = ๐.๔๙) แสดงให้เห็นว่า พระอาจารย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสมอพระอาจารย์ปรับปรุงห้องเรียนพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม เหมาะกับการเรียนรู้ พระอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเรวัต เรวตโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๔}

ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๕๖, S.D. = ๐.๔๔) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนเล่าพุทธประวัติได้ นักเรียนนำหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันนักเรียนพุทธศาสนสุภาจิตได้ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปนฺโน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี” โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง^{๒๖๕}

ด้านการจัดกิจกรรม นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการจัดกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๕๘) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนสามารถสวดมนต์ได้ นักเรียนสามารถอาราธนาศีลได้ นักเรียนสามารถกล่าวคำถวายสังฆทานได้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดอุดม โอภาโส ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๑” โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๖}

^{๒๖๔} พระปลัดเรวัต เรวตโต, “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๖๕} พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปนฺโน), “ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๒๖๖} พระครูปลัดอุดม โอภาโส, “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ด้านการสอนธรรมศึกษา นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนธรรมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๖, S.D. = ๐.๕๗) แสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถเขียนเรียงความ แก่กระทู้ธรรมได้ นักเรียนสามารถสอบธรรมศึกษาผ่าน นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเองมากขึ้น อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุรัช สุรชโย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี" โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๗}

ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๘, S.D. = ๐.๕๓) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนสามารถรักษาศีล ๕ ได้ครบทุกข้อ นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น นักเรียนมีผลการเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุตวุฒิคุณ (ปรีชา สุขหนุน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก^{๒๖๘}

๕.๒.๒. จากผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ผลการทดสอบสมมติฐาน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สามัญ และการศึกษาธรรมศึกษา

๑) เพศ

นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า เพศของผู้ที่ตอบแบบสอบถามของนักเรียน ไม่มีผลที่แตกต่างกันในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ซึ่งสอดคล้องกับ

^{๒๖๗} พระสุรัช สุรชโย, “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๖๘} พระครูสุตวุฒิคุณ (ปรีชา สุขหนุน), “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

งานวิจัยของ **พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิจิต วิจิโต)**^{๒๖๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า เพศที่ต่างกัน มีผลให้ความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๒) อายุ

นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ จึงทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระชาติ จกกวโร**^{๒๗๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสถาบันทางสังคมต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า อายุที่ต่างกัน มีผลทำให้เกิดความคิดเห็น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) วุฒิการศึกษาสามัญ

นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรม ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดกัญไธ ชุตินธโร**^{๒๗๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอยะโฮ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีผลให้เกิดความคิดเห็น โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ ๐.๐๕

๔) วุฒิการศึกษาธรรมศึกษา

นักเรียนที่มีการศึกษาธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

^{๒๖๙} พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิจิต วิจิโต), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๗๐} พระชาติ จกกวโร, “บทบาทสถาบันทางสังคมต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๗๑} พระครูปลัดกัญไธ ชุตินธโร, “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอยะโฮ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระสุรชัย สุรชัย^{๒๗๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลให้เกิดความคิดเห็น โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้รับผิดชอบโครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาทุกระดับ ควรมีการสร้างความรู้ เข้าใจ ความรู้ ความสามารถ ในด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดและประเมินผล ให้แก่พระสอนศีลธรรม ได้พัฒนาการปฏิบัติงาน อย่างมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอด และการนำคุณค่าแห่งพุทธธรรม น้อมนำหลักคำสอนของ พระพุทธเจ้าเป็นเครื่องปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เยาวชน ซึ่งเป็นรากฐานของประเทศ เจริญเติบโตด้วยหลักแห่งพุทธธรรม เป็นคนดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

๒. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุน การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ให้เหมือนกับบุคลากรครูในสถานศึกษา มีการนิมนต์เข้าร่วมประชุม เพื่อร่วมวางแผน ดำเนินงานตามแผน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ในการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมให้แก่ นักเรียน

๓. ผู้บริหารโครงการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการนิเทศการดำเนินงานโครงการและหาที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมอย่างถ่องแท้ เพื่อช่วยสนับสนุน ให้ การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรมีการศึกษาอย่างเจาะลึก ในบริบทของสถานศึกษาที่เป็นสถานศึกษาคุณธรรมชั้นนำ ว่ามีการดำเนินการอย่างไรบ้างในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

๒. ควรมีการศึกษาแนวทางการประสานความร่วมมือกับองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ในการส่งเสริมดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ให้มีความเข้มแข็ง และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาสามารถเป็นตัวแทนใน การถ่ายทอดความรู้ด้านพุทธธรรม ให้เป็นหลักและแนวทางการในการดำเนินชีวิต เป็นการนำคุณค่า มหาศาลกลับสู่สังคมอย่างยั่งยืน

^{๒๗๒} พระสุรชัย สุรชัย, “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ กับอำเภอรอบหรือจังหวัดอื่นๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ที่ใกล้เคียงกัน

๒. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อเป็นภาพสะท้อนว่านักเรียน มีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข พัฒนา ต่อไป

๓. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียน ให้มีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.

กรรณิการ์ ภิญญาคง. “พฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่พึงประสงค์”. กองทุนส่งเสริมการศึกษาเอกชน, ๒๕๓๕.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๕
โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

เจลิยว บุรีภักดี และคณะ. ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ๒๕๕๓๐๑๑ ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓.

ชม ภูมิภาค. สื่อการศึกษาวารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๔.

ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและชมรมพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู. การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ: ชัยนาทโมเดิร์นโฮม, ๒๕๔๕.

ชวาล แพรัตกุล. เทคนิคการวัดผล. พิมพ์ครั้งที่ ๖. พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.

ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. สื่อการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม : ภาควิชาเทคโนโลยี การศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๙.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

เตือนใจ เกตุษา. การประเมินผลการสอน. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๕.

ทัศนีย์ ศุภเมธี. พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธงชัย สันติวงษ์. **ทฤษฎีองค์การและการออกแบบองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.
- นิคม ทาแดง. กอบกุล ปราบประชา. และอำนวยการ เดชชัยศรี. **ชุดฝึกหัดอบรมครู ประมวลสาระเรื่อง เทคโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.
- ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๔.
- ปวย อึ้งภากรณ์. **ศาสนธรรมกับการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.
- พระไพศาล วิสาโล. **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๓.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๘.
- พิชิต ฤทธิ์เจริญ. **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แฮสส์ ออฟเคอร์มีส์, ๒๕๔๕.
- พิภพ วงษ์เงิน. **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, ๒๕๔๓.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. “บรรยาการการเรียนรู้การสอนปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอน”. **กองทุนส่งเสริมการศึกษาเอกชน**, ๒๕๓๖.
- ไพศาล หวังพานิช. **การวัดผลการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- มงคลัตถ์ปิณี แพล เล่ม ๑,๒. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- รพี แก้วเจริญ และทิตยา สุวรรณชน. **การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของข้าราชการพลเรือนระดับนักบริหารอาวุโส**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- รัตนะ บัวสนธ์. **การประเมินผลโครงการวิจัยเชิงปริมาณ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมแพคท์พริ้น จำกัด, ๒๕๔๐.
- วนิดา เดชตานนท์. **การประเมินผลการเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นครราชสีมา: ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษาคณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๐.
- วรวิทย์ วคินสรากร. **การปรับตนตามวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สารานุกรมศึกษาศาสตร์, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วารี ธีระจิตร. การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: คณะครู
ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และแนวคิดพื้นฐาน
ของการพัฒนา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. การศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.
- ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม. การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง,
๒๕๓๓.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด,
๒๕๔๕.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. การวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา. สกลนคร : สมศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- สถล บุรารักษ์. การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๕.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗
- สมบูรณ์ ชิตพงษ์. การวัดและการประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖.
- สมชัย ศรีสุทธิยากร. ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด,
๒๕๔๐.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.
- สมใจ ลักษณะ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการ
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒.
- สมใจ ลักษณะ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา,
๒๕๔๖.
- สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์. หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏ
นครราชสีมา, ๒๕๔๕.
- สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โกชนดา. การประเมินผลการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.
- สุนันทา เลานนท์. การพัฒนาองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ดีดี บุ๊คสโตร์, ๒๕๔๑.
- สุวัช ศรีวัช. การจัดการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : นาน มีบุ๊ค, ๒๕๓๒.
- สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพมหานคร : เอมีเทรตติ้ง, ๒๕๔๑.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. เอกสารสาระการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา “การพัฒนาการ
บริหารสถาบันการศึกษา”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิจิตร, เอกสารประกอบการปฐมนิเทศประชุมสัมมนาศึกษาดูงาน
เผยแพร่ผลงาน โรงเรียนวิสุทธิพร, จังหวัดพิจิตร : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด
พิจิตร เขต ๒, ๒๕๔๘.

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) อ้างใน อัจฉรา โพธิยานนท์.

การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : เทคนิคปรีณิต, ๒๕๓๙.

อภิรักษ์ จันทะนี. การใช้แนวคิดและทฤษฎีเพื่ออ้างอิงในการทำวิจัยทางธุรกิจ. อัญญา :
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๗.

อลงกรณ์ มีสุทธา และสมิตส์ชฎกร. การประเมินผลการปฏิบัติงานแนวความคิดหลักการวิธีการ
กระบวนการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชนจำกัด, ๒๕๓๙.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์,
๒๕๓๗.

อเนก เพียรอนุกุลบุตร. การวัดและประเมินทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : ป.
สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๒๗.

อำนวย เลิศชัยนที. คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานวิจัย

กัญญาพารณ กลิ่นนิมมวล. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก
อิทธิบาท ๔”. ปริญญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

จรัสพรรณ ศิลาวรรณ. “การศึกษาสภาพภาพสื่อและการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน
ศึกษาผู้ใหญ่ เรือนจำกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม”.
การศึกษานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๔๖.

จินตนา จรรย์านนท์. “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์สอนวิชา
พระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
, ๒๕๔๙.

ดวงทิพย์ ตันตศรี. “การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษาโรงเรียน
สังกัดเทศบาลนครบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

บุญหนา จิมาณัง และคณะ. “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา
เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค๙”. รายงานการวิจัย. สำนักวิชาการ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ปรีชา กันธิยะ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”.

วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒.

ปองสุข คัมภี. “การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ในโปรแกรม วิชา

นิเทศศาสตร์กรณีศึกษา : สถาบันราชภัฏ ๖ แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์**

ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระเจ้า
เกล้าธนบุรี, ๒๕๔๕.

ปิยวรรณ เพชรภา. “การบริหารการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหาร
สถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๑.

พรชูลี อาชวรง และคณะ. “การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”. **รายงานการ**

วิจัย. ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พรทิพา ภูมิพินานนท์. “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาและการพัฒนา
คน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พรรณี ผุดเกตุ และคณะ. “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ในจังหวัดสงขลา”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช,
๒๕๕๔.

พระครูปลัดกัญไธ ชุตินธโร. “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนใน
ระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปลัดอดุลย์ โอภาโส. “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนเขตอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต
๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญฺญาวชิโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขต
ธนบุรีกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูวิสุทธีสรคุณ (วิชิต วิชิโต). “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปญโญ). “ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอ ท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕.
- พระครูสุตวุฒิกุล (ปรีชา สุขหนู). “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชา พระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ. “ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขต ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”. ภาค ๕ รายงานการวิจัย. สำนักวิชาการ : มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ตมณ สุเมโธ (ศรีอัญญา). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน เขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูเมตตาภิบาลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อคฺควโร), “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบกบทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิธาน(สอนเล็ก). “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตามแนว วิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นนิมิต อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระคำไข คมภิรานนโท (ธงสวัสดิ์). “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของ วิทยาลัยสงฆ์นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระชาตรี จุกวโร. “บทบาทสถาบันทางสังคมต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอ เมือง จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอ หนองแขง จังหวัดสระบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสน ศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระปลัดเรวัต เรวตโต “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระปิยะ ปิยธมโม. “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา). “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระมหานุกัณฑ์ จันทราลักษณ์. “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม”. **ปริญาญการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.
- พระมหาบัณฑิต ปณิตติเมธี (ชรินทร์). “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาสมหมาย ตุ่นพันธ์. “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานองค์กรสงฆ์ไทย”. **ภาคินิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๔๒.
- พระราชรัตนมงคล (มนตรี อภินันติโก). “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.
- พระสุรชัย สุรชโย. “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระสุเทพ สุจินโณ (ภูระหงษ์). “เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- ไพบูลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัทแอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **ปริญาญพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมุทร อินมณี. “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอยะรัง จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.
- ศราวุฒิ จำรัสภูมิ. “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอน สาระพระพุทธศาสนา”. **ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- ศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์. “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชน จังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔.
- อรพร คัมภีรศาตร. “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระตนแบบด้านสื่อการเรียนรู้ระดับ การศึกษาขั้น ศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

คู่มือพระสอนศีลธรรม. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.krupra.net/new>. สืบค้นวันที่ [๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๓].

(๔) สัมภาษณ์

- สัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอยะรัง จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย อำเภอยะรัง จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ, พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม อำเภอยะรัง จังหวัดอ่างทอง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์, เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธภาพร ปภสฺสโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม อำเภอยะรัง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงกโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย อำเภอยะรัง จังหวัดอ่างทอง, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำปลายสมันต์ จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ นางสาวฐิติรัตน์ โคกบัว, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอลำปลายสมันต์ จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ เด็กชายอดิศักดิ์ ขาดจันทิก, นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม อำเภอลำปลายสมันต์ จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งชัย, นักเรียนโรงเรียนวัดนางเล้ง อำเภอลำปลายสมันต์ จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- สัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวิทย์ สกุลกลสิกร, นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง อำเภอลำปลายสมันต์ จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Dalff, R. **The New Era of Management** : International Edition. Ohio : Thompson, 2006.
- Deming, W. Edwards. **Out of the Crisis**. MIT Center for Advanced Engineering Study, 1986.
- Fayol Henri. **Industrial and General Administration**. New York: Mc-Graw Hill, 1930.
- Gulick, Luther and Lyndall Urwick. **Paperson the Science of Administration**. New York : Columbia University, 1973.
- Hertzberg. **Motivation Moral and Money**. New York : Psychology Co., 1968.
- James A.F. **Management**. Englewood Cliffs. New York : Prentice Hall, 1978.
- John B. Hough and Thomas K. Duncan. **Teaching** : Description Analysis. Massachusetts : Addison-Wesley, 1970.
- Peter F. Drucker. **The Essential Drucker**. USA: Collins Business .Stoner, 2005.
- Samuel C Certo. **Modern Management**. 8th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 2000.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระมหานิกัร ฐานุตโตโร	ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร	ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. นางสาวรัชดา ทองสุข	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนางเลว
อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง
๕. นางสาวกาญจนา ใจเย็น	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไชโย(เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔)
อำเภอลำไย จังหวัดอ่างทอง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ก ๑๕๗

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระมหานิกธ ฐานุตโร, ดร.

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภากรโ นามสกุล อัมละออร หัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภากรโ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

(พระมหานิกธ ฐานุตโร,ดร.)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๐๕๕๓

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.สุรินทร์ นียมางกูร

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาภโร นามสกุล อัมละออร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

รศ. ดร. สุรินทร์ นียมางกูร

๒๔ มิ.ย. ๖๓

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาภโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ທີ ໑໗ ສິງຫໍ້.໒/ ໑ ພຸດສາ

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา

ด้วย พระสมุหอมร ฉายา ปภาโว นามสกุล อัมละออร์ หัสประจักษ์วินิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชย
 จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสนมหายานจิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสนมหายานจิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอนอบน้อมขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

Amr Zuhair

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตารางการนัดพบกับคุณครู

นางสาว อรุณรัตน์
พ.ศ. ๑๖๖๖/๑๖๖๖/๑๖๖๖

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากโร

โทรติดต่อ : ๐๘๑-๒๔๐๘๔๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑ ๒๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร นางสาวรัชดา ทองสุข ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนางเลว

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาภโร นามสกุล อิมละออ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอยะโฮ
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาภโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

(น.ส. วิจิตา ทอดสว)

๒ ก.ค. ๒๕๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖ ๖๐๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร นางสาวกาญจนา ใจเย็น ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไชโย (เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาภโร นามสกุล อิมละออ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ทรงศักดิ์

- กาน

R!

๖๖.๕.๖๓.

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาภโร

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๒๔๐๘๔๑๘

ภาคผนวก ข

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสอบถาม

เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ผู้วิจัย พระสมห้อมร ปากาโร(อิมละอ)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพ ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการวางแผน								
๑.๑	พระอาจารย์มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการ เรียนการสอนทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	พระอาจารย์มีการชี้แจงรายละเอียด ก่อนการ เรียนการสอนเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	พระอาจารย์นำนักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระ นั่ง สมาธิ ก่อนการเรียนทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านการลงมือทำ								
๒.๑	พระอาจารย์สอนหนังสือตามหัวข้อที่กำหนด ครบทุกประเด็น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	พระอาจารย์สอนเข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	พระอาจารย์ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการตรวจสอบ								
๓.๑	พระอาจารย์มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำเป็น ประจำทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	พระอาจารย์พูดคุย สอบถามความรู้สึกของ นักเรียนสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	พระอาจารย์ทดสอบความรู้ของนักเรียนเป็น ประจำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพ ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข								
๔.๑	พระอาจารย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๒	พระอาจารย์ปรับปรุงห้องเรียนพระพุทธศาสนา ได้อย่างเหมาะสม เหมาะกับการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓	พระอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

 พระมหาทกษณา กิตติโสภณ, ผศ.ดร.
 เลขาธิการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายชื่อ (IOC) ของแบบสอบถาม

เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ผู้วิจัย พระสมุห์อมร ปากาโร(อัมละอ)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา								
๑.๑	นักเรียนเล่าพุทธประวัติได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	นักเรียนนำหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาไป ใช้ในชีวิตประจำวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	นักเรียนพูดศาสนสุภาษิตได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านการจัดกิจกรรม								
๒.๑	นักเรียนสามารถสวดมนต์ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	นักเรียนสามารถอาราธนาศีลได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	นักเรียนสามารถกล่าวคำถวายสังฆทานได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา								
๓.๑	นักเรียนสามารถเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	นักเรียนสามารถสอบธรรมศึกษาผ่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเองมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ								
๔.๑	นักเรียนสามารถรักษาศีล ๕ ได้ครบทุกข้อ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๒	นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓	นักเรียนมีผลการเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

 พระมหาทกฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
 เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
ผู้วิจัย พระสมุห์อมร ปากโร(อัมละอ)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อคำถาม	ความคิดเห็น					จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เห็นสอดคล้อง	CVI รายข้อ
๑. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการวางแผนเป็นอย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๒. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการลงมือทำเป็นอย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๓. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการตรวจสอบเป็นอย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๔. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการปรับปรุงแก้ไข เป็นอย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๕. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๖. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านการจัดกิจกรรม เป็นอย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐

ข้อความถาม	ความคิดเห็น					จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เห็นสอดคล้อง	CVI ร้อยข้อ
๗. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการสอนธรรมศึกษาเป็นอย่างไร	√	√	√	√	√	๕	๑.๐๐
๘. ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิสุทธิพร เป็นอย่างไร	√	√	√	√	√	๕	๑.๐๐
๙. ท่านคิดว่า การประยุกต์บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม ๔ ด้าน เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง ที่เหมาะสม ควรเป็นอย่างไร	√	√	√	√	√	๕	๑.๐๐

หมายเหตุ : √ แทนค่าความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญให้คะแนน ๓ หรือ ๔

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
(Try Out)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๙๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เจริญพร นายพงษ์ศักดิ์ ทองศักดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตาลเจ็ดข่อ (หมอมี่ - เพิ่ม เกษมสุวรรณ)
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโกร นามสกุล อัมละออร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ
เที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

ฉันทิให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโกร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ภาคผนวก ง

ผลการหาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Alpha)

ผลการหาค่า Reliability (Alpha)
 เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
 อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
 ของ พระสมุห์อมร ปากโร (อัมละอ)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.824	24

 พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, พศ.ดร.

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	99.57	51.082	-.188	.830
A2	99.63	49.068	.264	.822
A3	100.43	45.840	.352	.819
A4	99.73	47.720	.309	.820
A5	99.53	49.982	.175	.824
A6	99.87	47.775	.243	.823
A7	99.67	49.471	.120	.826
A8	99.87	47.085	.402	.817
A9	99.80	51.269	-.153	.833
A10	99.57	49.013	.391	.820
A11	101.07	44.754	.578	.808
A12	99.50	50.466	.000	.826
B1	101.00	43.241	.572	.807
B2	100.77	43.220	.689	.802
B3	100.37	43.275	.570	.807
B4	100.17	44.420	.474	.812
B5	100.43	43.013	.623	.804
B6	100.73	43.926	.482	.812
B7	100.47	45.499	.370	.818
B8	99.97	49.964	-.015	.837
B9	100.07	45.582	.482	.813
B10	100.70	44.424	.538	.809
B11	100.37	44.930	.511	.811
B12	100.23	45.840	.443	.814

 พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์อนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๐ ๑๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ ๕ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย...
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13110/25๐...
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายอลกต แก่นศิริ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านป่า
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโร นามสกุล อัมละออร รัทสประจำวันสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๒๕๖๓ ผอ.ร.ร. เพื่อโปรดทราบ

ขอเจริญพร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองคณบดีฝ่ายบริหาร
เก็บข้อมูลเสร็จแล้ว

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

กัญญา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ทราบ
- จัดให้ตามอนุตตรณ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๘๑๘๘

AA

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๖๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง 504/ 2563
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203 14-22 น.
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติครุฑอนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวรัชดา ทองสุข ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนางเล้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากโกร นามสกุล อัมละออร หัสประจำวัน นิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนางเล้ง

☐ เพื่อทราบ☒ เพื่อปฏิบัติ☐ เพื่ออนุมัติ☐ เพื่อแจ้ง.....

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากโกร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘๘

๑๓ ส.ค. ๒๕๖๓

- ทราบ

- นิสิตที่จัดทำครุฑอนุญาต

๑๓ ส.ค. ๒๕๖๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ขึ้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายเกรียงศักดิ์ บุญเขต ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากโร นามสกุล อัมละออร์ สหฺสประจําตัวนิติ ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
 นิติหลักรัฐธรรมนูญศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
 โรงเรียนอำเภอกุฉิโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

F. pandora

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ၁၄၄၄
 - ၁၄၄၄
 ၁၄၄၄
 (၁၄၄၄/၁၄၄၄) ၁၄၄၄
 ၁၄၄၄

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากโร
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายจารึก นิลศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากโร นามสกุล อัมระอรรค์ สปรจจำตวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
 โรงเรียนอำเภอกุฉิไย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ให้สัปดาห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

Integrated

(พระอดมลีทธีนาเยก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากโร
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๒๙๐๘๔๑๘

- இது ஹிஸ்டரி ஆஃப்
- ஹிஸ்டரி ஆஃப் இன்டர்நேஷனல் ரிஷன்

V. Dh

(นายจรรีก นิลศรี)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๖๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายกฤษณะ พงษ์นิล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดชัยสิทธิธรรม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากาโร นามสกุล อัมละออร หัสประจักษ์นิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนอำเภอลำไทร จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากาโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘๘

- ททท

- นิสิต/พระสงฆ์/พระภิกษุ

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาววรรณ โนจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเยื้องคงคาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากาโร นามสกุล อัมละออร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- อนันต์ให้ตามอนุ/๑๕๕
- สมุห์อัมละออรให้บันทึกเก็บข้อมูล

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากาโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๔๑๘

(นางสาววรรณ โนจิตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเยื้องคงคาราม

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๖๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้สิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายพัศกร ฤทธิฤดี ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลวัดสระเกษ (หลวงพ่อโต๊ะอุปถัมภ์)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภากรโ นามสกุล อัมละออร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้สิทธิดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ทราบ
- รับไว้ด้วยความยินยอม

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภากรโ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑๑-๒๙๐๘๙๑๘

พัศกร ฤทธิฤดี
(นายพัศกร ฤทธิฤดี)
๖. สด ๖๓.

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายปัญญา ลาวัลย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดมะขาม (วิบูลย์อุปถัมภ์)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากโร นามสกุล อัมละออร หัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ขอรับทราบ
พระอุดมสิทธินายก
13 ส.ค. 63

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๕๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายดิเรก บำเพ็ญ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดมหานาม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภากรโ นามสกุล อัมระอระ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอานาโฆไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ยินดีให้ความอนุเคราะห์

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภากรโ
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๒๙๐๘๔๑๘

(นายจิรภา น้าเพ็ญ)
13 สิงหาคม 2563

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๗ ๑๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวกาญจนา ใจเย็น ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไชโย (เพิ่ม เกษมสุวรรณ ๔)
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากาโร นามสกุล อัมละออร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภไชโย จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ทราบ
- นิสิตดำเนินการตามอนุญาต

๒๕.๖.๖๓

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากาโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูโสภณพัฒนวิธาน พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโกร นามสกุล อัมละออร หัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอพระราชทานให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อติให้ตามอนุเคราะห์
พระครูโสภณพัฒนวิธาน
๑๔ ส.ค. ๖๓

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโกร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑ ๑๖๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้สิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวิบูลย์สังฆกิจ พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากาโร นามสกุล อัมระออร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอยะโย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอพระราชทานให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ยินดีให้ความอนุเคราะห์
พระครูวิบูลย์สังฆกิจ
๑๖ ส.ค. ๖๓

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากาโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑ ๑๕๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวิสุทธิสังฆการ พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโกร นามสกุล อัมละออร หัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอยะโฮ
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อิมติพจนมณฑวาทะ
พจนดุษฎีสิริธรรม
14 สิงหาคม 2563

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโกร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๒.๑๕๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติครุฑอนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูกิตติยาภินันท์ เจ้าอาวาสวัดโบสถ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ญาสา ปภากรโ นามสกุล อิมละออ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๕๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติครุฑให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภากรโ

โทรศัพท์ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑ ๑๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูธรรมธศพร ปกสโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโกร นามสกุล อัมละออร หัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ
พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโกร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๑.๖๖๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระกฤษณะพล คุณงุโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโกร นามสกุล อัมละออร หัสสประจักษ์วันสิต ๖๒๐๑๒๐๕๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอยะโฮ
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ฉันได้ให้คราะห์คราะห์
พระกฤษณะพล คุณงุโร.
16 สิงหาคม 2563

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโกร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๕๐๘๕๔๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๑๒๗

๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เจริญพร นางสาวกาญจนา ใจเย็น โรงเรียนวัดไชโย

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากโร นามสกุล อัมละอระ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ติดต่อดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

Aganholm

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

[illegible]

ผู้ประสานงาน : พระสมห์อมร ปากโร

โทรติดต่ : ๐๘๑-๒๕๐๘๕๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๑๖๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวธิดันท์ โคกบัว โรงเรียนวัดนางเลว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโร นามสกุล อัมระอรร รหัสนักศึกษา ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำไญ
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- กถาม
- อธิบดีให้ความอนุเคราะห์

(นางสาว ธิดันท์ โคกบัว)

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๕๐๘๕๔๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๑๕๕

๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากโร นามสกุล อัมระอระ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๘
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอัสสัมชัญ
 จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

Brandon

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ททท
- บริษัทที่ค้าขายเครื่องเทศ

(นางสาว เมณฑิลาภรณ์ ตันยาภรณ์)

१॥ स.॥ ७॥

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากโร
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๒๙๐๘๔๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑. ๖๖๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้สืบเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร เด็กชายอดิศักดิ์ ขาดิษฐ์ทัก โรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปากาโร นามสกุล อัมละอรรค์ สหประชาตวันนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลำไทร
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ยินดีให้ความอนุเคราะห์
อ.อ.อดิศักดิ์ ขาดิษฐ์ทัก
20 ส.ค. 63

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปากาโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๔๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๑๖๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี โรงเรียนวัดนางเล้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโกร นามสกุล อัมระอรรค์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอานาโชน
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

ยินดีให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ด.ช.รัชพงษ์ เก่งซี

๒๐/๘.ค. / ๖๓

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโกร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๕๐๘๔๑๘

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๖๖๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้สิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร เด็กหญิงภัทรวิดี สกุลกลีกร โรงเรียนวัดกำแพง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสมุห์อมร ฉายา ปภาโกร นามสกุล อัมละออร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย
จังหวัดอ่างทอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้สิทธิดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ฉันได้ให้ความอนุเคราะห์

ด.ญ. ภัทรวิดี สกุลกลีกร

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์อมร ปภาโกร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๒๙๐๘๙๑๘

ภาคผนวก ช

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิจัยการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๒. แบบสอบถามมีทั้งหมด ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รวม ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการวางแผน	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านการลงมือทำ	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านการตรวจสอบ	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รวม ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านการจัดกิจกรรม	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๓. แบบสอบถามฉบับนี้ จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามทัศนะของท่าน โดยผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๔. กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อสถานภาพของท่านแต่อย่างใด จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน ได้กรุณาตอบแบบสอบถามชุดนี้ให้ครบถ้วน

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และขออณุโมนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระสมุห์อมร ปภากรโ (อิมละออ)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความเกี่ยวกับนักเรียน (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๑๐ - ๑๓ ปี

☐ ๑๔ - ๑๖ ปี

๓. การศึกษาสามัญ

☐ ประถมศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

๔. การศึกษาธรรมศึกษา

☐ ไม่มีธรรมศึกษา

☐ ธรรมศึกษาชั้นตรี

☐ ธรรมศึกษาชั้นโท

☐ ธรรมศึกษาชั้นเอก

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารงานคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รวม ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการวางแผน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๒. ด้านการลงมือทำ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๓. ด้านการตรวจสอบ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น ว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อประเด็นคำถามในระดับใด ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑. ด้านการวางแผน						
๑.๑	พระอาจารย์มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง					
๑.๒	พระอาจารย์มีการชี้แจงรายละเอียด ก่อนการเรียนการสอนเสมอ					
๑.๓	พระอาจารย์นำนักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ ก่อนการเรียนทุกครั้ง					
๒. ด้านการลงมือทำ						
๒.๑	พระอาจารย์สอนหนังสือตามหัวข้อที่กำหนด ครบทุกประเด็น					
๒.๒	พระอาจารย์สอนเข้าใจง่าย มีความสนุกสนาน					
๒.๓	พระอาจารย์ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ					
๓. ด้านการตรวจสอบ						
๓.๑	พระอาจารย์มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำเป็นประจำทุกครั้งที่					
๓.๒	พระอาจารย์พูดคุย สอบถามความรู้สึกของนักเรียนสม่ำเสมอ					
๓.๓	พระอาจารย์ทดสอบความรู้ของนักเรียนเป็นประจำ					
๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข						
๔.๑	พระอาจารย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสมอ					
๔.๒	พระอาจารย์ปรับปรุงห้องเรียนพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม เหมาะกับการเรียนรู้					
๔.๓	พระอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง รวม ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านการจัดกิจกรรม มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น ว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อประเด็นคำถามในระดับใด ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา						
๑.๑	นักเรียนเล่าพุทธประวัติได้					
๑.๒	นักเรียนนำหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน					
๑.๓	นักเรียนพูดศาสนสุภาษิตได้					
๒. ด้านการจัดกิจกรรม						
๒.๑	นักเรียนสามารถสวดมนต์ได้					
๒.๒	นักเรียนสามารถอาราธนาศีลได้					
๒.๓	นักเรียนสามารถกล่าวคำถวายสังฆทานได้					

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความตติเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา						
๓.๑	นักเรียนสามารถเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมได้					
๓.๒	นักเรียนสามารถสอบธรรมศึกษาผ่าน					
๓.๓	นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเองมากขึ้น					
๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ						
๔.๑	นักเรียนสามารถรักษาศีล ๕ ได้ครบทุกข้อ					
๔.๒	นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น					
๔.๓	นักเรียนมีผลการเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอยะโฮ จังหวัดอ่างทอง

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๑.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

๑.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการจัดกิจกรรม

๒.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านการจัดกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการจัดกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านการสอนธรรมศึกษา

๓.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านการสอนธรรมศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการสอนธรรมศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

.....

.....

.....

.....

.....

๔.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

.....

.....

.....

.....

.....

เจริญพร/ขอใจ นักเรียนทุกคนที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
แบบเจาะลึก (Structured In-depth Interview)
เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ถูกสัมภาษณ์..... อายุ ปี พรรษา.....
 วุฒิทางการศึกษาสามัญ..... วุฒิทางการศึกษานักธรรม.....
 วุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม..... ตำแหน่งทางการปกครอง.....
 ผู้สัมภาษณ์..... วันที่สัมภาษณ์.....
 สถานที่.....

ตอนที่ ๒ เป็นคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

๒.๑ ท่านคิดว่าปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

๒.๑.๑ ปัญหา อุปสรรค ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๑.๒ ปัญหา อุปสรรค ด้านการจัดกิจกรรม

๒.๑.๓ ปัญหา อุปสรรค ด้านการสอนธรรมศึกษา

๒.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค ด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๒ ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ด้านต่าง ๆ อะไรบ้าง

๒.๒.๑ ข้อเสนอแนะด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๒.๒ ข้อเสนอแนะด้านการจัดกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒.๓ ข้อเสนอแนะด้านการสอนธรรมศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒.๔ ข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอ
ไชโย จังหวัดอ่างทอง ควรพัฒนาอย่างไร

๒.๓.๑ การพัฒนาการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓.๒ การพัฒนาด้านการจัดกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓.๓ การพัฒนาด้านการสอนธรรมศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓.๔ การพัฒนาด้านการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ซ

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๑) พระครูโสภณพัฒนวิธาน	ตำแหน่ง พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด
๒) พระครูวิบูลย์สังฆกิจ	ตำแหน่ง พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย
๓) พระครูวิสิทธิ์สังฆการ	ตำแหน่ง พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม
๔) พระครูกิตติยาภินันท์	ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดโปสธ
๕) พระครูธรรมธรรสภาพร ปภสสโร	ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม
๖) พระกฤษณะพล คุณงกโร	ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง
๗) นางสาวกาญจนา ใจเย็น	ตำแหน่ง ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย
๘) นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี	ตำแหน่ง ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
๙) นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว	ตำแหน่ง ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล้ง
๑๐) เด็กชายอดิกันต์ ขาติจันทิก	ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
๑๑) เด็กชายรัชพงษ์ เก่งซี	ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวัดนางเล้ง
๑๒) เด็กหญิงภัทรวดี สุกุลสิกร	ตำแหน่ง นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง

ภาคผนวก ณ

ภาพบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ภาพสัมภาษณ์ พระครูโสภณพัฒนวิธาน พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด
เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดไชโย
เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ พระครูวิสิทธิ์สังฆการ พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวัดมะขาม
เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ พระครูกิตติยาภินันท์ เจ้าอาวาสวัดโบสถ์
เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ พระครูธรรมธรรสธภาพร ปกสฺสโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหานาม
เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ พระกฤษณะพล คุณงฺกโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแจ้ง
เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ใจเย็น ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดไชโย
เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ นางสาวฐิตินันท์ โคกบัว ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดนางเล่าว
เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ นางสาวเยาวลักษณ์ ศัพทเสวี ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ เด็กชายอดิกันต์ ขาดิฉันติก นักเรียนโรงเรียนวัดชัยสิทธิาราม
เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ เด็กชายรัชพงษ์ เก่งชี นักเรียนโรงเรียนวัดนางเลว
เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพสัมภาษณ์ เด็กหญิงภัทรวดี สกุลกลสิกร นักเรียนโรงเรียนวัดกำแพง
เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

ประวัติผู้ทำวิจัย

- ชื่อ : พระสมุห์อมร ปากโร (อิมละออ)
- เกิด : วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๙
- ภูมิลำเนา : จังหวัดอ่างทอง
- การศึกษา : ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลภาคตะวันออกเฉยงเหนือ นครราชสีมา
: ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
: ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน (ศศ.บ.)
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
: นักรธรรมเอก
- อุปสมบท : วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔
- สังกัด : วัดนางเล้ง ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
- ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนางเล้ง
: เลขานุการเจ้าคณะตำบลจรเข้ร้อง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
: พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดนางเล้ง เลขที่ ๗ หมู่ ๔ ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
เบอร์โทรศัพท์ ๐๘ ๑๒๙๐ ๘๙๑๘, ๐๙ ๕๐๘๕ ๘๒๘๙

LINE ID phrasamuamorn, E-MAIL pason1986@gmail.com